

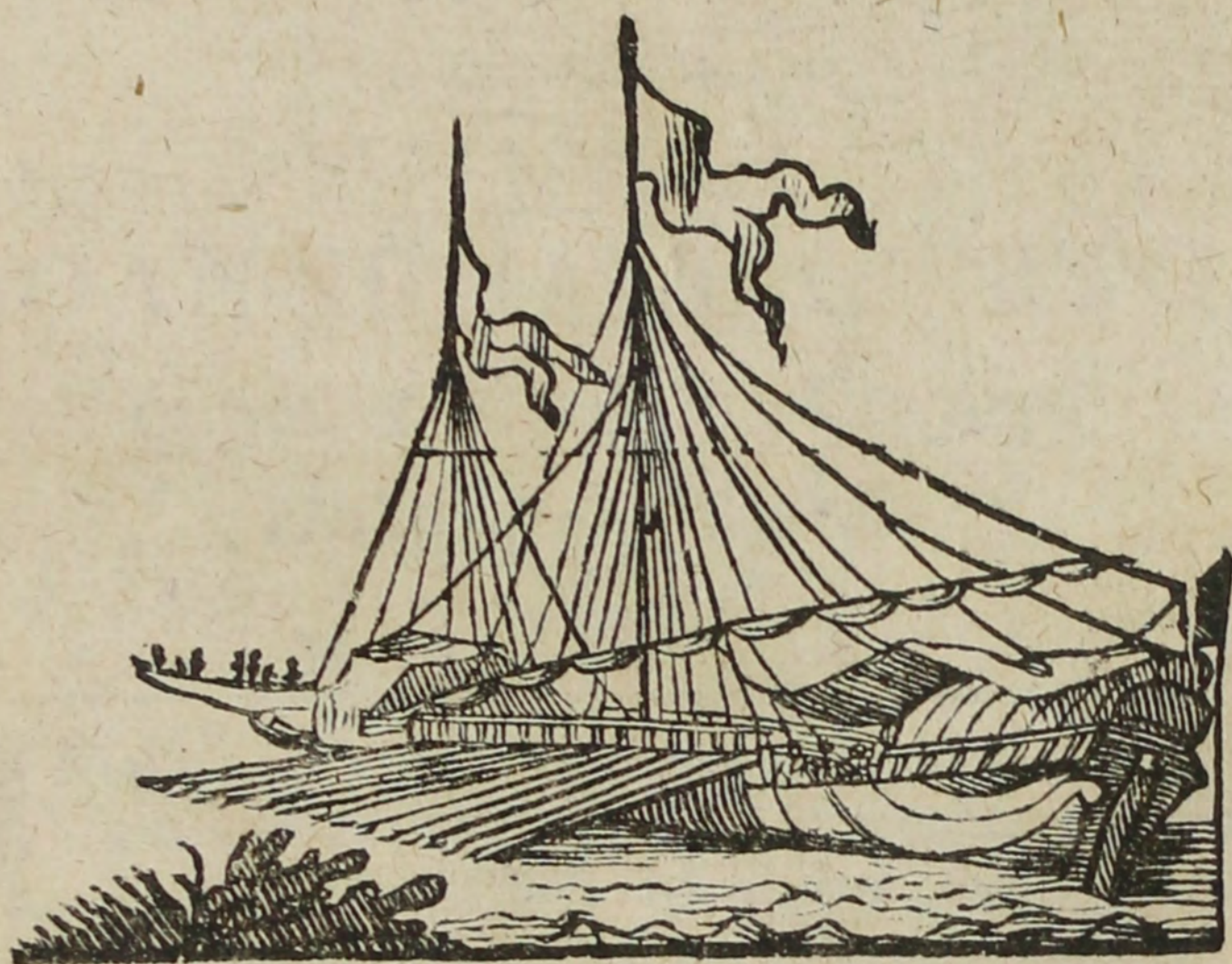
MUSEUM HELVETICUM

Ad juvandas Literas in publicos
Ufus apertum.

Particula XXVIII.

TURICI.

Litteris Conradi Orellii & Soc.

MDCCLIII.

MUSEUM

MUSEUM

MUSEUM

MUSEUM

MUSEUM

MUSEUM

MUSEUM

MUSEUM

MUSEUM

MUSEUM

MUSEUM

MUSEUM

MUSEUM

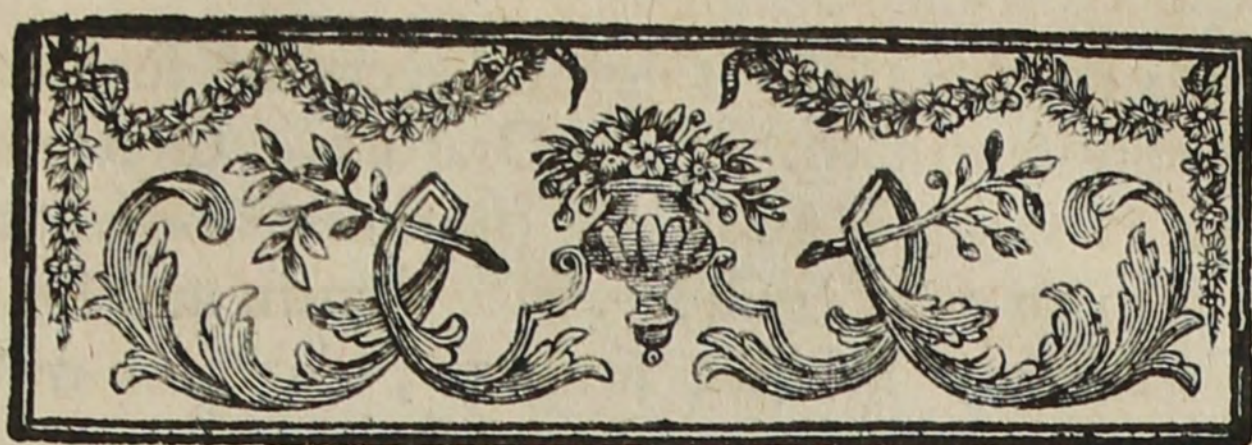
V

J

I

m
tù
lu
P
E

ORATIO

exponens Vitam, Fata ac Virtutes

V. Clar. GABRIELIS CRAMERI,

Philosophiæ Profess. in Illustr. Acad. Genevensi

dignissimi:

habita a

JOANNE JALLABERTO,

quum relictam a Cramero

PHILOSOPHIÆ PROFESS.

adiret.

INfelix ego, cui nec decenter tacere, nec apte satis eloqui licet. Officio tamen teneor laudare Philosophiam; vel potius, quod magis gratum acceptumque habebitur, celebrare memoriam desideratissimi CRAMERI, omnigenæ tum scientiæ tum virtutis luculenti exempli: Quem luget Resp. Civem, Academia Doctorem, ego Præceptorem, cui omnia mea debui & debeo. Enimvero si reconditionis doctrinæ puriorisque

virtutis recordatio , si doloris acerrimi sensus disertos atque ornatos faceret Oratores , Orationem meam & vobis , Aud., & summis *Crameri* meritis dignam fore considerem. Verum non immerito vereor , ne quæ attigero , jejunijs multo atque exilijs quàm par esset persequar ; multaque insuper memoratu digna , prorsus omittam ; sicque egregii illius Viri laudes ingenii culpâ deterram ; haud ignarus , Clarorum Virorum præconium nonnisi facundos atque exercitados decere. In id tamen , quando res ita cogit , pro virium ratione incumbam , & quasdam è plurimis *CRAMERI* laudibus recolam , historici potius quam Oratoris munus obeundo , cui mei impares sunt humeri. Vos autem , Aud. , quibus res cognitæ sunt & exploratæ , ex iis rebus quæ a vobis cognoscuntur , non vero ex iis quæ dicturus sum , quantus fuerit *Cramerus* velim judicetis.

Genevæ natus est *GABRIEL CRAMERVS* Anno post Christum MDCCIII. pridie Cal. Aug. e familia cujus honos , nomen , laudesque semper manebunt.

Patrem habuit *J. J. Cramerum* e ducentum Viris & unum e Sexaginta , Virum gravissimum , experientissimum , qui ultra quinquaginta annos , magno civium & exterorum solatio , artem medicam in hac Urbe professus est. Iste tres alios , præter nostrum , sustulit filios inter se conjunctissimos , quorum duo etiamnum superstites ; *Natu maximus* *Lycei nostri* quondam decus , nunc *Exconsul* meritissimus , & de Rep. ex omnium votis diù benè meriturus. Quem patriæ lumen & ornamen-

namentum , litterarum cultorem & vindicem laudat Civitas , suspicit Academia. Alter vero morum suavitate , medicinæ peritia , eruditione , rerumque experientiâ multiplici commendatissimus. Quibus Filiis beatus Pater , paterni voti compos factus est , si quisquam alius. Sed & hoc insuper felix fuit , quod ipse felicitatis suæ præcipuus fuerit Autor & artifex ; cui nempe summa semper cura fuit , liberos pro ætatis conditione , cum pietatis Christianæ , tum etiam civilis vitæ præceptis imbuere. Noverat enim , pueros quibus semel imbuti fuerint rudimentis diutissimè ea servaturos ; patriamque eos cives habituram quales institutio formaverit. Quare effectum est , ut quæ in natis quotidie magis emicabant naturæ dotes , eas sedulo excoleret Pater sapientissimus , nec ulli curæ parceret , ut ad optatum finem perveniret. Patre felices filios ! Filiis fortunatum Patrem !

Itaque Præceptor intereà domi cito nostrum eas litteras , quibus puerilis ætas informari solet , doceri curavit. Quas tantâ alacritate puerulus apprehendit , ut nondum quatuordecim annos natus , ad prælectiones Academicas summo cum Professorum applausu fuerit promotus.

Hic nullum tempus sibi a studiis vacuum patiebatur , & tanto fervore in linguæ Latinæ & Græcæ studium incumbibat , ut non modo Autorum , quos eo tempore exponebat Cel. CROMELIN , sed et benè multorum lectionem absolverit ; Ex quibus linguarum genium adeptus , ita emendatum ac tersum sibi comparavit stylum , ut nullus

eo vel politius loqueretur , vel expeditius & elegantius scriberet.

Hisce præsidiis instructus ad ista, quæ circa Philosophiam & Mathesim versantur, studia noster animus adjecit, quasi ad hæc naturâ factus; tantosque in iis fecit progressus, ut medio vix emenso studio, eum jam metam attigisse, ex iis The-sibus colligere promptum sit, quas, præside Patre meo, qui tam egregium discipulum in deliciis habuit, propugnavit. In iis totam de Sono the-oriâ intra unius Dissertationis cancellos cogere aggressus est. Sedulæ apis instar, ex hoc ingenti varioque campo collegit, quidquid præstantiâ atque elegantiâ eminere videbatur. De quo specimen tantum augurii facile fuit capere, quantum a floribus non fallacibus speratur fructus.

Nec multo post, Patre meo (*) e vivis sublato, Philosophiæ Cathedram, quam vacuum relinquebat, publico certamine noster appetivit annos natus undeviginti adolescens; antagonistas expertus spectatissimum Virum AMADEVN DE-LA RIVE Eccles. Genevensis Pastorem facundiss. qui in Patris locum fuit subrogatus, & JOH. L. CALANDRINI sibi conjunctissimum.

Hic autem intra pectus meum vix sese continet gratus animus, quin celeberrime DE LA RIVE in laudes tuas erumpam; Quin enarrem quis tuus sit
Candor,

(*) Is erat Vir Cl. STEPHANVS JALLABERT, V. D. M. Philos. & Mathes. Professor.

Candor , quæ doctrina , quæ diligentia , atque dexteritas ; At plura dicere coram vetat modestia tua ; unum mihi hoc indulgeas Lyrici votum :

Serus in Cælum redeas , diuque

Lætus intersis

Ecclesiæ , Academiæ , bonisque omnibus !

Attamen sua Clariss. Antagonistis non defuit merces ; simul enim de remunerandis ipsorum laboribus , tantæque spei Adolescentibus Academiæ vindicandis cogitaverunt Patres Conscripti. Itaque anno MDCCXXIII. Septembri mense , a ducentum Viris utrique fuit demandata *Matheseos Professio* , cui tunc primum , horum gratiâ , stipendium fuit attributum.

Quo honore impetrato , non otio sese mancipaverunt doctissimi Juvenes , perindè ac si jam votorum summa ipsis obtigisset ; sed contrà ad majora hîsce præmiis incitati , in id diu noctuque incubuerunt , ut certatim & ex composito in Mathematicis præsertim egregios facerent progressus.

O nobilissimum amicorum par , qui una spe doctrinæ incitati , invidiæ expertes , mutuâ virtutis admiratione ad eruditionis culmen contendunt ! Quam pura & sublimis amicitia , ubi alter alteri regula est & amussis , qua rectum a curvo & via simul brevissima discernitur !

Incredibile vero dictu quanti sit momenti optimo doctoque Viro vitæ socios eligere , quibus-

cum studiorum suavissimum utilissimumque commercium agitare possit. Quantum hoc conferat, non modo ad animi molestias levandas, verum etiam ad imaginationis Vires producendas, immo sæpe coercendas; & ad ingenium per lulum fere acuendum & perficiendum. Ita sentiebat noster, adeo ut per totum vitæ spatium nemo plures sibi devinctos cum cives tum externos habuerit, ac diligentius coluerit; ipse omnibus charus & desideratissimus.

Reversò e regionibus exteris sibi dilectissimò Collega, ad eas sua vice perlustrandas sese accinxit noster, non ut amplas Urbes, Principumque luxum miraretur; sed ut populorum ingenia & mores, virorumque peritorum inventa perspecta haberet, atque sic sibi & civibus suis prodesset, sui-que expectationem, si non vinceret, saltem tueretur.

Hæc animo versans, Majo Mense Anni MDCCXXVII. Basileam se primùm contulit, Mathematicorum nostri ævi facile Principes BERNOLLIOS invisurus; quorum favore, humanitate, consuetudine sic usus est, ut abstrusiora *Calculi infinitesimalis*, sic dicti, cum eo libenter communicarent. Illi nostrum tanti fecerunt, ut *Joh. BERNOLLIVM* sæpius audiverim dicentem, se novisse neminem qui penitus *Cramero* mentem suam inspiceret; nec quemquam esse cui veterum ac recentiorum Mathematicorum methodi magis forent perspectæ. Prolixam suam de nostro opinionem atque in eum animi propensionem planè testati sunt *Bernoullii*, cum utriusque fratris *Jacobi* & *Johannis* opera omnia, una cum commercio eorundem

rundem Epistolari ad eum miserunt, data facultate pro arbitrio excerpendi, quæcunque ex iis prælo digna viderentur.

Basileæ per sex menses commoratus in Angliam transvectus est & post aliquam *Londini* moram *Cantabrigiam* invisit. Postmodum *Oxonium* perrexit, alteram Angliæ Academiam, ædificiorum elegantia atque Bibliothecâ Bodleianâ, cujus divitias noster sedulo lustravit, admodum insignem. Inde *Londinum* rediit, ubi quam honorificam de se estimationem apud Basileenses reliquerit, perspicuum ejus rei accepit documentum, cum ab inclytæ Universitatis Basileensis Curatoribus per litteras ipsi hoc negotium deferretur, ut Instrumenta ad Physices experimenta in Universitatis suæ usum ad arbitrium suum construi curaret. Hic quemadmodum *Oxonii* & *Cantabrigiæ*, præstantissimos Viros, præsertim inter Mathematicos, adiit, Celeb. STERLING, SANDERSON, DE MOIVRE, JURIN; quorum omnium in familiaritatem admissus, experientiæ ac scientiæ Thesaurum insigniter auxit. Tum vero exquisitam librorum Anglici idiomate conscriptorum copiam sibi comparavit, & Anglicam linguam adeo sibi familiarem reddidit, ut non tantum Anglorum scripta in suos volvere usus, sed & in aliorum vertere potuerit commodum.

Ex Angliâ in Belgium postquam rediisset, præcipuas ejus inspexit Academias: Leydensem vero selegit, in qua sedem sibi figeret diuturniorem, nobilibusque studiis incrementum daret. In ea tunc florebant BOERHAVIUS, VITRIARIVS,

ALBINVS , a quibus non mediocria amoris & favoris documenta accepit ; S'GRAVESENDIO autem innotuit & placuit , qui deinceps nostrum semper maxumi fecit.

Hinc inde , mercatorum more , merces ad Patrios usus ex omni parte colligens , *Lutetiam* contendit , infinitis artis & naturæ miraculis , præcellentique litterarum gloriâ , toto orbe celeberrimam. Ibi apud Viros ingenii atque eruditionis laude celebratissimos , quibus illa civitas abundat , tanta existimatione ac famâ floruit CRAMERVS , ut de eo honoribus ornando dulcis sæpè inter eos oriretur Contentio , incertumque esset utrum ipsum magis admirarentur an amarent. In primis autem conjunctissimè & amantissimè cum celeberrimis *De MAIRAN* , & *Le CLERC de BUFFON* vixit , quos inter & nostrum arctissima ad b. obitum usque perstitit amicitia. Quin etiam ut tunc temporis , ita cum postea anno hujus Sæculi XLVII. (Celsissimo Gothano Duce rogante) Parisios repeteret ; Viri Illustrissimi Excellentissimi quique ingenio & doctrinâ CRAMERI adeo delectati sunt , ut eum in suavissimam Societatem admiserint , ipsorumque adversus nostrum perpetua & constans fuerit voluntas. Ex horum numero mihi sint instar omnium , *Franciæ Cancellarius D. DAGVESSEAU* , & *Baro de BERNSDORF* , *Daniæ Regis olim Legatus in Galliam* , nunc *Administer* ; Ambo de Viris litteratis optimè meriti ipsique litteratissimi : scil. *Tantis placuisse Viris non ultima laus est.*

In Patriam reduci quoscunque ambire posset honores & Patriæ Patres , & Ecclesiæ Pastores & Aca-

Academiae Professores, prout cunque res ferebat, certatim obtulerunt. Anno MDCCXXXIII. sine æmulo *Matheseos Professor* renunciatus est & Venerando Pastorum Cætui præter morem adscriptus. Anno verò MDCCL. cum Celeberr. CALANDRINVS Academiae amor & decus in Senatorum Ordinem fuisset relatus, omnium applausu *Philosophiæ professio CRAMERO* nostro demandata est, ut qui suæ eruditionis testem, universum orbem litteratum, appellare posset.

Ne expectetis, Aud., ut quæ in hisce Provinciis gesserit Cramerus pluribus ego exponam verbis: Quanta scilicet fide, quanta diligentia & dexteritate suis omnibus muneribus fuerit defunctus; Quâ ingenii acie in naturæ arcana penetraverit; Quàm clarè rerum abdita in apertam lucem protraxerit; Testes sumus quotquot eum publicè privatimque docentem, legentem, differentem audivimus. Illi profecto inerat singularis docendi facultas atque tanta, ut miranda arte ad rudium captum descenderet, & doctrina instructiores ad eruditionis fastigium perduceret. Quoties discipulos vel in argumentando aberrantes vel in percipiendo fluctuantes animadverteret, expeditissimam eluctandi viam illis quasi digito commonstrabat, atque horum in gratiam & usum, varias *Dissertationes* ex nobilissimis argumentis publicè examinandas proposuit, quæ a doctis hodièque magni aestimantur & avidè conquiruntur.

Orationibus quoque plurimis solemnia Academica condecoravit *Cramerus*, singulis argumentò insignibus, stylò splendidis, tractatione gravibus, &

ad priscæ eloquentiæ nitorem ac majestatem quam proximè accedentibus : *Inauguralis* ejus *Oratio de Utilitate Philosophiæ in Civitatibus regendis* , quam anno superiori in lucem edidit , nec non ejus *Oratio de Tritici in lolium degeneratione* , in Diario Tigurino publici juris recens facta , inter primas eminent , non solum ingenii solertiâ , sed & sermonis elegantia ; atque utinam cæteræ , typis non minùs dignæ , prælo excuderentur. Ad hæc accedebat vox mascula & sonora , gestus decorus , atque totius corporis ad venustatem & gratiam composita moderatio.

Id vero temporis , quod ex Academicis Orationibus reliquum ipsi superfuit , id omne in Mathesi & Philosophia novis accessionibus & inventis ornanda , vel in Reip. Commodis promovendis impendebatur. Etenim præter Dissertationes & Orationes , de quibus diximus , nec non varia quæ Diariis litterariis vel aliorum operibus inseruit , atque ad Academias transmisit , scripta elimatissima ; in defuncti Scriniis jacent , ejus de *Logicâ* , variisque *Matheseos & Physices partibus* , nec non de *veterum Mathematicorum Scriptis & Methodo Lucubrationes* ; vix quidquam præter typographi operam desiderantes. His accesserunt innumeræ de selectissimis rebus *Epistolæ* , quarum in plerisque rerum penetralia tam sagaci oculo scrutatus est , ut iis perlectis non tantum suam mutaverint sententiam Viri acutissimi , sed & illius opinionem , seu potius demonstrationes , sint amplexi , ut ex *Diario Gallico & Regiæ Scientiarum Academiæ Paris. actis* abundè colligitur. Haud exiguus etiam fuit ejus labor in conquirendis , digerendis , locupletandis

tandis *Bernoullianis operibus*, quorum octo volumina, argumentorum nobilitate & difficultate præstantia, summo rei litterariæ emolumento, in lucem edit. Suam quoque merentur laudem *WOLFII* (*) *Opera Mathematica* multo accuratius ab eo edita. Sed in primis ei debemus eximium opus de iis quæ intricatiora sublimiorave habet Mathesis, quod (**) *Introductionem in Analysin linearum curvarum* modestè inscripsit, in quo opere ulterius quam ipse *Newtonus* felici ausu progressus est. Linearum tertii ordinis enarrationem tantum tradiderat *Newtonus*, nec quo usus fuisset filo apertè significaverat. Hanc vero à *Newtono* excogitatam methodum non solum *CRAMERVS* demonstravit, sed & eam universaliùs toti curvarum Algebraicarum doctrinæ mirâ perspicuitate & elegantia applicuit; undè nunc patescunt cujusque ordinis linearum præcipuæ proprietates atque æquationes; nec non quâ ratione curva quælibet, in aliam ejusdem generis transformari possit. Insuper ex ramorum in infinitum excurrentium indole & numero, curvarum omnium ordinum in sua genera subdivisionem utilissimam & commodissimam desumpsit; & ex varietatibus quæ sub uno genereprehenduntur, verbi gratiâ, ex punctorum multiplicium vel inflexionis genesi & naturâ, genera ad suas species referre docuit: Quibus tam nobile inventum auxit & perfecit, ut ad reconditas
ac

(*) *Elementa Matheseos. V. Vol. 4to maj. Genev. a 1732-1742.*

(**) *Introduction à l'Analyse des Lignes courbes algebraïques à Geneve 1750. 4to.*

ac etiamnum pœnè impervias regiones lustrandas
viam aperuerit planiorem ac faciliorem.

Tam exquisita rerum Mathematicarum cognitione , totque insignibus præclari ingenii monumentis , quaquaversum pervulgatâ ejus famâ , dignus visus est *Scientiarum Academiis Londini , Bero-
lini , Bononiæ , Monspeli & Lugduni* florentibus qui ab ipsis cooptaretur. Quid quod & de CRAMERO in Regiam Academ. Paris. adscribendo , cogitasse illustrissimos Academicos , ex apertis constat indiciis.

Nunc si qui sint qui sterilem Mathematicorum contemplationem conquerantur , quasi ad civilem hanc vitam & cultiorem & instructiorem efficiendam , nulla vel prorsus exigua suppeditaret adminicula ; Illi & Ampliss. Proceres & benè multos cives adeant ; & quid ipsis , quid Patriæ uterque amicus CALANDRINI & CRAMERVS profuerint , quærant. In artibus perficiendis , in fluviis coercendis , in munimentis extruendis , in ædificiis publicis , v. g. in æde D. Petri restaurandâ , neminem majore cum fructu invigilasse ipsi intelligent.

Adsunt & permulta alia , quæ nostri in patriam amorem , ejusque non vulgarem rerum pulcherrimarum notitiam apertè declarant. In rebus ad historiam nostram pertinentibus , adeo fuit versatus Cramerus ut de singulis earum circumstantiis atque causis rogatus , ex tempore differeret , veluti paratus accessisset. Notissima habebat Reip. Jura , autoritates & tabulas ; & cùm veteres versaret
manu

manu Codices , plura non mediocris usus scripta in Curiae Archivis recondita , a tineis blattisque erosa , ac vetustate oculos in multis propè fugientia detegebat , & accurata manu interdum describebat. Tandem apud Ducentum Viros & in Pastorum cætu , ubi magnâ cum laude sæpè verba fecit , quantum ei prudentiæ & sagacitatis in quibuslibet negotiis tractandis ! Quantum animi & libertatis ad proferenda quæ vera & recta essent ? Nunquam ille in dicendâ sententiâ quidquam aut gratiæ aut metui concessit ; Nihil veritate prius habuit.

Nec Oratione nostrâ indictæ abibunt ejus Disquisitiones de *Tabulis ceratis* impensas Regiæ domûs Philippi IV. cognomine *Pulchri* , ad postremos sex menses anni MCCCVIII. exhibentibus. Inter plura summi pretii , quibus Bibliothecam publicam ornavit atque cumulavit Cel. *Am. LULLIN* , præclarum sanè donum ! Harum Scriptura multis Siglis , litterarum compendiis ac insolitis notis constans , adeo erat deleta , ut vix unam aut alteram lineam quivis alius legere potuisset. Attamen eo ingenio , eaque dexteritate illas tractavit Cramerus , ut paucis diebus non modo quod in iis contineretur argumentum perspexerit , verùm etiam quæ tempus edax deleverat alios quàm distinctissimè doceret , ceu ostendit exemplar quod in publicâ servatur Bibliothecâ. Id cum audivisset supremus Galliarum Regis Bibliothecæ præfectus , optavit non introspicere modo ; sed & alterum Tabellarum nostrarum exemplar in Regiam transferre Bibliothecam , quod per Cramerum effectum est.

En, Audd., quæ fuerit CRAMERI Doctrina, quæ fama, qui labores! His equidem multa præclara addere possem, si per temporis angustias liceret. Quod si summa eruditio, quo pluribus conjuncta est cum virtutibus, eo sit amabilior: Quo in alio unquam gratior emicuit aut pulchrior quàm in nostro, qui per totum vitæ curriculum pietatem in Deum & benevolentiam ergà homines diligentissimè coluit? Intelligebat enim Vir experientissimus, ut cunque cætera non desint, neminem tamen in hâc palæstrâ cum laude versaturum, ad cujus ingenium & doctrinam morum integritas non accesserit.

Consortium ejus jucundissimum fuit & Viris literatis ob animi sinceritatem & candorem, quo factum est, ut in commune omnium commodum cederet ejus doctrina, ejusque ingenii acumen; præsertim studiosis juvenibus, ob insignem benignitatem, quâ vel minimos semper excipiebat, pronis ubique studiis juvabat: Rogares ut aliquod naturæ phænomenon explicaret, explicabat; ut problema aliquod solvendum edoceret, edocebat; ut opus aliquod recognosceret, (& quot quantive ad nostrum, quasi ad aliquod Oraculum, confugerunt?) recognoscebat. Ita vivebat magis aliis quàm sibi. Quâ insuper fide & prudentiâ in amicitia fuerit versatus, non ego vobis; sed vos mihi eritis testes, quotquot unâ mecum amicè ac familiariter eo estis usi; Accedebat quod ejus consuetudinem faciliorem & jucundiorum reddidit, argutiarum & urbanitatis quidam lepos, quô, tanquam sale, conspersi fuerant omnes ejus sermones.

Quid

Quid de Religione ac Pietate in Deum ? Notum est illud *Suetonii* de *Tiberio* effatum : *Circà Deos erat ille negligentior, quippe addictus Mathematicæ.* At noster ab impia hujusce sæculi corrupti opinionone, Religionem nempè inane esse vulgi terri- culum, non modo semper se immunem præsti- tit ; sed contrà ipsi nihil antiquius fuit, quàm ut suam in Deum reverentiam, Christianæque Reli- gionis fidem faceret testatam. Sacræ vero Scrip- turæ intelligentia adeo præstabat, ut nesciam an in explicandis verbi Divini locis obscuris, an in expediendis nodis, an in astruendâ cælesti veritate, quisquam eo fuerit promptior : Quod grato animo non semel experti fuere Venerandi Pastores. At- que sic in mediis suis laboribus, quibus nulla un- quam dabatur intermissio, heu nimis cito abre- ptus ! Nobis triste desiderium, posteris memori- am nominis sempiternam, omnibus imaginem pulcherrimam reliquit.

Quam vellem, Audd. hîc Orationis abrumperè filum, horæque fatalis, cujus meminisse horret, non revocare memoriam. Ut animus erat Cra- mero fortissimus, ita corpus obtigerat ei à natura firmum, firmâque valetudine usus fuerat, quæ tamen multiplici studiorum contentione creberri- misque litterarum commerciis nonnihil fracta, eo itinere quod anno MDCCXLVII. Lutetiam Pari- siorum instituit, labefactari cœpit : Ex eo tem- pore corpus ejus languore & obstructionibus labo- ravit, quod licet sentiret ipse ac profiteretur, ni- hil tamen de consuetis laboribus remittebat. Gra- vis non multo post accessit casus ; indè pedes tu- mescere & tussis cum corporis macie se prodidit.

Quam-

Quamobrem ex cognatorum amicorumve consilio, medicinæ morbo faciendæ gratiâ, ad Provincias Galliæ meridionalis per hiemem invisendas se accinxit, unâ cum duobus e familiarissimis & sibi dilecto Fratrî filio, eximiæ spei adolescente, (cui præter alia, pretiosissimam Manuscriptorum atque librorum suppellectilem testamento legavit:) Neque silentio possum prætermittere eum, ut Bibliothecæ publicæ augmentum curæ semper cordique habuit, nobilissimum suæ in eam voluntatis testimonium etiam in extrêma vitæ periodo extare voluisse.

Visus quidem est statim vires in via revocasse, sed Lugdunum quum esset profectus, gravius ægrotare cæpit ac interdum animo linqui, ita ut *Balneolis* subsistere coactus sit, ubi die Januarii hujus anni IV. inter adstantium lachrymas obiit; pulcherrimaque ejus anima in cælestem patriam post XLVII. annorum & VI. mensium exsilium placidè remigravit. Quô sævô nuncio, quis nostrum, sive patriæ, sive rei litterariæ, sive Viri & Amici integerrimi jacturæ, haud secus ac propriis malis, totô & imô pectore non ingemuit! Quis lachrymis lachrymas optimorum fratrum fratre tanto orbatorum non excepit! Sic vixit, sic obiit Vir pietatis, modestiæ, diligentiae, omniumque virtutum exemplar admirabile; Philosophiæ & Matheoseos peritiâ, eruditioneque variâ & multiplici nulli secundus, Patriæ grande decus, Ducentum Virorum ac Pastorum cætus lumen clarissimum; Academiae Sydus splendidissimum; amicorum omniumque honorum dulce solamen & auxilium. Tuus, demum, ô devota bonis artibus

bus atque scientiis juvenus, dux & doctor fidelissimus. Occidit, inquam, nobis, quibus nihil nisi perpetuum luctum & irreparabile damnum reliquit.

At quis ego sum, qui talis tantique Viri munus ac vices gerere non dubitaverim. Enimvero quotiescumque respicio ad ingenii mei tenuitatem, infirmamque valetudinem, sive suspicio defuncti dotes ac merita, ita mihi videor tanti Viri dispar ut animus sollicitus pariter ac dejectus totus stupeat & turbetur. Ac sanè, Audd. animadversione vestrà censoriæque severitatis notâ dignus prorsus viderer, quod arduam hanc amplexus sim Provinciam, nisi me à temeritatis culpa absolveret ægrè potius recepti, quàm sponte suscepti, impositi non ambitiose quæsi, muneris ratio. Infirmitatem meam ut sentio, ita ingenuè profiteor; id unum maximè in votis habens ut mihi, si beati Decessoris vestigia premere non valeam, longo saltem intervallo ea prosequi, eumque tantulis Viribus imitari aliquatenus liceat.

Verùm, Auditores, vobis ne sim molestus vereor, dum me sic abripit amor in dilectissimi Viri laudes. Vela igitur contrahens, ad vos me convertò, *Ampl. Proceres, Patriæ Patres*, quorum cura & munificentia, Musis eheu labantibus! suis adhuc apud nos stat honos & præmium. Quas pro vestris in me beneficiis, quæ cumulata olim, novâ iterum accessione auxistis; quas inquam ego grates rependam! Non alias profecto desideratis quam indefessos ad benè de Academiâ merendum conatus, operamque in studiis assiduam. Id

vobis ego me lubentissimè , fideque sincerâ factu-
rum polliceor. Faciet animis inhærens vestræ in
me benevolentiae memoria , nullum ut non mo-
veam lapidem ne eâ planè indignus videar? Quod
Viribus , quod ingenio deest , id compensabo di-
ligentiâ ; animo firmabo corpus , & quidquid ro-
boris utrique inest , totum id promovendis Aca-
demiæ commodis consecrabo. Votis & conati-
bus nostris annuat supremus rerum Arbiter , cu-
juslibet Scientiæ fons & origo : Quem ut vos,
Viri Principes , diù sospites & incolumes servare ve-
lit , in certissimam Reip. & Academiæ salutem ,
toto pectore precor.

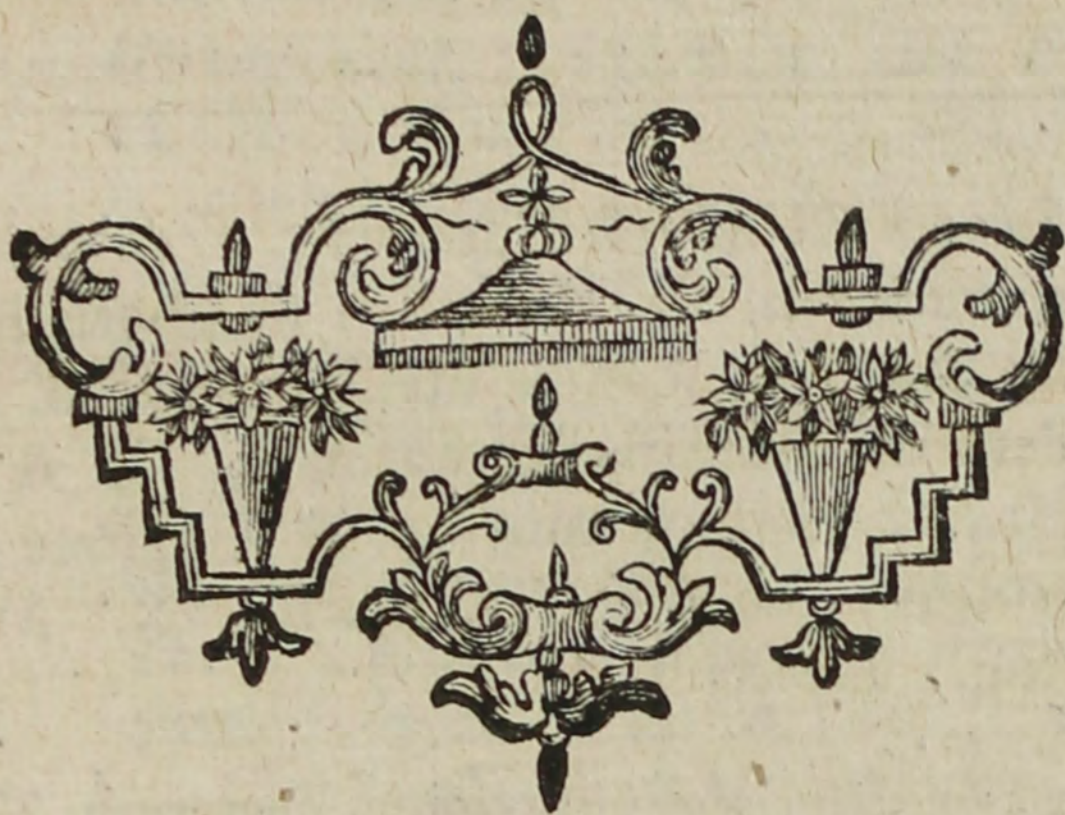
Dux Richmondiæ , Dux Illustrissime , Comites ,
Barones , Hospites , generosissimi , nobilissimi ,
quod hanc panegyrim præsentia vestra ornare &
me benignè attentèque audire fueritis non dedi-
gnati , id ego maximi in beneficii loco repono ,
atque , veluti vestri in me studii indicium , debi-
tâ reverentiâ , gratoque animo accipio. Vobis
omnia fausta voveo !

Vobis quoque , Viri plurimum Reverendi Ce-
leberrimi , vobis omnibus gratias quam maximas
habeo & ago , quod me litteris vacantem semper
juveritis , quod in Cœtum vestrum me coopta-
veritis , quod ad hanc stationem unanimes me
promoveri volueritis. Quæ quidem , dum me-
cum reputo , ea in spem me adducunt fore , ut
quam sæpius expertus sum indulgentiam , eandem
vos in posterum mihi significare ac exhibere per-
gatis , quod etiam atque etiam rogo , vestra reco-
lens beneficia , neminem in æternum magis vobis
addictum

addictum ac mancipatum fore, velim magnopere
ut persuasissimum habeatis.

Tandem, Lectissimi Juvenes, patriæ dulcissima
spes, ex animo casum, luctum, orbitatem ve-
stram dolemus, quod Doctore ac Præceptore tam
eximio fueritis privati. Neque ego sum meæ te-
nuitatis adeo imprudens aestimator, ut vobis me
nominis tanti jacturam quomodocunque refarci-
turum spondere ausim. Verum tamen quicquid
in me est Virium aut Consilii, vobis id omne
ultra polliceor ac defero. Vestris enim commo-
dis ut consulam, vestra studia ut promoveam,
hæc mihi præcipua semper erit cura. Dixi.

LIBRORUM
a
CÆLIO SECUNDO CURIONE
ejusque FILIIS
CÆLIO HORATIO
Et
CÆLIO AUGUSTINO
editorum
CATALOGUS.

CÆlii Secundi CURIONIS Schola, s. de perfecto Grammatico L. III. Ejusdem de liberis honeste & pie educandis libellus; access. ejusdem de Grammatica Latina L. VI. & Sulpitii Carmen de moribus & civilitate puerorum: ex Off. Job. Oporini. 8. Mense Aug. Basileæ 1555.

v. Mich. Maittaire Annal. Typograph. T. III. P. II. pag. 670. In Catalog. Biblioth. Perizon. P. ult. pag. 73. citatur C. S. Curionis de Grammatica Latina I. Bas. 1555. 8. Catalogus Biblioth. Oizelianæ P. II. pag. 307. C. S. Curionis de Grammatica, Colon. 1557. 8.

Cælii Secundi CURIONIS de litteris doctrinaque puerili & ratione docendi Grammaticam. *Basileæ* 1546. ap. Jo. Oporin. 8.

vid. *Draudii Catalog.* pag. 1379. *Walchii Hist. Crit. L. L.* pag. 278.

Forum Romanum concinnatum per C. S. Curionem. *Basileæ* 1561. T. III. fol. vid. *Catal. B. Ittig. P. II.* pag. 66. n. 14. 16. *Basil.* 1576. fol. v. *Cat. Bibl. Almelov.* p. 136. *Argent.* 1604. f. auct. v. *Willischii Index Bibl. Altenb.* p. 72 *Boecleri Bibliogr. Crit.* p. 27. *Edit. nov.*

NIZOLIUS f. *Thesaurus Ciceronianus* a C. S. Curione auctus. *Basil.* 1548. f. ap. *Joh. Hervag.* ibid. 1563. f. v. *Cat. B. Mayer.* ex Off. Aldina 1570. f. v. *Stolle in 5. d. Gelahrtheit* p. 89. *Basil.* 1576. auct. per *Marcell. Squarcialupum.* ibid. 1583. f. auct. per *Jac. Cellarium.* *Lugduni* 1582. v. *Cat. Bibl. Apin.* ibid. 1584. *Cat. Thuan.* p. 233. ibid. 1588. *Basil.* 1595. ib. 1613. v. *Cat. Amelov.* p. 134. 136. *Francof.* 1613. f. *Fabricii Bibl.* p. 258. *Venetiis* 1617. quat. linguar. Lat. Ital. Gall. & Hisp. v. *Bibl. Kryfiana, Hagæ Com.* 1727. edita p. 89. v. quoque *Fabricius Bibl. Lat.* Vol. I. c. 8. p. 147. *Willischii Ind. B.* A. p. 25. seq. *Walchii Hist. Cr. L. L.* p. 273. *Stollus.* l. c.

C. S. CURIONIS *Logices Elementorum* L. IV. quibus ad *Aristotelis Organum* aditus aperitur.

ritur. *Basil.* 1567. 8. *ap. Joh. Opor. v. Cles-*
sii Elench. libror. unius Sec. p. 429. it. Cat.
libror. per Opor. excusorum p. m. 647.

Joach. PERIONII Dialectica una cum Orationibus
in P. Ramum & Commentario C. S. Curionis. *Basil.* 1549. 8. *v. Spachii Nomencl.*
p. 239. Ejusd. Curion. Dialecticæ Peri-
onii Epitome, ibid eod. a. 8. Spach. ibid.

C. S. CURIONIS de omni officio differendi at-
que tractandi, Summa; cum Oratoriis
ejusd. exercitamentis & juvenilibus qui-
busdam carminibus, ex Off. Jo. Oporini.
8. Mense Aug. *Basil.* 1547. *v. Maittaire*
Annal. Typogr. T. III. P. I. p. 400.

- . Orationes. *Bas.* 1544. 8. *v. Spachii Nomencl.*
p. 272.

- . Selectarum Epistolarum L. II. & Orationes.
Basileæ 1553. 8. *v. Cat. Bibl. Vockerodt.*
p. 801. - . Epistolæ. Basil. 8. v. Cat.
Thuan. P. II. p. 392.

Olympiæ Fulviæ MORATÆ Epistolæ cum Curionis
præfamine. 1525. (*forte* 1552.) *v. Cat.*
Bibl. Baldeanæ p. 277. - . Opuscula. Basil.
1558. 8. v. Cat. Oiz. P. II. p. 304. - . Ora-
tiones, Dialogi, Epistolæ, carmina, cum
eruditorum de ea testimoniis. Basil. 1562. 8.
v. Cat. Anonym. P. ult. p. 242. Cat. Schlegel.
p. 17. - . Opera omnia &c. Basileæ
1570. & auct. 1580. 8. it. 1564. 1572.

C. S. CURIONIS Encominum Nucis. *v. Stupani*
Orat. in Obit. Curionis p. m.

S. C. CU.

S. C. CURIONIS Dialogus Probus. v. ead. Orat.
de historia legenda sententia ad Basil. Amer-
bachium. - - *Extat Tomo II. Penus Artis
Historicæ, Basileæ 1579. 8. ed. pag. 599-
602. nec nisi excerptum est ex Epistola forsitan
dedicatoria. Vid. Mencke ad Fresn. Unleit.
P. II. pag. 4. ubi editionis de An. 1574.
& 1576. fit mentio.*

- de Bello Melitensi historia nova. it. *Joh. VA-
LETTÆ Melitensium Principis exempla,
Summam ejus belli complexa. Basil. 1567. 8.
per Joh. Opor. Francof. 1596. fol. v. Clessii Elench.
L. u. S. p. 297. Spach. p. 472.*

• Historie vom Krieg in der Insel Maltba:
Verteutscht durch M. Hieron. Halvecium.
Basel 1567. 8. v. Cat. Willeri Bibl. Aug.
P. II. p. 283. Insertus est hicce Libellus
GRAEVII Thesaur. Antiqq. Italiae.

LIVII Opera cum præfatione C. S. Curionis de
mensuris ponderibus reque nummaria Ro-
manor. & Græcorum, cum ejusd. ad T.
Liv. annotationibus. Basileæ 1549. fol.
Lib. de Ponderibus &c. produsse dicitur.
Francof. 1588. & 1628. in Th. Hyde Cat.
Bibl. Oxon. vid. Fabricii Bibl. Lat. Vol. II.
p. 209. Cat. Oiz. P. II. p. 95. Lutetiae
1552. fol. vid. Cat. B. Anonym. H. C.
1728. 8. P. I. p. 113. 14. Basil. 1554. 8.
& 1555. fol. vid. Fabricii B. L. Vol. I.
p. 185. Hanck. de R. R. Script. L. II. P. II.
p. 236.

APPIANI Alexandrini Opera ex *Sigism. Gelenii*,
C. S. Curionis & *Petri Candidi* interpretati-
one, cum præf. Curionis de vita Sigis-
mundi Gelenii. *Basileæ* ap. Frob. 1544. fol.
vid. Fabricii Bibl. Gr. L. IV. p. 394-95.
Basileæ 1554. fol. *vid. Bibl. Uffenbach.*
W. I. p. 611. Græce prodiit Appian. ex
Bibl. reg. Lutetiae typ. reg. curâ C. Ste-
phani, 1551 fol. gr. & lat. c. annot.
H. Stephani, 1592. fol. Lugd. 1576.
1588. 12.

M. A. Cocci SABELLICI Opera omnia, cum Supple-
mento C. S. Curionis. *Basil.* 1560. per
Joh. Hervag. fol. T. IV. Vol. III. *vid. Cat.*
Bibl. Vffenb. T. II. p. 209. Catal. B. Periz.
P. I. p. 166. Catal. B. Menck. p. 323. edit. I,
Mollerus in Diss. Altorf. de M. A. C. Sabel-
lico, qui ex una edit. duas facit.

Francisci GUICCIARDINI, Flor. Historiarum sui
temporis L. XX. ex Italico in Lat. S. con-
versi. C. S. Curione interprete. *Basileæ*
1566. fol. & 1567. 8. Vol. III. v. *Men-*
ke annotat. ad Fresnoy Unweiss. P. II. p. 237.
ubi falso Anno 1556. excusi dicuntur.

Historia Francisci Spieræ: Qui, quod susceptam
semel Evangelicæ veritatis professionem
abnegasset, damnassetque, in horrendam
incidit desperationem, a quatuor summi
viris, summa fide conscripta: cum ch-
rissim. virorum præfationibus. Accessit
quoque *Martini BORRHAI*, de usu, quen
Spieræ

Spieræ tum exemplum , tum doctrina afferat , judicium , sine loco , An. 1550. 8. v. *Catalog. Bibl. Joh. Ludolfi Bünne-
manni* An. 1732. Lips. 8. editum , pag. 112. n. 24. *Boissard. Icon. P. IV. p. 156.* Ambergæ Anno 1608. 12. Lipsiæ 1729. 12. *subtit. Fr. Spieræ vita.* v. *Catalog. Apin. p. 52. n. 6.* Jos. Simlerus in *Biblioth.* memorat hanc Historiam a C. S. Curione ex Italica Lingua in Latinam fuisse translata-
que excusam ab Oporino An. 1549.

M. T. CICERONIS Brutus , s. de claris Oratoribus liber & in eum C. S. Curionis Commentarii : access. C. Taciti ejusdem argumenti Dialogus. *Basileæ* 1564. 8. v. *Spach. p. 304. Bibl. Marckiana P. III. p. 161. Catal. Gudianus p. 241.*

C. S. CURIONIS , in **M. T. CICERONIS** Orationes partitiones Explicationum L. III. His accessere Ciceronis trium de Oratore librorum Summa absolutissima. *Julii SE-
VETIANI* , veteris Autoris , artis Rhetoricæ Syntomata utilissima , nunquam antea edita. *Basileæ* per Joh. Oporin. 1556. 8. Mense Sept. auct. *Francof. 1567. 8. v. Clessit Elench. L. u. S. p. 429. Cat. Bibl. Thuan. P. II. p. 317.*

in **M. T. Ciceronis** Topica Commentarius. *Basileæ* 1553. 8. v. *Spach. p. 263. Fabr. B. L. Vol. II. p. 106.*

CICERONIS Orationes omnes editæ per C. S. Curionem.

tionem. *Fabric. B. L. Vol. II. p. 120. (Basileæ 1562. 8. Vol. III.)*

CICERONIS Orationes Philippicæ c. not. C. S. Curionis; His access. Orationes IV. ejusd. argumenti ex Dione, eod. Curione interprete & explicatore: *ap. Hier. Frobenium & Nic. Episcop. Basileæ 1551. fol. v. Maittaire Anal. Typ. T. III. P. II. p. 604. it. Basileæ ap. Frob. 1564. f. vid. Spach. p. 292. Access. Doctissimorum Virorum in omnes M. T. Ciceronis Orationes, enarrationibus Basileæ per Jo. Oporinum 1553. T. II. fol. editis, & quidem Tom. II. pag. 235 - 252. pag. 268 - 278. pag. 288 - 301. p. 311 - 328. itemque editioni harum enarrationum Lugdunensi 1554. fol. T. II. & Basileensi curante J. B. Helio, 1594. f. evulgatæ. Forsitan & Colonienfi 1621. T. III. 8.*

C. S. CURIONIS in Orationem Cic. *pro Quintio*, excepta quædam extant Tomo I. *Enarrationum in Orat. Cic. Bas. edit. p. 90 - 99.*

- - Argumentum & Scholia in Ciceronis Orationem *pro Caio Rabirio* perduellionis reo, prælegente eodem, excepta. *ibid. 728 - 739.*

- - *pro L. Cornelio Balbo* Orationem Scholia, eodem prælegente, excepta. *p. 1554 - 88. Præmittitur ad adolescentes studiosos exordium s. præloquium.*

- - ad Orationem Cic. *pro Milone* annotationes. *pag. 1762 - 1824. Præmissus est Curionis sermo,*

sermo, in quo de vi & natura eloquentiæ, deque forensibus causis quædam non iuntilia.

C. S. CURIONIS in Orationem Cic. pro M. Marcello annotationes exceptæ. *ibid.* p. 1928-40.

- - in Orationem Cic. pro Q. Ligario annotationes ex ipsius ore quam celerrime fieri potuit exceptæ. *ibid.* pag. 2050-67.

- - in Orat. Cic. pro Deiotaro Rege annotationes. Præmissum est Curionis exordium, ad Ciceronis imitationem effectum. *ibid.* pag. 2112-32. *Access. memoratis supra doct. Viror. enarrationibus Lugduni 1554. editis. vid. Fabric. B. L. Vol. II. pag. 113, 115, 116, 117, 118. it. pag. 99.*

JUVENALIS & PERSII Satyræ cum Comment. var. & C. S. Curionis Scholiis. *Basileæ 1551. ap. Frob. fol. v. Cat. Thuan. P. II. pag. 280. Notæ in Sat. Juven. Paris. 1603. Hyde Catal. Bibl. Oxon. Lutetiæ 1602. 1613. 4to. v. Bibl. Vffenb. T. I. p. 673. Fabr. B. L. Vol. I. p. 396. Vol. II. p. 733. Lugd. Batav. 1695. 4to sed non integræ.*

L. A. SENECAE Opera : cum C. S. Curionis castigationibus & commentariis variorum. *Basileæ ap. Hervag. 1557. fol. v. Fabricii B. L. Vol. II. p. 505. Paris. fol. v. Spach. p. 31.*

HERMOGENIS Rhetorica e Græco in Lat. conversa, v. Stupani Orat. funebr. in obit. Cur.

S. C. CU.

- C. S. CURIONIS Christianæ Religionis institutio brevis & dilucida : itemque Epistola ejusdem de pueris sancte Christianeque educandis. *Bas.* 1549. ap. Oporin. 8. v. *Cat. B. Th. P. I. p. 167. Cat. libror. per Oporin. excus. p. 647.* In Catalogo Bünemanniano sine mentione loci prodiisse dicitur eod. a.
- . Araneus s. de Providentia Dei : de animarum immortalitate : de liberis pie educandis : Paraphrasis in principium Evangelii St. Joannis : Paradoxa Christiana : Adhortatio ad veram religionem. *Basil.* 1540. 8. v. *Cat. Bibl. Th. p. 167. Basil. 1544. 8. v. Cat. Kraus. P. II. p. 150. & Gudianæ p. 75. itemque Perizon. P. I. p. 85. ubi falso Basileæ 1511. 8. prodiisse scribitur. Basil. 1571. 8.*
  - . De amplitudine Regni cœlestis , Libri duo : quibus , Numerum electorum , s. salvandorum , in Regno cœlesti , multo majorem futurum quam reproborum ; & Judæos hodiernos omnes ante extremum judicii diem , ad veram Christi Messiae agnitionem ac fidem esse congregandos , ex S. Scripturæ , & Patrum recentiorumque Theologorum Scriptis demonstratur. *Basil.* 1554. 8. *Goudæ* 1614. 8. *Francof.* 1617. 12. v. *Cat. B. Th. p. 167. & Cat. duarum insign. Bibl. Parte II. p. 331. Cat. B. Baldeanæ p. 210. Catal. Bibl. Jacob. p. 134.* Historiam hujus libelli scripsit Scheelhornius , T. XII. *Amœnit. Literar. n. V. p. 592. s. reperiundam.*
  - . Orat. pro vera & antiqua Ecclesiæ Christi auctoritate adversus Ant. Florebellum. *Basileæ*

Basileæ 8. *sine anno*. Notat tamen Simlerus Jos. in Biblioth. fuisse ab Oporino excusam. An. 1546 v. Cat. Ittig. P. II. p. 213. it. Cat. Baldæan. p. 208.

C. S. CURIONIS de corrupto Ecclesiæ statu ;
vid. Ramus in Basilea.

Pasquillorum Tomi II. Eleutheropoli 1544. 8.
quos cum præfatione edidisse fertur Curio.
v. Cat. B. Menck. p. 788. e. 2.

Pasquilli Extatici , seu nuper e cœlo reversi , de
rebus partim superis , partim inter homi-
nes in Christiana Religione passim hodie
controversis cum Marphorio colloquium.
Multa pietate , elegantia , ac festivitate
refertum. Ne pigeat , Lector , cognoscere ,
plurimum & oblectationis , & utilitatis ,
siquidem veritatis studiosus es , citra fucum
allatura. *vid. Coleri Antholog. Fasc. III.*
p. 236. Extat quoque in *Tom. II. Pasquillor.*
p. 427. 529. it. *Bas. 8. sine anno* : Pas-
quillus Extaticus &c. omnia , quam un-
quam antea , quum auctiora , tum emen-
datoria. it. *Genevæ 1544. 8.* Pasq.
Exstat. non ille prior , sed totus plane
alter , auctus & expolitus. (*ex annot. Mspt.*
J. B.) v. *Coler. l. e. Cat. B. Oiz. P. II.*
p. 302. Periz. p. 85. Memoires de Literature
T. II. Placentiæ 1545. 8. v. *Cat. Bal-*
dæan. p. 209. Pasquillus Exst. una cum
aliis etiam aliquot sanctis pariter & lepidis
Dialogis , quibus præcipuæ Religionis
nostræ

nostræ capita explicantur ; adjectæ quoque sunt Quæstiones Pasquilli, in futuro Concilio a Paulo III. Pontif. indicto, disputandæ, *sine anno & loco, liber rariss.* 8. v. *Catal. duar. insign. Biblioth. P. II. p. 331. Cat. B. Th. p. 386.* Pasquillus Extat, cui accedit Pasquillus Theologaster. *Genevæ* 1667. 12. Extat etiam Pasquillus Theologaster in Pasquillor. T. II. n. 13.

Pasquilli Ext. Pasquinus captivus, Dialogus Probus, Sfortia Coræbus, Creusa, Aeneas, Processus adversus Pasquillum, Quæstiones Pasquilli, in futuro Concilio a Paulo III. P. indicto disputandæ. Omnia auctiora & emendatiora, *sine loco & anno.* 8. v. *Cat. B. Bünemannianæ p. 112. n. 24.*

Aulica Vita & opposita huic vita privata, ex autoribus, Aenea Sylvio de miseriis Curialium; Ulrico Hutteno de vita Aulica; Luciano, de iis qui in aula vivunt; E. Roterodamo, H. C. Agrippa aliisque collecta. Access. Phil. Cominæi præceptio aulica, & P. Martyris, Joh. Wolffii Joh. Brentii, W. Musculi, Joh. Novillei, Joh. Lud. Vivis, Cæl. Secundi, Plutarchi, Ciceronis, P. Berwaldi sententiæ de aulicis. Ant. Fuchs Carmen de aulæ molestiis. T. Lucretii, Laz. Bonamici, Joh. Fichardi & Henr. Husani carmina. Ant. de Guevarra vita Aulica & rustica ex interpretat. Herm. Germbergii. ed. Henr. Petræo. *Francos.* 1578. 8. v. *Cat. Dresd. ed. 1711. 8. n. 1393.*

Honorii

Honorii TRAUMANNI ad milites pro tuenda libertate Germaniæ Oratio ex germanica lingua in Italicam a quodam alio, & deinde in Latinam a Cælio S. Curione translata. *Basileæ* in 4to. v. *Boissard. Icon. P. IV. pag. 156. Jos. Simleri Biblioth. p. 107.*

Bernh. OCHINI Sermones aliquot ex Italico in latinum Sermonem conversi a C. S. Curione. v. *Stupani Orat. Funebr. in ob. Curionis.*

C. S. CURIONIS Opera Philologica citat *Bæclerus Bibliographiæ Criticæ Cap. XXVIII. p. 465. sed nusquam, ut credo, hactenus extantia.*

C. *Crispus SALLUSTIUS*, cum Henr. Glareani & Curionis annotationibus. *Basileæ* ap. Sebast. Henricpetri. v. *Spachii Nomencl. p. 473. qui tamen Curionem cum Carrione confundere videtur.*

Eruditorum aliquot Virorum (Gyraldi, Scaligeri, Alciati, Camerarii, C. Langii, Turnebi, A. Junii, C. S. Curionis) de Comœdia & Comicis versibus commentationes: itemque in Plautum annotationes: & alia, quibus totus fere Plautus explicatur. *Basil. 1568. 8.*

Emendationes in Aristotelem. v. *Stup. Or. f.*
- in Isidorum. v. *ead. Orat.*

De Republica Christiana: *Hujus operis, sed tunc adhuc inediti ipse Curio mentionem fecit in Dedicatione*

*dicatione ad Sigism. II. R. Pol. libello de ampl.
R. D. præmissa, prope finem.*

*Italiæ Querimonia. De hac ita Cœlius in Epist. ad
M. Crustum: Quoniam autem lingua Italica
tantopere delectaris: mitto ipsius (Johannis
Bonini F. an. Julii cujusdam?) Italiæ queri-
moniam quandam a nobis bidui spatio lucubra-
tam: quam semi hora perleges.*

*Thomæ VICARSII, seu de Vicariis, Refutatio Libelli
de amplitudine Regni cœlestis, sub emen-
tito nomine C. Secundi Curionis. Oxon.
1627. v. Th. Hyde Catalog. Bibl. Oxon.
p. 230.*

*Antonii FLOREBELLI de auctoritate summi Ponti-
ficis, Ecclesiæ capitis, lib. v. Budd. in
Lex. Hist. Univ. hac voce.*

*De Vita & Obitu sex C. S. Curionis liberorum
Epistolæ, Epitaphia & Carmina. Basileæ
1572. 8. v. Clessii El. L. u. S. pag. 297.*

*Simonis GRUNÆI, Ligii, Basiliensium monumen-
torum antigrapha. Lignicii 1602. cit. a
Noltenio in Diss. de Vita & Fat. Ol. Fulv.
Moratæ: & M. D. Omeisio in Diss. de claris
Germaniæ mulieribus.*

*Joh. Jac. GRYNÆI Trost-Bredigt von der Sorg
Gottes für uns Christen, bey Beerdigung
Hieronimi Curionis &c. gehalten. Basel
1614. 4.*

*Bibliotheca Commentariorum & notarum omnis
generis in Orationes Ciceronis. Basil. 1539.
Venetiis 1547. Basil. 1553. Lugduni 1554.
T. II. f. & curante Joh. B. H. io. Basileæ
1594. fol. itemque Colon. 1621.*

D. Tossani Orat. f. in Obitu Joh. Buxtorfi P.

C. Horatii

C. Horatii CURIONIS.

De amplitudine misericordiae Dei Oratio, a *Marsilio ANDREASIO*, Mantuano, Italico primum sermone conscripta, nunc in Latinum conversa, C. Horatio Curione interprete; item sermones tres Bernardini Ochini, de officio Christiani Principis, eodem interprete; item declamationes V. in aliquot D. Jacobi locos, ad Angliae Regem Eduardum VI. ex Off. Joh. Oporini (α) 8. M. Majo. Basileæ 1550.

(α) ad finem adjicitur explicatio Psalmorum 93. & 130. Johanne Witlingio autore. v. *Maittaire Ann. Typ. T. III. P. II. p. 586. 87.*

C. August. CURIONIS.

Sarracenicae Historiae L. III. & Morochensis regni descriptio. Basil. ap. Joh. Opor. 1568. 8. & fol. v. *Clessii El. l. u. S. p. 297.* Francof. ap. Wech. 1596. f. v. *Cat. Anon. P. I. p. 204. Catalog. Menck. p. 323. edit. I. Cat. Th. P. II. p. 446. 449. Bibl. Vff. T. II. p. 511. Basileæ 1567. fol. v. Cat. Gleditsch. p. 43. Germanice prodiit. Basil. 1580. f. 1596. f. v. Cat. Boesch. 48. Basileæ 1564. f. v. Cat. Bibl. Franc. ad Od. p. 82. Conf. Struv. Bibl. Hist. p. 255. Boecl. Bibliogr. Cr. p. 872.*

J. PIERII Valeriani & C. Aug. CURIONIS aliorumque Hieroglyphica. Bas. 1567. vid. *Cat. Guil. van Hæckelom p. 156. ibidem 1575. v. Hy-*

Tom. VII.

L I

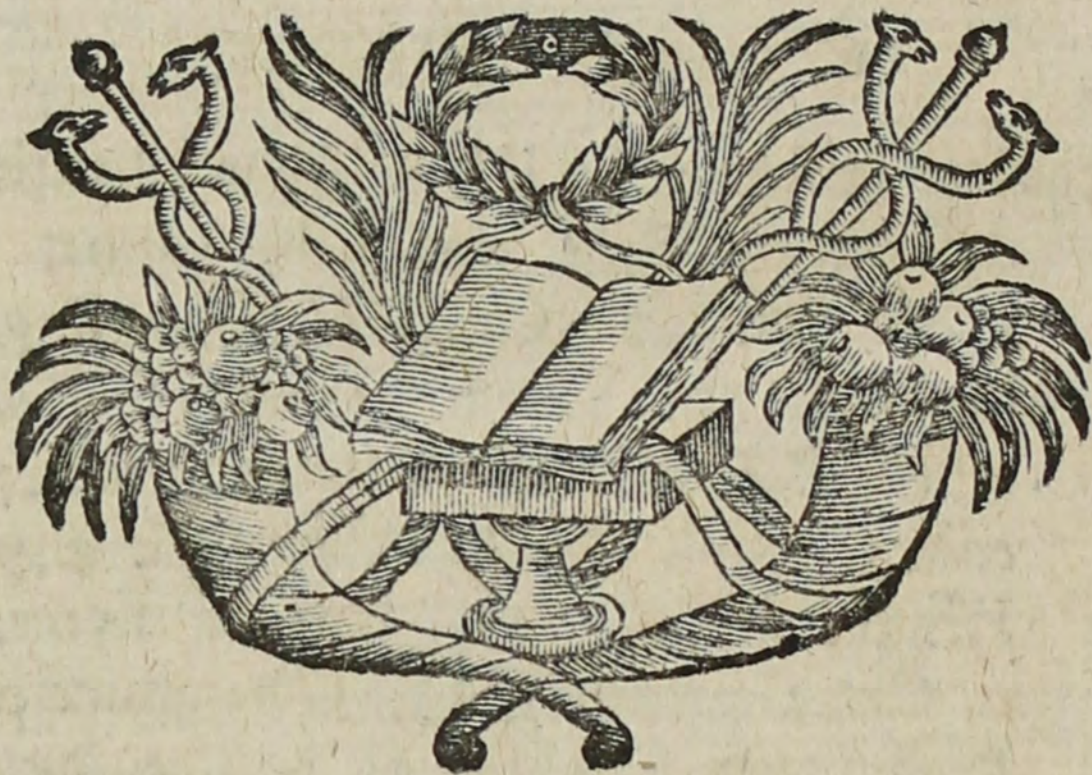
da

de Cat. Oxon. p. 193. Francof. 1614. 4. Lugd. 1626. T. II. fol. v. Cat. Oiz. P. II. Colon. 1631. 4. Francof. 1678. 4. In compendium redegit M. Henr. Schwalenberg : cujus Aphorismorum Hieroglyph. libellus prodiit Lips. 1592. 8. v. Lotter. in not. ad Struvii Bibl. Philos. p. 93. ubi falso 1692. prodiisse legitur.

P. BEMBI Opera in unum corpus collecta a C. Aug. CURIONE. Basil. ap. Guarin. 1567. 8. v. Bibl. Vffenb. T. 1. p. 726.

C. Aug. CURIONIS de vita obituque quatuor sororum l. unus. v. Ram. in Basilea.

EPISTOLÆ INEDITÆ
C. S. CURIONIS.

CÆL. S. C. Rodolpho BULLINGERO D. Heinrichi F.
S. P. D.

per Christum Jesum.

SI nihil parenti utrique tuo, Rodolphe chariss. deberem, tua tamen ista præclara indoles, quam vestrorum sermonibus hic valde audio commendari, meum animum excitare ac permovere deberet, (soleo enim istis ætatulis atque ingeniis ex animo favere) ut te diligerem, tibi omnia cuperem vellemque: ac quoad possem te literis atque artibus ingenuis erudirem. Nunc, cum & ego, & Uxor mea, & liberi denique nostri Patri primum tuo, Viro clariss., deinde etiam Matræ tuæ, scæminæ honestissimæ, tantum debeamus, quantum persolvere difficillimum esset: mihi puto semper esse cogitandum, si quo modo vobis saltem præstare aliquid possim, quod cum mei apud vos animi testimonium sit; tum ad cultum eruditionis (qua re, excepta pietate & religione, nihil præstantius esse potest) vobis esse adjumento possit. Memini enim teneoque, & qua nos omnes charitate domo atque hospitio exceperit vester uterque Parens, tunc quum ex Italia (agitur nunc annus quintus) tanquam ex naufragio enataremus: & quibus officiis abeuntes fuerint prosecuti. Atque etiam illud recordor, me ora vestra inspectasse, vestramque mecum tacitum indolem observasse

ac notasse : quæ jam tum spem dabat non ambigam, vos aliquando parentibus vestris gaudium, patriæ isti vestræ præclaræ ornamenta, Ecclesiæ Christi adjumenta allaturos esse. Itaque cum nec domestica vobis desint exempla, nec præsidia ea, quæ ad eximiam eruditionem bonasque arteis assequendas requiruntur: cumque tempora ista, quæ nullam ferre segnitiam aut inertiam possunt, vos hortentur: ac quod omnium maxime vos exsuscitare, aliosque omneis debet, tam clara voce Pater ille cœlestis per Filium suum Jesum Christum Dominum & Conservatorem nostrum, convocet: turpissimum fuerit, vos non equis (quod aiunt) velisque ad summa contendisse. Ad quod quidem efficiendum, ut ipse quoque, Rodolphe suavissime, (nam ad te cum loqui cœpissem, nescio quo quasi æstu abreptus ad tuos etiam fratres meam orationem converti) aliquid conferrem, nostram *de omni artificio differendi Summam* ad te superioribus diebus mittebam; verum is cui dederam, ut patris tui literis accepi, non reddidit, quod me magna molestia affecit, cum propter hoc, tum maxime propter quasdam literas, & alia quædam gravia sane & valde necessaria, quæ ei in Italiam ferenda credideram. Sed o homines infidos, o tempora periculosa! Igitur, quoniam ille fefellit, denuo alterum ad te ejus generis libellum mitto: quo adjutus (ut mea opinio fert) ad eam quam tibi proposuisti studiorum tuorum metam citius poteris pervenire, nam ad Henrychum fratrem tuum antea misimus. Vale mi Rodolphe dulcissime, & parentem utrumque tuum, una cum fratribus, totaque domo, meo & uxoris, filiorumque meorum nomine saluta diligenter. Basileæ IX. Cal. Novembr. MDXLVII. [CÆL.

CÆL.SEC. CURIO Abrah. Musculo Sal. dicit
per Christum Jesum.

Fideliter mihi redditæ sunt superiores litteræ Tuæ
per Hervagium nostrum communem amicum,
& quas ad *Bernardinum* nostrum mittebas curavi
diligenter: Sed ad te per adversam valetudinem,
partim quod nuncii non occurrerant, rescribere
non potui: Quin heic etiam tuæ me litteræ de-
cumbentem, nec tum bene valentem, offende-
runt. Hodie autem tum quod meliuscule Dei
beneficio valeo, tum quod te valde responsum
optare video, nolui te diutius expectare. Ita-
que securus sis: nam tuas una cum meis misi per
eundem tabellarium Andtwerpiam; deinde An-
dowerpiæ habeo, qui in Angliam curent diligen-
ter. Quod autem tuis litteris de Italiæ progressu
in Evangelii cognitione, referente *VERGERIO*,
scribebas, non est novum; nam indies magis ma-
gisque proficit Italia nostra: Non quod *Vergerii*
libelli (tibi hoc dictum volo) multum adferant
adjumenti; meliores enim longe vidit Italia, ex
quibus, Deo sic favente, spiritum hausit Salutis:
Sed proficit, quoniam tempus messis advenit.
Non sunt *Vergerii* scripta mala, sed levia, & de
quibusdam, de quibus & sæpissime dictum &
scriptum majore spiritu a vestris hominibus; &
de quibusdam, de quibus etiamsi taceretur, nulla
fieret rei Christianæ jactura. Sed hæc, ut dixi,
tibi dicta volui. Dicis illum impetrasse a Domi-
nis, ut possit habitare Lausannæ, si minus per
pericula possit apud Rhætos: Placet: Sed nescio
quæ sibi fingat pericula, quæ nulla sunt: Nam
Augustinus MAINARDUS, Vir sapientissimus &

tota Italia celebratus, & qui in ipsa Italia toties cum hostibus conflixit concionibus disputationibusque accerrimis, & sæpe a Pontifice in ipsa Italia insidiis & artibus & vi appetitus, is, inquam, jam decem annos *Clavennæ* docet; & illam ipse fundavit Ecclesiam, nec tamen unquam a quocquam ei vis illata est; nec quicquam deterius est passus, quam a falsis Fratribus, qui illum in ipsa Ecclesia exagitarunt: A Romanensibus nihil. Sed VERGERIUS nondum prorsus mitram Rom. deposuit, h. e. adhuc pollet curtisanis artibus, & res suas augere probe novit: idcirco si hæret multis in locis eodem tempore pedem cupit figere, quod ego & quidam alii & hic & alibi deprehendimus: Nam etiam in Anglia cupit pedem figere, vel saltem aliquot centurias aureorum corradere. Dominum precor, ut illi vel det, vel augeat Spiritum. Miror quid peregrinetur, cur non adest suæ Ecclesiæ? Cur, si ministerium suscepit illic apud Rhætos, honesto etiam cum stipendio, non exercet? habet enim CL aureos in singulos annos. Oremus Pastorem illum optimum Jesum Christum, ut illi det Pastoris Evangelici spiritum & mentem, ut illum loco uno stabiliat, ne more suo antiquo vagetur. Cuperem, mi optime Muscule, scire, quomodo ad vos redierit, quo comitatu: quid de comitibus suis, quos primum habuit, dicat: quid illum reliquerunt: Nam fama est illum solum Bernam remeasse. Id si ad me scripseris, gratum feceris. Quod scribis illum aliquamdiu Tiguri mansurum, id facile credo: nam propter pestilentiam, quam scit Curiae & per illam regionem grassari, vix audebit redire. Neminem unquam vidi miserius formidare pestilentiam & fugere,

re, quam Vergerius facit. An ad vos perlatum sit nescio. Certe Curiae Minister uterque mortuus est, *Comander* videlicet & *Placius* (Blasius.) Hæc habui, mi Charissime Frater, quæ nunc scriberem. Novi nihil habeo, nisi Augustæ nondum cœpta esse comitia. PETRUS MARTYR noster, qui Oxoniæ in Anglia Sacras Litteras explicat, edidit suam de Eucharistia Disputationem, quæ publice habita est: an eam adhuc videris ignoro. Vale, mi amantissime & sanctissime Muscule, & Deum pro nobis ora. Saluta domesticam Ecclesiam & *Abrahamum* tuum meo & *Horatii* nostri nomine: Quod si quid præterea me tua causa curare velis, manda. Iterum Vale. Basileæ d. i. Augusti. MDL. Saluta quæso D. *Hallerum*.

Tuus

Cælius S. C.

* * *

Ad D. CÆLIUM SECUNDUM.

Salut. D. Literas tuas, doctissime Cæli recepi, generumque tuum, mihi semper colendissimum Fratrem una cum Uxore Filia tua familiæ meæ commendavi, quæ tota prope Badæ lavat. Oro Dominum ut hoc illis sit fœlix & faustum. Cæterum ab edito Libro tuo de (*) *Amplitudine*
L I 4 Gratia

(*) Hujus Libri historiam texuit Clariss. SCHEL-
HORNIUS in *Amœn. Litt.* Tom. XII. N°. V.
Juvat autem h. l. subungere Judicium Clariss.
Viri

Gratiæ Dei, optavi non semel quod optimis & amantissimis tui Fratribus obsecutus fuisses, nec edidisses Librum, quem audiebas non per omnia probari

Viri D. GERDESII, Theologi Groning. de tota hac tractatione, quod extat in *Florilegio Libr. rariorum* p. 80. seqq. „ In his Dialogis longe „ maiorem esse electorum quam reproborum numerum „ variis argumentis evincere conatus est, ita „ tamen, ut, cum insignem atque maxime „ notabilem orbis, ac Judæorum inprimis ad „ Christum ante extremum mundi diem conver- „ sionem expectandam inculcet, universalis „ quoque Gratiæ patronus ea propter haberi nul- „ lo modo possit, sitque adeo P. BÆLII ad vocem „ CURIONIS nota supervacanea prorsus. Quasi „ vero non liceret Gratiæ divinæ Amplitudinem „ explicare erga plures, aut Regni Dei gloriosi ter- „ minos longe lateque extendere, vel ipsa præ- „ eunte Scriptura, quæ sane non paucos Regni „ Dei *Hæredes* nobis proponi, &, sicubi in „ relatione ad perituros tanquam paucos eos „ repræsentat, ita intelligi debet, ut ad certa „ præcise tempora id referatur: Cum cetero- „ qui spes nobis in Verbo Prophetico sit fa- „ cta, quod aliquando *tota terra gloria Jehovæ* „ *sit implenda*, in ultimis nempe Ecclesiæ Secu- „ lis, quando sane Electorum non adeo angu- „ stum expectamus numerum. Ne jam in „ messem philosophicam de Creaturis cœlestes „ globos forte incolentibus innumeris, laudum „ Dei ebuccinatoribus, falcem nostram immi- „ tamus.

probari piis & non indoctis Fratribus: Nunc vero editum magis atque magis doleo, multas quidem ob causas, cum vel hoc etiam nomine, quod intelligo illum displicere pluribus. Nuper scribebat ad me Vir tui studiosus, doctus & pius: Miror circumferri Librum *Cœli* nostri veluti excusus sit Basileæ, cum nonnulli certo affirmant impressum esse (*) *Pusclavi*. Quid diceret senatus ampliss.

L 1 5

(*) *Pusclavii*] In judicio Censorum Basileens. de hoc Curionis Libro, quod exhibet Clariss. SCHELHORNIIUS noster *Amœn. Litt. Tom. XII. p. 617.* ipsa *Cœli* Sec. Confessio de loco impressionis his verbis repræsentatur: *Als sein Sun Horatius über das Purg kommen gen Puselannen in der Pündter Land, da seye das Büchli bey ihm gesehen und in Truck geben worden.* Ubi amiciss. Schelhornius ad locum illum corrupte scriptum hæc annotavit: *Hunc quidem locum ego hætenus in Geographiis & Descriptionibus Rhetia, quæ mihi ad manus sunt, frustra quæsi.* Lege pro *Puselannen*, *Pusclavium*, gen *Pusclaven*: & res omnis erit expedita. Hic error Librarii mihi in mentem revocat ridiculum Descriptoris errorem, quem nuper aliud agens detexi in quadam *Francisci LAMBERTI* ad *Bucerum* epistola, quæ in *Centuria Epist. N°. XV. pag. 70.* extat: ubi *pag. 72.* ita legitur: *Ego quidem cum vestram norim constantiam, experiar- que in MARPURGO, quanta sit hujus sensus, imo veritatis Suavitas, quantaque certitudo ejusdem eruditis ADMODUM, nihil talium credi-*
di.

pliff. Basiliensis si intelligeret, Librum quasi ab ipsis impressum oberrare, quem Viri docti & pii apud ipsos non probarunt per omnia? Aliunde quoque intellexi eundem Librum nescio a quo obtrusum Principi Illustriss. Wirtembergensi, qui protinus veluti malum judicavit & abjecerit. Audio & BRENTIUM improbare, hoc potissimum nomine, quod videaris (*) extra & citra Christum plus nimium tribuere Legi Naturæ. Hæc ideo commemoro, ut post hac admonitiones Fratrum plus apud te ponderis habeant. Ad me scribitur quidem, cur non admoneamus te, ne forte adversum aliquid tibi eveniat: Sed ignorant te esse admonitum, sed maluisse te edere. Quamquam vero non dubitem ista te accepisse etiam ab aliis tuis amicis, nolui tamen ea quæ ad me perlata sunt dissimulare, non in alium finem, quam ne posthac malis tibi ipsi morem gerere, quam

---

di. Quum ad fidem Autographi legendum omnino fuerit, quod etiam ratio suadet: Ego quidem, cum vestram norim constantiam, experiarque in ME IPSO quanta sit hujus Sensus imo veritatis Suavitas, quantaque certitudo ejusdem eruditis A DOMINO, nihil credidi.

(*) Hæc ipsa deinceps Curioni a P. VERGERIO mota est acris controversia: Ad quam quid responderit Curio, & quomodo omnem Heterodoxiæ suspicionem longe a se fuerit amolitus, ex duplici ejus cognoscitur Apologia, quam Cl. SCHELHORNIUS *Amæn. Litt. Tom. XII.* inseruit.

quam tui amantibus Fratribus obtemperare. Boni
 consulis hæc, sat scio. Vides enim amico pro-
 fecta esse pectore. Vale cum tota domo Tua.
 Tiguri Calend. Maii. An. 1556. Vocatur in locum
 demortui D. *Pellicani* Clariss. Vir D. *Petrus Martyr*.
 Dominus benedicat nobis.

BULLINGERUS tuus.

* * *

C. S. C.

Domine, Tuæ me Litteræ Domine & Frater
 observande vehementer recrearunt, quod ex
 eis cognovi, Te per Dei gratiam pristinae valetudi-
 ni restitutum. Gratum etiam fuit, quod de tua
 ætate, quæ nihil fere abest a mea, mihi perscrip-
 sisti: Deum oro, ut eam ad sui sancti Nominis
 gloriam & Ecclesiæ Salutem (nam talibus hoc
 tempore in tanta rerum omnium perturbatione
 opus est) diutissime tueatur. De negotio quod
 egisti, nobis omnibus gratissimum fuit: itaque
 tibi ago pro omnibus gratias quantas possum ma-
 ximas: & gaudeo pios homines sensisse meam
 commendationem apud Te, ut nec RAMI nostri
 apud Clariss. Virum D. *Rod. GUALTHERUM*,
 haud leve pondus habuisse. Quid autem Bernæ
 post sit actum non dubito a D. *HALLERO* te cer-
 tiorem esse factum. Equidem discrucior cum vi-
 deo quosdam homines eosque primas in Ecclesia
 tenentes, id unum studere ut Zuinglii atque Oe-
 colampadii sanctam memoriam oblivione obruant
 sempiterna. Verum enimvero, ut tu recte scribis,
 Dominus brevi pastores fraudulentos disperdet.

Conan-

Conandum tamen iis qui autoritate in Ecclesia
pollent, uti eorum artibus obviam eatur. Sed
de his sapienti satis. *Petrum RAMUM* Virum tum
pietate tum eruditione præstantem, quem tam
officiose salutare jubebas, vides, cujus congres-
sum tibi jucundissimum fore non dubito: a quo,
utpote nostrorum hominum jam peritissimo mul-
ta audies, quæ scire operæ pretium fuerit. Ita-
que plura non addam. Vale mi colendissime Do-
mine & Frater longe carissime, cum tuis omni-
bus, quos vere amo, quibusque omnia felicia a
Domino precor. Hic die VI. Augusti hora quar-
ta & sesqui matutina Terræ concussionem sensi-
mus, quæ etsi causas habet naturales, vereor ta-
men ne quid portendat: quod quidem precan-
dum est, ut Deus in suam gloriam vertat. Vale
mi Patrone colendiss. & Frater amantissime: quod
si ad me rescripseris, quod quidem tuo commo-
do fiat, vide ut nobis literæ fideliter reddantur:
Simulque significabis an meum epistolium repente
exaratum, quo tibi de *Eblingeri* Mulhusani Pasto-
ris interitu significabam acceperis: quod per quen-
dam vestratem paganum Ministrum misi. Iterum
vale. Basileæ die XXII. Aug. MDLXIX.

C. S. Curio
ex animo tuus.

Clarissimo Ecclesiæ Tigurinæ Antistiti Dn. HEN-
RICHIO BULLINGERO Fratri colendissimo.

Cal.

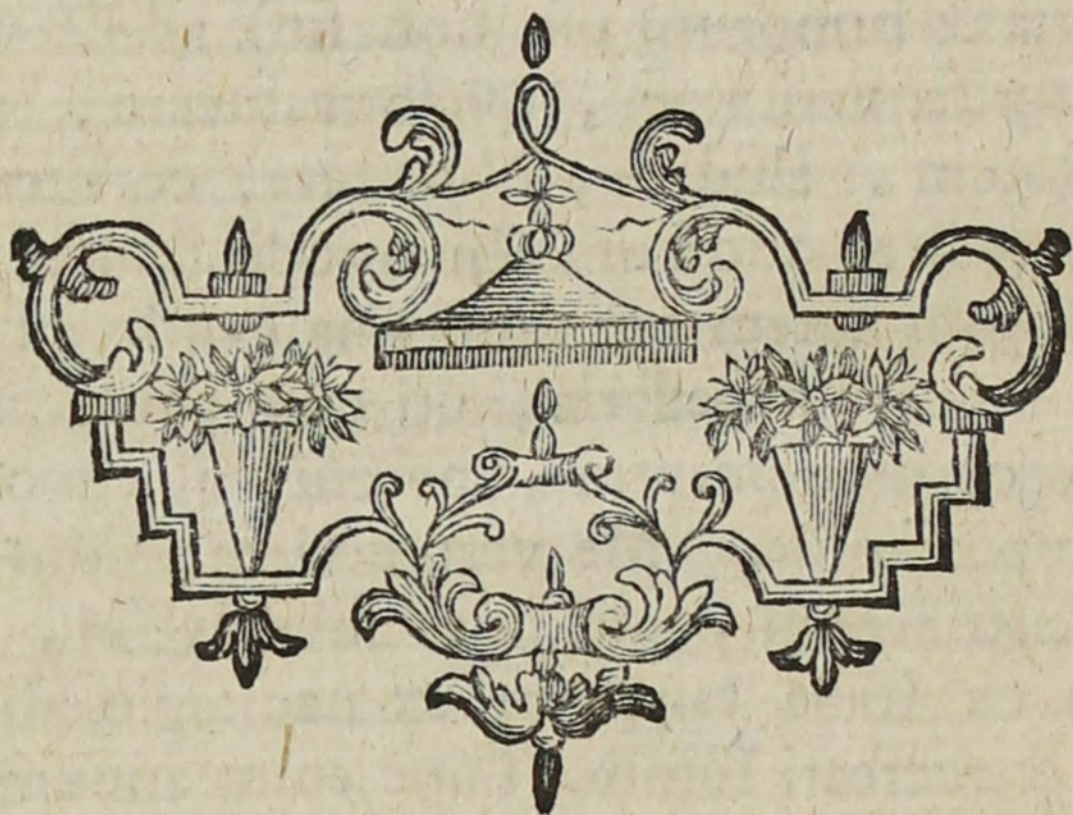
Cæl. Sec. Curio S. per Christum Jelum.

NON sumam mihi nunc ea tibi, optime ac venerande Frater & Domine, describenda, quæ proximis diebus a certis hominibus adversus recte sentientes, vestra quoque Ecclesia & Schola notata, acta concionibus etiam plusquam tribunitiis, eorum certe persona indignis agitata sunt: Sed eadem commodius ab eo, qui tibi hasce literas reddidit, tibi notissimo, qui ejus rei gratia ad te mittitur, audies. Nunc igitur nihil aliud faciam, quam ut te rogem, ejus orationi eam fidem habeas, quam omnibus bonis, qui in hac civitate vobiscum sentimus, esses habiturus: eique in iis, quæ abs te petet (nihil autem petet, quod ex Dei gloria & bonorum usu non sit) adesse velis: ne hypocrisis veritatem, tenebræ lucem, malitia bonitatem, eludere, obscurare, corrumpere atque impedire, quod omnibus modis studet, possit. Horum autem omnium una cautio est, eaque summopere necessaria, uti cum paucis iisque fidissimis communicentur, ne cui vulgata obsint atque impediuntur. Me vero eodem animo erga te esse scito Senem, qui olim juvenis fui, cum primum ex Italia tanquam ex naufragio abs Te accepti & recreati sumus. Tunc enim annum agebam quadragesimum, nunc sextum & sexagesimum, breve quidem si temporis velocitatem: longum si a patria illa cœlesti, ad quam pia fides anhelat, exilium, & quibus exerciti sumus malis, spectare velimus. Tua vero ætas cariss. Frater, quam longe absit a mea, quoque modo Senectutem istam tuam laudatissimam feras, scire aveo. Nam quod nostrorum carissimorum funera attinet, pares
fere

fere videamur: nisi quod mihi Deus Conjugem
amantissimam servavit, & ut servet precor: Tuam
pietate præstantem transtulit. Oremus Patrem
illum cœlestem, ejusque sempiternum Filium, ut
nostri misereatur, reliquiasque conservet nostras:
ut cum hora venerit, ut nobis quoque ex hoc
fragili tabernaculo emigrandum sit, volentes at-
que læti vitæ Autori pareamus. Vale mi Domi-
ne & Frater semper colende cum tuis omnibus.
Basileæ XXIII. Julii MDLXIX.

Clarissimo Viro D. HENRICO BULLINGE-
RO, Ecclesiæ Tigurinæ Antistiti meritissimo
Domino & Fratri colendissimo.

CHRI-

CHRISTOPHORI TRETII,

POLONI, *

EPISTOLA

ad Tigurinos

DE TUMULTU CRACOVIANSI

Anno 1574.

Ex autographo.

*Reverendis & Clarissimis Viris, Doctissimis Hominibus,
HENRICH BULLINGERO, RODOL-
PHO GUALTHERO, JOSIÆ SIM-
LERO, LUDOVICO LAVATERO,
WOLFGANGO HALLERO, ceterisque
symmystis Jesu Christi servis eximiis, Dominis ac
Præceptoribus colendis.*

Quemadmodum qui ex longa navigatione
velificant, libenter ad portum tutissi-
mum properant, quo liberati ex pericu-
lis & discriminibus libere respirare possint: Ita
sane ego, Viri Clarissimi ac Præceptores summa
obser-

* Christophorus TRETIVS, Polonus, eximiae
pietatis & eruditionis vir, sæpius ab Ecclesiis Po-
lonicis, quæ puriorem doctrinam profitebantur,
in causa Stancari & Anti-Trinitariorum ad Ger-

observantia colendi, credebam plane me idem facere posse, scilicet ex molestiis peregrinationis meae venturum in patriam & lares meos, atque ad conjugem & liberos, & quod maximum est ad Ecclesiam nostram & fratres carissimos, & tum me reperturum levamen ac solatium suavissimum omnium tædiorum. At aliter se res habent, falsusque sum mea opinione. Nam in ipso portu, ut dicitur, impegi, id est, cum appulisset domum, incidi in summas perturbationes
statum-

---

manas, præcipue vero Helveticas Ecclesias, annis videlicet 1562, 1563, 1567, 1574. &c. missus fuit. Id quod melius referre non possumus, quam verbis Simleri in præf. ad libros de æterno Dei Filio &c. Tiguri 1586. editos. Sic vero ille:

„ Ab tempore, quo Polonicæ Ecclesiæ institu-
„ tæ sunt, magna semper illarum ex Helveticis
„ & Sabaudicis Ecclesiis conjunctio fuit; Volue-
„ runt igitur Poloni in hac etiam causa (doctri-
„ næ scil. S. S. Trinitatis) illarum judicia cognos-
„ cere. Itaque misere ornatissimum Virum, D.
„ Christophorum Thretium, qui & harum Eccle-
„ siarum & celebriorum Academiæ per Ger-
„ maniam judicia conquireret: Quod cum ille
„ suscepisset, pro suo indefesso studio propagan-
„ dæ veræ religionis, non modo Ecclesiarum
„ judicia conquisivit, sed ubique notos sibi ho-
„ mines S. Literarum Professores excitare & com-
„ monere non destitit, ut & ipsi publicis scriptis
„ quasi socia arma Polonis jungentes, hostes
„ Christi oppugnent. Cum autem idem a me
„ præsens peteret, & absens quoque pro sua

statumque inveni Urbis & Ecclesiolæ nostræ valde concussum & commotum ob seditionem excitatam. Quis enim putasset homines nostros tale facinus ausos, quod Gallicis motibus esset affine? ni fortasse dixeritis nostros hoc Gallico scelere affricatos, ex tot tantaque Gallorum turba, quæ hic aliquandiu hæsit. Pontificiæ enim Religionis sectatores, quos vulgo Catholicos vocant, Cracoviæ in urbe metropoli minoris Poloniæ, uti nobis, insperatam seditionis tempestatem excitarunt, & inopinatum latrocinium summa cum licentia, ac impune, evertendo ædes sacris concionibus orthodoxorum dicatas, perpetrarunt. Quod scelus quam grave ac periculosum fuerit, denique unde

Tom. VII.

M m

ini-

„ amicitia literis sollicitaret, & in eum usum pro
 „ sua industria &c. multa adversariorum scripta
 „ subministraret, tandem me perpulit, ut præ-
 „ senti (cum denuo superiori anno i. e. 1567. ad
 „ nos rediisset) fidem darem, me aliquid in hac
 „ causa conaturum esse. Itaque hic meus labor,
 „ qualiscunque tandem est, Thretio meo potissi-
 „ mum debetur, qui nullum mihi excusandi lo-
 „ cum reliquit. “ Hactenus ille: ceterum dole-
 „ mus, optimi hujus viri, cui multa profecto dis-
 „ crimina periculaque pro veritate adeunda fuere,
 „ nullam fere memoriam esse superstitem, quum
 „ tamen multorum, qui neque pietate neque doc-
 „ trina illi pares fuerant, etiamnum magna est fa-
 „ ma. Itaque pietatis esse existimavimus, præsen-
 „ tem epistolam, tenerrimi amoris in Tigurinos
 „ testem, edere, ut vel hoc saltem modo memo-
 „ riam ejus conservaremus. J. J. SIML.

initium sumferit, & quomodo tandem finitum sit, ex hac succincta descriptione (antequam ad alia veniam) intelligetis. Profecto Dominus Deus suorum vindex & assertor, sic nihilominus suis prospexit, ut sceleratorum rabies non sit effusa eo usque, quo mala mens & pessimus animus hostium Christi collimabat. Rogandus itaque Christus pastor Ecclesiae suae summus & piorum omnium Princeps, ut Sathanam sic furere incipientem apud nos compescat ac comprimat. Videre enim poteritis aperte, qualis sit status Ecclesiae apud nos, nutans scilicet ac vacillans & ruinæ proximus, nisi ille ipse pastor sua invicta dextera nostros confirmaverit.

Decima Octobris, qui fuit Dominicus dies, cum in cœtu eorum, qui profitentur orthodoxorum religionem, habitæ fuissent conciones, tam mane, quam a meridie, tunc temporis, ut fere moris est, celebratio matrimonii habita est, idque non statim a concione illa pomeridiana, sed circiter horam post, non cito adventante pompa nuptiali, quæ ex suburbiis, ubi cerdones habitant, prodibat. Quare plebs cum animadverteret frequentem panegyrim, confluit turmatim in illas ædes sacris concionibus orthodoxorum dicatas, accurrunt pueri, foeminae, studiosi multi & scholastici Academiae Cracoviensis, inconditumque hominum genus. Minister verbi, hymno sacro, lingua populari præmisso, accingit se ad parænesin de matrimonio, ejus dignitate, ac sanctitate, qua absoluta incipit sponso ac sponsæ præire in forma mutuae sponsonis & stipulationis, ac cum jam ad finem adjungeret hanc clausulam: Quod felix faustumque sit, auspice Deo Opt. Max. Patre, Filio, &

& Spiritu Sancto. Tunc scholastici & studiosi exclamare, illum Ministrum improbe omisisse Virginis Mariæ & Sanctorum invocationem, aliis denique cachinnis singula ac maledictis perstringunt totam actionem, imo insolentes quidam scholastici, concionante illo Verbi Ministro, cui Paulus Gylovius nomen est, lapillos aliquot ei projecerant, qui vir, ut est imperterriti animi, ista floccifecit. Scommata etiam & Sarcasmos Scholastici illi & Studiosi impune effundebant, sed patientia Ministri, & silentium quorundam, qui illic aderant, domare videbatur acerbiter animorum vulgi. Et cum jam egressa esset ex illis ædibus tota hominum multitudo, sic ut ne unus quidem superesset, turba scholasticorum & studiosorum ante ædes adstitit, clamoribus omnia implet, contumeliis locum & religionem afficiens, ac nescio quo genio malaque mente percita, & quodam celeumate facto, arripiunt saxa, lapides latericios, & quicquid est obvium, summoque cum impetu jaciunt in fenestras vitreas, tam inferioris loci, quam superioris tabulati, sic ut intra mediam horam magnum damnum intulerint ipsis fenestris. Nullum sane fuit cubiculum, ubi non fuerint fractæ vitreæ fenestræ. Hanc insolentiam tulit æquo animo ille Minister, existimans hosce insanos, aliquo damno illato, cessaturos. Prohibet illos irritari. Verum cum videret eos magis furere, mittit ad Consulem, qui eum commonefaciant de tanta insolentia. Deinde eadem indicari jubet Subpræfecto Arcensi. Quare paullo post advenerunt quatuor aut quinque lictores urbani, ad quorum adventum aliquantulum dispellantur scholastici illi insolentes. Verum postea studiosi,

& quidam erronei ex mechanicis artificibus illis minitendo eos abigunt, nec interea desinunt insollescere & fenestrarum reliquum lapidibus confringere.

Dum itaque rumor istius motus pervagatus fuisset per urbem, & usque in arcem delatus, accurrunt ex arce Nobiles aliquot cum decem gregariis militibus arcis custodibus, ad quorum adventum plebs diffugere cœpit, & studiosi. At repente ex suis domiciliis, quas vulgo Bursas i. e. communia contubernia vocant, erupit studiosorum maxima cohors, armis omnique telorum genere instructa, & recta contendit in ædes cœtus orthodoxorum, quo cum venissent, statim provocant manus confertum illos Nobiles & eorum milites. Descendunt in arma, gladiis res geritur, & cum unus Nobilium incautius pugnaret, a quodam studioso ingenti saxo petitur, & statim prostratus ac velut mortuus jacet. Alter Nobilis miseratus fortem socii eum tegit & defendit quantum potest, sed tam copiose in eum pluunt lapides, ut etiam eodem fere fato sit in terram dejectus, quo & alius. Animose tamen famuli illorum se defendunt, nec terga vertunt, quin illos duos Nobiles sic exanimatos ad se pertrahunt & obtegunt, quantum possunt, donec ad se redeant. Interim dum sic pugnatur, Subpræfectus Arcensis properat in auxilium suorum venire, cum sua militum manu, & aliquot Nobilibus amicis.

Is cum jam venisset, hinc & inde aufugiunt omnes & recedunt. Unde recta ædes cœtus adit, circumspicit ferox facinus seditiosæ multitudinis, &

& commutatis multis verbis cum Ministro, jubet illum tutum esse ac securum. Attamen ille reditum cum suis parans; statim plebs insana & studioforum manipulus in eum impetum facit. Oportuit itaque bis cum illis congredi, & tertio tandem eos felicissime fugant e medio foro. Sic jam vespera noctis hanc pugnam finivit, & Subpræfectus paullulum deflectens in prætorium ad Consulem, salvus & incolumis in arcem rediit, licet jactaretur, multos per compita urbis & plateas in insidiis dispositos esse. Ceterum complures ex ejus militibus sauciati fuerant. Hæc fuit protasis istius flagitiosæ tragœdiæ, quæ ipsi Subpræfecto non videbatur ulterius progressura.

Nam postridie mane mittit ad Rectorem Academiae expostulatum & conquestum de illa seditione mota a suis studiosis. Respondet Rector Academiae, se istud vehementer dolere, & inquisitionem in tam effrenes & petulantes studiosos, & poenis affectum iri. Quo intellecto Subpræfectus mittit hæc indicatum & significatum Ministro cœtus & fratribus, jubetque bono animo esse, nihilque subesse periculi, imo per Præconem & Nobilem, ut in more positum habent Poloni, præcipit singula damna lustrari, quo deinde referantur in libros publicos, & ædes claudi. At vix XV. hora audita erat, cum iidem erronei & mechanici ac studiosi illis succenturiantes incipiunt per vim infringere fores illarum ædium contis & maximis lignis adhibitis. Confluunt seditiosi omnes turmatim ante illas ædes, ut illas expugnent. Acerrime igitur oppugnatur domus illa, aliis fores petentibus, aliis etiam cancellos ferreos effringere

nitentibus. Adeo furiosis animis res geritur, quamvis quidam in illis ædibus, quantum poterant, eorum impetum arcebant. Divulgatur fama de oppugnatione illarum ædium per urbem. Quo circa ad hunc rumorem excitus Cancellarius Regni eo venit cum duobus Canonicis. Ejus quidem aspectum reverita plebs aliquantulum cessat ab oppugnatione; sed sua oratione inde eos abigere nequit, quin discedentem bonum senem fanis & dicteriiis prosequuti sunt. Canonici fingunt se ituros in Collegium ad Rectorem, hortaturi ut revocet suos studiosos, & contineat in officio.

Interea pergunt in suo furore flagitiosi homines, ac ingeminant suos impetus toties, ut tandem uno fere tempore fores fregerint, & cancellos ferreos abstulerint. Hic vero observandum ipsum Ministrum vix passum fuisse, ut inde discederet, & se vitamque suam servaret, ac eriperet; adeo fidebat auxilio Magistratus, quem etiam eo tempore valde anxium, & torqueri nesciebat.

Etenim urbanus Consul suos collegas illi consilio adesse nolle videbat, populumque suis mandatis inobsequentem. Dictabat enim esse Præfecti Arcensis mederi istis turbis & motibus. Subpræfectus Arcensis paraverat instruxeratque se, sed quidam ex Canonicis illum adiit & monuit, ut amicus, ne arcem desereret, ni vellet in duplex discrimen venire. Primum quasi eo abeunte ex arce, illa esset occupanda, & deinde conjuratum esse in ejus caput. Quamobrem is territus istis vocibus in arce tota ea die & sequenti se continuit. Sic metu injecto utrique Magistratui, laxatæ sunt habenæ seditiosis ad omnem proterviam & scelus.

Inte-

Interim afflictissimus Minister animadvertens
jamiam invasuros ædes, vix in vicinas ædes per
tectā elabatur, relicta omni sua Bibliotheca, &
alia suppellectile. Ubi igitur irruerunt in illas
ædes seditiosi, tanquam prædones non modo il-
las evertere, omnia corrumpere, sed & suppel-
lectilem satis pretiosam cujusdam Nobilis, qui
etiam ædes illas incolebat, diripere. Sic patent
ædes & expositæ sunt etiam vilissimæ aliorum
prædæ ruinæque horrendæ. Nam a XVIII. ho-
ra usque ad XXIV. spoliatio & everasio illarum
ædium duravit. Deus bone, quanto furore &
licentia vidisses vestes, libros, vasa argentea &
alterius materiæ, pecuniam illius Nobilis viri in-
habitantis, & aliam suppellectilem efferri passim
cum maximo risu, & impune.

Audita quidem fama expugnationis & direptio-
nis, Consul, ut potuerat, evocaverat cives, qui
famulos suos armatos mitterent, ex quibus cum
aliquot collegisset, emittit circiter XL, qui, si
fieri possit, istos prædatores fugare possint, ne
majus damnum illis ædibus inferretur. Homines
illi, armis instructi ab istis seditiosis sunt admissi
in ædes, sed postea in eosdem currunt, alios vul-
neribus cruentis afficiunt, alios ex altis fenestris in
imū præcipitant. Ita pulchre scelerati seditiosi
missos a Magistratu excipiunt & tractant. Partim
igitur illi exuti armis, partim in fugam versi,
partim fauciati lethaliter sunt. Quapropter sine
intermissione ita prædantur, spoliantur & ever-
tunt omnia in illis ædibus, ut tandem nox istos
latrones oppresserit, ubi ne quid illorum impie-
tati deesset ausi sunt moliri triumphum, & de tam

turpissimo latrocinio trophæum (quasi re bene & præclare gesta) erigere. Nimirum excitant ignem in compito plateæ ex asseribus & aliis fragmentis, ubi tum vulgarium Scholarum studiosi in gyrum dispositi Te Deum laudamus : *Contere Domine inimicos nostros &c.* cantare cœperunt & alias conciones, non aliter quam de devictis Scythis aut Turcis : Qui clamores & voces horrendæ auditæ sint, supersedeo dicere. Ignem dicebant esse & rogum in quo Lutheranos cremarent. Satis itaque omnia pro sua libidine agentes, & ex isto igne fortassis incendium urbis fore videntes, quidam ex studiosorum caterva venit ad eos, & omnes abire jubet usque in crastinam diem, jam laboribus esse confectos, inquit, Magnificos, si Diis placet, Dominos studiosos; illis esse quiescendum.

Ad hanc orationem omnes discesserunt, & statim dicto audientes fuerunt, sic dies Lunæ calamitosæ tragoediæ epitalis. Nam dies Martis, qui fuit XII. Octobris tragoediæ isti ultimam partem imposuit. Ac vix dies ortus erat, cum altissima illius domus tecta nebulones mechanici artifices, etiam pretio conducti, dejiciebant, Latomi intus & extra ædes diruere & deformare conabantur lateres. Denique is erat illorum animus, amplissimas illas ædes lapideas funditus evertere, si potuissent, ne vel illarum vestigium unquam extaret, aut tandem sic miserrime destruere, ut ad inhabitandum ineptas redderent. Has cum demoliuntur, convenerat seditiosorum ædem multitudo, quæ operas istas ad demolendum animaret vel eos, ne ab opere interturbarentur,

tur, revocaret. Quem furorem omnes pii, boni, honestique cives, cum animadverterent, obstupescunt, & quidpiam, quod postea auditum est, extimescunt, nimirum istam sceleratorum colluviem domus orthodoxorum invasuram, & ordine diripendos esse omnes, qui studiosis & istius farinae hominibus adversabantur. Hic rumor de ædibus privatorum diripiendis exterruit multos sic, ut alii de vita & fortunis suis desperantes fuga sibi consulerent, alii præ metu trepidantes, quo pacto adversus hanc perditorum hominum rabiem se tutarentur, cogitarent.

At dicet aliquis, cum impii isti laxis habenis sic grassarentur, nulli ne aderant in tam celebri & primaria totius Poloniæ urbe, Proceres, & ex Nobilitate summi viri, qui potuissent, si non sedare, saltem compescere istam seditionem? Maxime, sed quo animo, tam tarde manum admoverint, varia inter bonos & iudicio præditos orta est opinio. Aderant enim in urbe Illustres & Magnifici Viri, D. Albertus a Lasko, Palatinus Syradiensis, & is, de quo supra mentionem fecimus, Cancellarius Regni, qui tandem commoti, ut dicebant, hac intolerabili plebis seditiosæ insolentia, venerunt in prætorium, consultaturi de sedanda hac seditione, ne incendium illius ita arderet, ut postea extinguere non possit. Hos sequuti ex Canonicorum grege duo, & deinde aliquot Nobiles vicini urbi, qui audita hac fama accurrerant in urbem, & per arcem ingressi fuerant; totos enim duos dies urbis portæ clausæ fuerant, ne ex suburbiis major sceleratorum numerus seditiosis accederet.

Proceres igitur de hac seditione in prætorio agunt, & conferunt cum consule, & urbis senatoribus, hancque seditionem pessimi exempli se vehementer dolere dicunt. Idem duo Canonici illi asserunt, sui ordinis homines, scilicet, ægre ferre. Quare de illa compescenda serio consulendum, deque arcendis istis improbis, ne promiscue & cædes & direptio ac præda fiat in urbe. Rogantur singuli ut sententias dicant. Et cum ad Nobiles ventum esset, & ex illorum numero exstitit vir egregius Nicolaus Dluski, strenuus & magni animi, qui gravi oratione taxat omnium pusillanimitatem, quibus videntibus & audientibus tam horribile scelus a nefariis hominibus commissum, & quædam alia audacissime adjecit, quæ quorundam animos pungere potuissent. Ad extremum concludit, in hujusmodi rebus, sicut fit in incendiis publicis, non diu consulendum, sed maturandum, festinandum, seditionem statim sedandam, in ipso facinore & actione violentiæ inventos rapiendos & in carcerem conjiciendos, ac severe castigandos. Non esse amplius cunctandum, nec longiori cunctationi dandum locum. Hujus Dluski nobilis & vere generosi viri consilio omnes assentiuntur, quocirca Proceres cum Nobilibus & aliis eo se conferunt. Sed interea præmoniti multi ex studiosorum ordine, qui ibi aderant, velut in excubiis dispositi, & a Triariis, statim inde abeunt & dilabuntur. Eques ille nobilis Dluskius eo accurrit cum aliquot suis famulis, in eos impetum facit, dissipat, fugatque Scholasticos, qui adhuc supererant, & plebem seditiosam, & interim lente isti Proceres veniunt, qui jubent omnes domum abire graviterque objurgant, &
ex

ex iis, qui ædes demoliebantur, sex aut octo in vincula rapiuntur, atque in prætorium trahuntur. Sic istis seditiosis dilabentibus & aufugientibus extincta est illa tragoedia, ac seditio, die illa Martis circiter horam vicesimam, ædibus illis direptis, deformatis & miserrime destructis.

Tum vulgus, ut est vanum & mutabile semper, partim reprehendit tam audax & inauditum facinus, partim etiam alii sibi timent. Cœpit enim dolor malos, & quædam pœnitudo facti, sed fero. Uterque Magistratus Arcensis & Urbanus hanc impiam funestamque seditionem Palatino & Capitaneo Cracoviensi, illustri & magnifico Viro, D. Petro Zboravio literis perscribit, qui nuntio tam horrendæ seditionis vehementer commotus miratur, quæ mala mens istos flagitiosos impulerit ad istud audendum, hoc præsertim tempore, dum in proximis Comitibus, generalique Regni Waraviae conventu, sancita esset, & ab omnibus subscripta pax publica, & pœna decreta adversus huiusmodi violatores pacis. Quare hac indignitate facinoris improbissimi motus, remedium præsentissimum pro suo officio & autoritate adhibere cogitat. Scribit ad consanguineos & amicos nobiles ac clientes, & parat iter Cracoviam, ut istos confidentissimos seditiosos meritis pœnis afficiat.

Istis fere diebus Episcopus Cracoviensis iter adornat Cracoviam, qui audita seditione, ingenue facinus improbat. Studiosi Canonicos præmittunt, qui illum ad eorum causam tuendam animare possint, & auxilium ejus implorent. Ille contra reprehendit eorum licentiam & pervicaciam.

ciam, ac minime se posse fautorem tanti sceleris esse asserit, licet dixerit, se facturum esse, quantum pateretur ejus senatoria integritas. Palatinus itaque Cracoviensis xx. Octobris suis amicis & frequenti nobilitate comitatus, cum Palatino Lublinensi, & nonnullis aliis Senatoribus Regni venit in urbem, & sub vesperam ingressus est. Postero die clauduntur portæ. Nobilitas in arcem convenit ad Palatinum consultatura de hoc facinore.

Ceterum toto illo tempore, a finita seditione multi ex sceleratis in vincula coniecti, ab utroque Magistratu, quos tum interrogare & ab iis sciscitari incipiunt, qua audacia & consilio freti, & quibus autoribus hæc impia aggressi fuerint. Quæstiones adhibentur, multa horrenda fatentur.

Ex studiosorum contuberniis multi conscii, tam nobiles quam plebei, tunc miris artibus ex urbe aufugiunt. Cum itaque diu per illos tres dies consultatum esset, deliberatum decretumque ut die Lunæ sequentis hebdomadæ res hæc tota solenniter tractaretur & examinaretur. Quamobrem illa die urbe clausa, & civibus, ut arma caperent, & circa prætorium adessent, imperatum. Veniunt in prætorium Ordines Regni, ut cognitio habeatur de hac seditione, ac imprimis nobilitas Evangelicorum petit & urget, ut inquiratur de autoribus & reis seditionis. Postea facile de privatorum injuriis & damnis actum iri. Quod factum diligenter & accurate, sic ut ipsi studiosi, certis demonstrationibus ac perspicuis probationibus autores & rei seditionis peracti sint. Sic omnis
nis

nis culpa & crimen perduellionis ac seditionis in istos studiosos, ac eorum consceleratos conjicitur. Qui quoniam sibi fuga consuluerant, & multi ex nobilitatis Ordine esse dicebantur, difficilior deliberatio oritur. Attamen cum publicæ sanctioni factæ in postremo Conventu Warsaviensi obnoxii sint, & eam fregerint ac violarint, omnium suffragiis decretum est, ut res hæc tota, & tam atrox facinus per omnes Palatinatus ad totam Nobilitatem perscribatur, de quorum deinde sententia constituet Palatinus Cracoviensis cum nobilitate provinciæ Cracoviensis, quo pacto hujusmodi seditiosi sint puniendi, & ipsa Academia cum Rectore & aliis, mulctanda. Religionis orthodoxæ homines suam injuriam publice, damnique magnitudinem in tabulis publicis professi sunt. Idem fecerunt Nobiles & alii quibus ingens damnum datum est. Insolens ista seditio plurimum fauciat animos Nobilitatis, qui nisi essent leniorum naturæ quam in aliis regionibus, potuissent quidpiam gravius in autores seditionis decernere & adgredi. Sunt deinde die Martis, quæ erat xxvi. Octobris capitali supplicio affecti quinque mechanici artifices, quod seditionem hanc juvisent, & etiam Magistratui urbano interdicens ne quispiam civium se immisceret huic seditioni, non paruisent.

Sunt & alii in vinculis, de quibus, causa cognita, Magistratus quid sit faciendum, judicabit. Plebs interea partim obmurmurat, partim tacet, sed Pontificiorum concionatores, licet illis sit vetitum a suo Episcopo, seditiosas sæpius habuerunt conciones, qui si populum ita efferatum haberent,

berent, ut vellent, aut nisi nobilitatem irritatam & læsam hoc facinore metuerent, novum incendium movere possent. Hæc est Tragici illius motus Cracoviensis catastrophe, quem utinam Deus Opt. Max. sic ad lætum exitum perducatur, ut pax ab improbis violata resarciatur in integrum; neve in posterum audeant tranquillitatem Regni non necessariis istis motibus perturbare ac concutere. Dominus Deus hoc Regnum conservet, qui murus Europæus & aheneus est adversus Barbaros, ne mutuis diffidiis labefactatum corruat, unde postea tota Europa in summam & ultimam ruinam venire possit. Res Regni in proximis Comitibus satis constanter stabilitæ & dispositæ sunt, & præsertim quod ad regem Henrichum attinet. Id animadvertetis ex scriptis literis, quas omnes Regni Ordines ad illum scripserunt. Harum exemplar ad vos mitto. Sic vos eorum, quæ scitu digna sunt, participes facere volui libenter, quo de animis nostrorum, etiam post Regis Henrichi discessum dijudicare possitis. Perbene omnia constituta, sed a factionis tantum cavendum, ne quidpiam moliantur artibus Gallicis instructi. Quicquid sit Nobilitas valde irritata est & in Regem Henrichum exasperata. Vix poterunt ullis figmentis placari, præsertim quia istis diebus nostris dimicandum fuit cum Scythis vel copiis Scytharum & Turcarum, in campis Podolicis, ubi felicissime conseruerunt cum illis & sic profligarunt aliquot millia, ut pauci effugerint. Quare vix credent nostri in posterum Henrichi verbis sesquipedalibus & ampullatis, quibus se cum cunctis Monarchis confert, & de illis multa sibi promittit. Copiæ enim ejus, quibus nos tuetur, sunt verborum, non rerum.

Istis.

Istis assuevit præstigias facere multis , sed credite , sapient isti nostri , quod ut faxit omnipotens Deus rogandus est , qui & nostri & totius suæ Ecclesiæ pro sua immensa misericordia miserebitur. Felicissime Valete. Cracoviæ Calend Novemb. Anno Domini 1574.

Addictissimus & vestri observantissimus

Christophorus Thretius.

V. CL. SAMUELIS KOENIGII,

Oratio * inauguralis

de optimis,

WOLFIANA & NEWTONIANA,

PHILOSOPHANDI METHODIS,

Earumque amico Consensu.

Prior Pars exponit

RATIONEM PHILOSOPHANDI

a remotissimis Seculis ad nostra tempora deductam.

* * *

Dicturus sum A. de optimis Philosophandi Metho-
dis WOLFIANA & NEWTONIANA;
earumque amico consensu: quod nobile &
late patens argumentum multiplex, & intime ta-
men cohærens, rerum copia partiri iussit. Itaque
ut

* Habita fuit hæc Oratio ad d. xxvi. April.
MDCCXLVI. quum Ord. Philosophiæ Professio-
nem in Illustr. Frisiorum, quæ FRANEQUERÆ
est, Academia solemniter auspicaretur: Publicata
deinceps Franequeræ MDCCXLIX. in fol. Persua-
sum vero nobis est, multorum desideriis satisfieri
posse, si hoc tempore eadem iterata editione in
manus hominum tradatur.

ut tantæ res accuratius explicari queant, de Ratione Wolfiana nunc : de Newtoniana proxime, vestra bona venia, acturus ero.

Antequam vero ad eam orationem venio, quæ est propria hujus argumenti; videntur ea esse refutanda, quæ à vituperatoribus Philosophiæ, maxime autem novæ cujusque, magna approbatione imperitorum vulgo jactari solent. Quo præjudicatis opinionibus sublatis, ipsam rem, de qua dicendum, plane videre possitis.

Negant multi boni, sed non satis eruditi viri, in tanta dissidentium Philosophorum varietate, veri unquam constituendi spem esse; neque ad melius, beatiusque vivendum, quidquam præsidii à Disciplina expectari posse in perpetua opinionum varietate summaque inconstantia versante.

Similem esse ajunt Philosophiam pulchræ fœminæ, quæ dum aliquo ætatis flore splendeat, amatores reperiat & admiratores quamplurimos: à nemine non avide illam spectari, Virumque volitare per ora. Mox supervenire aliam tantisper novo vultu se commendantem; illico tædere quotidianæ istius formæ; tanquam signo dato linqui istam, decurri ad hanc.

Atque hic longo ordine commemorantes, ruinam famæ antiquissimorum Philosophorum, amoribus Aristotelis: contemptum Peripateticæ gentis, fuco Cartesii: solitudinem Cartesianorum, splendore Newtoni: serio conqueruntur turbas Philosophiæ LEIBNITIO. WOLFIANÆ nunquam

ut fatentur , cognitæ. Timenda inaudiri de nescio quo *Principio rationis sufficientis* , antehac inaudito : prodigia narrari de *Monadibus* , de *Mundis infinitis* , de *Essentia animæ & corporis* : in ipsa *Metaphysica* , atque disciplina *Morali* , *Demonstrationes geometricas* jactari : denique quod pietati atque fidei christianæ præsentissimum interitum portendat , doceri , *summe potentem Deum* , *nunquam non optimum posse & sapientissimum facere*.

Atque hos quidem crebros , magnis semper rumoribus conjunctos , philosophantium scholarum ortus atque occasus , cum vident hi boni viri , neque quo pertineant intelligunt , ingemiscunt huic tanto generis humani malo : proinde , ne quid sua culpa res humana detrimenti capiat , contra novum quemvis Philosophum præcarum opinionum cohortes confestim in arma vocant ; eumque cum sua sapientia aut exulem esse , aut more Majorum , & vivere , & philosophari jubent.

Has tam antiquas ac pervicaces plebejas formidines , tametsi ex imperitorum animis dissipari non posse , tot ætatum experientia docuerit : pauca tamen in optima causa respondenda sunt.

Ego A. quemadmodum omnibus hominibus , sic etiam Philosophis , suam esse vanitatem atque inconstantiam , fateor ; multa partium cæco studio regi ; & a cultoribus rationis plurima interdum sine ratione administrari : Id quoque largior , non temere vetera in gratiam novorum deferenda ; magnopere reprehendendum , illud destruen-

Aruendi potius, quam ædificandi studium; sæpe magnam inde confusionem oriri, justamque vituperandi materiam. Sed idem ego contendo, crebras has, toties miris querelis accusatas, Philosophiæ vicissitudines, tantum abesse, ut aut nullam, aut noxiam generi humano scientiam arguant, ut potius maxime aliquam esse & in ea continuos utilesque progressus fieri demonstrent.

Quid enim! censebimus A. fieri posse hac conditione humana, ut aliquid a tenuissimis atque obscurissimis initiis eductum, ad fastigium excel-sæ atque utilis perfectionis, aliter evehatur, quam identidem corrigendo, emendando, malis veteribus meliora nova substituendo? Illud *secundæ curæ meliores* nonne hoc ipsum significat, ad quamvis excellentiam per *viam emendationum* optime iri? quod ipsum tamen incautis reprehendenda inconstantia videtur. Discessus a veteribus, transitus ad nova, non tam inconstantiam, quam imbecillitatem ingenii humani arguit, illud *Optimum*, illud *Perfectum*, cujus imago mentem perspicacissimi cujusque continuo circumerrat & allicit, primo conamine prehendere non valentis. Tum demum recte levitatis a sui osoribus Philosophia postularetur, si quonam modo sine prætenta levitate illa, ad firmitatem fructibus ferendis idoneam excrescere posset, sapientes isti docere velent: in hoc certe sapientes, quoniam non suscipiunt, quod expediri non potest. Quid enim, nonne vident, nullam reperiri opificinam vilissimam, quæ non suas quotidie operum vicissitudines, artificiorumque successiones experiatur, magna vitæ communis opportunitate? Et quod

opifici ad incrementum suæ artis, sæpe nec difficilis, nec admodum necessariæ, omnium approbatione conceditur, id Philosopho, in tam obscura atque multiplici, rursus tam utili & ad omnem vitam tam necessaria arte versanti, pari modo non concedetur?

Vana gloria, inquiunt, novitatis mater est, sola hæc omnes, cum Sectarum, tum Dogmatum, modo triumphos, modo casus peperit. Hoc crimen facilius in hac causa objicitur, quam probatur AUDITORES. Detur enim vanos natura esse homines, omni genere vitæ varios, & novitatis appetentes; num propterea, eo sunt stulti, ut, quæ semel vera cognoverunt, rerum novarum studio, abjicere velint, & varietate delectati, incerta adsciscere nova, quam in veteribus certis perseverare malint? Dicant, quibus isthuc videtur, quæ tandem ratio sit, & quomodo fieri queat, quod tot ætatibus, nemo unquam Geometra exstiterit, qui ab Euclidis placitis, aut Archimedis discedere laudi duxerit & non potius dedecori. Scilicet Geometræ sunt isti sapientes, qui isto novitatis studio non tenentur, nullaque nominis gloria ducuntur; quos in tam obscura, tam salebrosa atque difficili arte, infinitos labores suscipere videmus, quo cum aliquo subtili, eodemque novo invento, conjunctam ingenii famam, posteritati commendent.

Non itaque merus novandi pruritus tot dissentientes Philosophorum scholas peperit; sed connatum homini verum percipiendi desiderium. Hujus enim, cum particulam alius, aliam, vicinis
erro-

erroribus, ut fieri solet, adjunctam, nascente scientia, arripiat: ista autem rationis infantia, germano veri criterio nondum constituto, sincera a spuriis, certa via, etiam ingeniosissimi, discernere non possint, eamque ob rationem solidam se puramque veritatem tenere, quisque libenter existimet; quid mirum A. tot dispares philosophandi rationes, alia ætate laudatas, alia reprehensas, ex tam dispari cognitione enatas fuisse?

Sed quoniam philosophandum esse omnibus placet, nisi quibus omnino, & agrestibus, & injustis osoribus utimur; aut philosophabimur, quemadmodum possumus, aut omne hoc studium prorsus nobis abjiciendum. Fieri autem nequit A. ut ad veritatis arcem genus humanum ascendat, quin plurimi labantur, & rursus excelsa illa arx, tot stultitiarum, superstitionum, pravitatumque monstris vallata, expugnari non potest, nisi suo fato, antegressi meliorem fortunam sequentibus præparaverint. Quemadmodum autem in bene constituta civitate, monumentis & laudibus non carent, qui in acie pro patria occubuerunt; ita, quos in vero strenue quærendo, errorum vis vicit, quoniam in causa generis humani cecidere, nulla ætate sunt justis laudibus defraudandi. Itaque ut Medicos taceam, quorum nobilissima ars, inde ab Hippocratis temporibus usque ad hæc nostra, in perpetuo fluxu fuit; est ne quisquam, qui ignoret A. humanorum negotiorum rectricem Astronomiam, per longissimam hanc & inconstantissimam erratorum, insecutarumque emendationum viam ad excelsum illud fastigium sensim ascendisse, quo illam nunc con-

stitutam miramur? Noluerunt Astronomi diutius Ptolomaici esse, quales tamen plus mille annis fuerant; neque tamen hoc vanitate, aut inconstantia, sed consilio: crebro usu & experientia, optimis magistris, antiqui systematis nævos edocti: quos, quoniam haud facile aliter, quam longa ista errorum via, discere licebat, neque cum Copernico primum, & deinde Newtono, in rebus cœlestibus sapere hodie potuissemus, nisi tot per annos, diligentissimi illi cœlorum speculatores, infelicitate cum Ptolomæo errassent.

Quemadmodum itaque debitus honos antiquis Astronomis constat, judiciis peritorum, abrogatis licet eorundem decretis; ita simili modo, æqui rerum æstimatores, & Aristoteli, & Cartesio, suas laudes concedunt, tametsi Aristotelici esse, aut Cartesiani, prudentissime desiverimus. Etenim, nisi forte desipuisse existimemus A. doctam illam omnem antiquitatem & nupera secula, magnos hos viros fuisse, magnaque laude dignos, judicandum erit; præclaram etiam accessionem summis illorum ingeniis ad omnem Philosophiam fuisse factam, quanquam ad infantiam suorum temporum accommodatam. Præteritam quamque ætatem, vinci a postera, cognitionis copia atque delectu, requirit veritatum nexus & necessaria inventorum successio. At quemadmodum Archimedem, summum illum Syracusium senem, facile tirones Geometriæ scientia hodie vincimus, vi mentis nequidem principes superant; ita antiquos Philosophos, doctrina recentiores anteire debent, quanquam pares, studio, labore, & ingenio sunt judicandi.

Quod

Quod autem ad istos animorum motus attinet, nimiosque honores, quos claris Auctoribus, rationis eorundem æmulos, magno scientiæ damno, sæpe decrevisse comperimus, in quo loco reprehensores, contra quos dicimus, hæerere, in eoque ad offensionem faciendam augendo, libenter habitare solent; næ illi nimis sunt iniqui, quod vitium omnibus artibus ac disciplinis commune, transferre in solam Philosophiam malevole invidioseque cupiunt. Quotumcunque enim litterarum genus reperitur, quod ab isto immodico cultu magnorum hominum fuit immune, cui non sæpe similia mala similis præpostera auctoritatis veneratio intulit? Nihil tam est naturale A. quam hoc vitium: secretis propriæ laudis stimulis, abripimur imprudentes interdum, quos eo in genere, in quo esse volumus, maxime probamus atque miramur; callidique laudandis Magistrorum virtutibus, nostrasmet haud raro studemus effundere. Sed hæc non scientiæ, sed hominum peccata, temporis, omnes concitatiores motus sedanti, sunt committenda. Quemadmodum scorias ab auro, ignis separat; ita tempus vanitatis inprimis edax, magnis Hominibus Apotheoson mendacia abstergit, virtutes relinquit. Silentibus enim tandem longo intervallo, quæstum regno sectæ facientium, clamoribus commendatricibus & admirabundis, posteritas ad se rediens, sine amore & ambitione, & rursus sine odio atque invidia, pretium ingeniis justum fixumque, tanquam diu jactato nummo, constituit: non ex plebeia admirationis extrinseca mendace signatura, sed ex valoris intrinseci prudente & considerata æstimatione, debitum claris Viris honorem persolvens.

Quamquam autem confitemur A. a mediocritate in hoc genere plerumque aberrari, in pari vitio tamen omnia versari, minime est judicandum. Sunt, quæ ridicula, incongrua, falsa, e longinquo spectata apparent, quæ propius inspecta, apta, congrua, vera, deprehenduntur. Nihil enim fit temere, multis ultro consentientibus, sine communi aliqua, eaque magna causa. Admiratione veteres in eas suorum magistrorum laudes, quæ nobis longo intervallo remotis, immodicæ videntur, proruperunt. Sensus ignorantiae admirationis mater est; in animis nostris hæc nascitur, quoties magna, incredibilia, quæ fieri non posse opinabamur, facta esse videmus. Lucula itaque illa quam tenemus, tanquam dato modulo, magnitudinem luminis subito allati, dimetimur; quod tanto videri debet majus, quanto nostram, quam istius mensuram facimus, minorem percipimus. Hinc non mirum, illo primo priscorum seculorum veri diluculo, tenuem subinde auroram, plenum diem videri potuisse, quæ ad splendorem nostri meridiei relata, prorsus diffugere & in nihilum abire videtur. Ad æstimandas itaque & condigne laudandas magnorum hominum virtutes atque merita, temporum in quibus vixere infantia esset revocanda, eadem notiones resuscitandæ, eadem caligo animis circumfundenda, verbo, corpore & mente in ista secula remigrandum. Quod cum effici, ne summa quidem animi contentione, satis vivide, clare, atque expresse nequeat, non possunt non, nostra judicia de iisdem meritis atque ingeniis, a præteritorum temporum judiciis diffidere. Quæ tamen hanc ob rationem minime vituperanda, quod
ad

ad suæ non alienæ cognitionis modulum , singularis sibi que admirationem moventis excellentiæ , magnitudinem expresserunt.

Quidvero? dicemusne illos ipsos inconditos admirantium clamores & plausus , licet per se , magnopere Philosopho contemnendos , sine magno detrimento a nascente scientia abfuturos ? Ego non putem A. Progerminant commoda ex incommodis in hoc mundo. Ille , sapientis imperatoris emblemata in fabula , Leo , ne asinum quidem ab exercitu rejiciendum putabat , quoniam voce valens tubicinem agere posset potentem. Sic clamorosa nihilque intelligens plebs , licet inutilis ad expugnandam veritatem , non tamen a philosophantium agmine omnino repellitur. Quod enim Philosophum maxime dedeceret , ipsa decore facit , buccina quasi classicum canit , hominesque non omnino socordes , ad videndum , audiendum , examinandum excitat : qui ad capeffendas scientias nunquam assurrexissent , nisi prius admirantium rumoribus expergefacti fuissent. Sic accepimus profecto , illud cœleste volumen principiorum Philosophiæ Naturalis Newtoni , per complures annos sine populari fama , fructuque delituisse , quoniam a nemine cum primum prodisset intelligi , neque pro dignitate commendari posset : at quam primum plebs Newtoniana admirabundas voces tollere cœpit , (accepit enim A. & hæc nobilissima familia , suam numerosam plebem , quod promptissima distractio quinque editionum , libri abstrusissimi , Geometris principibus vix intelligibilis , satis declarat) , dicto citius gloria nobilissimi operis , terrarum orbem

pervolavit, spiritumque experiundi, atque inveniendi in optimâ quæque ingenia effudit.

Eandem ego ob rationem, istos in contrarium peccantes, multo magis noxios atque molestos *Hæretices*, qui impietates Spinossæ ubique odorantur, ferendos, immo publico sumptu, tanquam canes catenarios, in Academiis utiliter alendos censeo, quoniam fieri potest, licet centies importune magno aurium supplicio sine causa latrent, ut semel opportune moneant, domuique stertenti somnum excutiant. Accedit, quod ea est socordia naturæ humanæ, & tarditas ad gravissimas res, ut labor, studii tantisper severioris, aut contentionis animi paullo productioris, plerisque hominibus Herculeus prorsus, atque longe omnium videatur molestissimus: quo ut se quam ocysime liberent, quæ auctoritate multitudinis valere vident; veluti in commercio nummum a civitate signatum; sine examine alacriter, publica fide, accipiunt. At quamprimum rumor exit, adesse Paracharactas, adulterinam monetam in publicum spargi, tum demum tergiversari omnes, tum negligentissimum quemque atque supinum ante, nunc circumspectum in accipiendo, & attentum videas, lapide Lydio, atque bilance curiose scrutantem, quo sibi suisque a fraude & damno caveat.

Sed ne diutius hoc in loco vos detineam A. concludo: pleraque ista vitia, toties atro imperitorum carbone notata, eadem prudentia, a crescente, sed nondum adulta scientia evulsum iri, qua zizania a frugibus antequam maturuerint. In-

Inprimis , quotquot veritatem extra omnem dubitationem tandem constitui cupimus , concedamus quaeso aliquid philosophantium studiis atque fervoribus : cogitemusque , omnes illas gentes , quæ his incommodis vel prorsus vel magna ex parte caruerunt , aut nullam aut tenuem Philosophiam habere.

Valeant itaque cum suis terroribus panicis , isti quidem minime mali , sed nimis minuti & angusti viri ; qui ad quamcunque novitatem in Philosophia Hannibalem ante portas clamant : venatoremque veri vinculum tenere in antiquo systemate cupiunt , priscæque sapientiæ formulis , fatalibus illis humani ingenii ergastulis. Hi profecto si id contendunt , in vetere , ut longo usu probato , semper esse permanendum , idem mihi dicere videntur , ac si juberent domibus exstructis in antiquis speluncis habitare ; aut fruge reperta , prisca glande vesci.

Quorum rationem cum Illustrissimis atque Amplissimis hujus Academiae Curatoribus , pro sua sapientia nullo modo probari , persuasum habeam , qui hanc litterarum sedem maximis semper beneficiis exornarunt , nihilque reliqui fecerunt , quod ad majorem excellentiam , cum docentium , tum discipulorum ingenia excitare posset ; non pertimesco novum munus auspicari , explicandis commendandisque duabus novissimis Scholis , quarum utraque majoribus nostris fuit incognita , & iudicio intelligentium utraque haud leve momentum ad melius accuratiusque Philosophandum fuit allatum : quod quo alacrius facere possim H. A. qua cœpistis benevolentia attendere pergite.

Prodeat

Prodeat itaque in medium, WOLFII primum philosophandi ratio, qui *methodo scientifica*, quæ Geometrarum olim propria existimabatur philosophari iussit: quod institutum animo concepisse LEIBNITIUM, mirificeque adprobasse comperimus: ad quod perficiendum multa hi Viri subtiliter primum ingenioseque excogitata tradiderunt, & in qua sola methodo, dudum frustra quæsitam stabilitatem Philosophiæ contineri, maximis rationibus contendunt. Sed dignitas rei postulare videtur, ut totam hanc rem paullo altius repetam.

Quotquot unquam A. cum aliqua dignitate Philosophiæ Magistri fuere, discipulis methodos præscripserunt, quibus in inquirendo vero, eoque constituendo regerentur. Quis enim, nullis artis ratiocinandi præceptis tradendis, Philosophum se audeat dicere? In quo ipso, si optimum videre statim licuisset, dudum ab ista antiqua obscuritate & inconstantia Philosophia fuisset liberata. Quantum enim in milite, disciplina militaris virtutem, tantum in Philosopho, bona methodus ingenium juvat. Cujus quanta vis sit, hac nostra ætate maxime patuit, cum omnis longissima antiquitas, paucorum annorum intervallo, non ingenio, non diligentia, non philosophantium multitudine, sed efficacia methodi, superata fuit.

Accepimus equidem A. Socratem, quem Philosophiæ parentem Veteres dixerunt, nihil ipsum affirmantem, sed aliorum sententias sciscitando elicere, absurdisque consequentibus confutare solitum, hanc, ut optimam philosophandi rationem constanter tenuisse, qua, & verum commodis.

modissime reperiri, & errores facillime depelli possent. Habebat hæc ratio, multa orationis suavitate, multoque ingenii sale conspersa, quibus virtutibus ad miraculum pænè Socratem valuisse ferunt, magnos stimulos ad permovendum audientium animos, magnamque vim, homines rudes ad aliquam virtutem atque honestatem pertrahendum; in quo laudabili genere unice versari Socrates voluit. Sed ad inventionem difficilium, & ab intelligentia vulgari remotarum veritatum, inventarumque firmam constitutionem, hæc Socratica via inutilis prorsus atque inepta erat; quamobrem etiam omnem abstrusarum rerum investigationem, Socratem omnino posthabuisse, traditum est.

Derivata ab hoc per Platonem, eloquentissimum hominem, Academia, in eadem fere differendi ratione permansit. Fecit hoc tanto magis, cum Plato præeuntibus Heraclito & Pythagoræis posuisset, nullam in rebus quæ sensibus subjiciuntur veram, sed opinabilem solum cognitionem reperiri, siquidem mobilia cuncta atque concitata in hoc sensibili universo continenter fluerent atque laberentur. Sensus adeo hebetes nimium & tardos cernere id non posse, quod nunquam esset simplex, nunquam uniusmodi, nunquam denique tale, quale videretur. Itaque omnem veram stabilemque scientiam sola intelligentia contineri, remotamque a sensibus, in mente vivere, *hoc est* in Ideis puris atque distinctis versari.

Vere quidem sed obscure indicans, mirabile illud Philosophiæ arcanum, quod hi ipsi Philosophi,

phi , Leibnitius , Wolffiusque , primi aperuisse nobis , magnumque melioris Philosophiæ fundamentum posuisse videntur. Nempe , rerum materialium perceptionem quamvis in se complecti infinita diversa , sed sigillatim propter multitudinem , sensuumque angustiam , minime discernibilia. Hinc nasci intuentibus *Species* seu *Phænomena* , quæ rebus reapse non insint , licet reapse insint alia , ex quarum multiplici confusione , crebra , multifariaque in angustatis sensibus permixtione , oriantur. Quemadmodum enim ex tanto intervallo Lunam intuentes , in specie splendentis faciei decipimur , nisi cogitemus , nullo modo talem revera faciem huic globoso corpori inesse , sed solum inesse videri nudis oculis ; montes , maria , terrarumque tractus , unde ista maculosa facies existit , discernere non valentibus : sic pari modo , docentibus his , reliquæ perceptiones sensiles universæ , continua phænomena pariunt ; nobisque adeo , quasi per densam nebulam , veræ intimæque rerum sensibilibum naturæ , spectandæ offeruntur : mente quippe longiori intervallo a distincta intuitione ultimarum rationum , quam corpore a facie Lunæ remotis. Et in hunc fere sensum , Venus apud Virgilium Æneæ oculos aperit , & veram rerum faciem videre facit.

*Aspice namque omnem , quæ nunc obducta tuenti
Mortales hebetat visus tibi , & humida circum
Caligat , nubem eripiam.*

Sublime hoc A. metaphysicum Platonis dogma parum intellectum , sectatoribus fraudem fecit , & ad Scepticismum universalem , quo omnis in-
quisitio

quisitio fuit extincta , infaustus dux exstitit. Et-
enim Plato , quod maxime debuerat , non satis
planè indicavit , ut , nuper LEIBNITIUS , & pro
more suo , multo apertius WOLFIUS ; *mundum*
hunc sensibilem , adparentiis circumfufum , pro-
manare ex limitata perceptione *mundi intelligibilis* ,
veri , ordinati , in mutationibus suis constantissi-
mi ; quoniam rebus ipsis confusio reapse inesse
nequit , sed tantum inesse videri potest. Conse-
qui hinc , mundana cuncta , tametsi Phænomena
sint , seu *confuse perceptæ multitudines* ; connexa ta-
men esse inter se ; fluentia quidem , sed stabili or-
dine ; certissimis quibus nascantur semper legi-
bus adstricta : ita ut singula in alia simpliciora , ex
quibus oriantur , resolvi , & scientifice ex iisdem
explicari possint : studio proinde & inquisitione
artem condi posse , ex adparentia quavis , con-
cursum causarum eandem generantium , certa &
stabili ratione concludendi : verbo , constitui ni-
hilofecius posse Philosophiam Naturalem , quan-
quam non perfectam , ad ultimas rationes pene-
trantem ; sed certam tamen , licet limitatam , in
rationibus proximis Phænomenorum simplicium
subsistentem : totam fere observationum , experi-
mentorumque , principiis nixam.

Insuper hoc non agnovit Plato , *adparentias* istas
rerum materialium , conjunctamque cum iis *opini-*
onem ; ex notionibus confusis exsurgere ; contra
veritatem , & cum ea *scientiam* , ex notionibus di-
stinctis : neque , quod caput erat , uspiam docuit ,
licet præclarus Geometra , & gravis Geometriæ
commendator , quo pacto *Scientia* efficiatur , de-
finitionibus , axiomatibus , experienciis , demon-
stratio.

strationibusque ; sinceris , iisque unicis scientiæ instrumentis ; quoniam carebat Vir admirabilis , cuncta hæc recondente Theoria *Notionum distinctarum* , nuper inventa ; qua clausa verosimilia relinquuntur , certa autem & explorata incassum desiderantur.

Atque in hoc quidem perperam intellecto Platonis decreto , constituo ego A. fatalem istius miseræ cœcitatæ causam , qua Philosophia tot seculis afflicta , in eodem angustissimo gyro oberravit. Ecce enim non ita multo post in eadem Academia Arcesilam , quidquam omnino sciri posse negantem ; Carneademque , in facultate de quacunque posita re , extempore in utramque partem copiose disputandi sapientiam quærentem. Audax & impudens negotium , quod numerosam Scepticorum familiam peperit , quorum tota in eo consumebatur inutilis vita , & misera industria , ut omnem penitus menti lucem eriperent , & rebus clarissimis spissam noctem offunderent. In horum Scholis depravata prorsus atque corrupta philosophia , in quandam generi humano infamam gladiaturam fuit conversa. Addamus etiam , quod pessime his iisdem auctoribus , oratoria *persuadendi* facultas , cum Philosophiæ *convincendi* ratione , quæ genere diversissima , toto cœlo distincta oportebat , primum confundi est cœpta. Etenim cum in liberis quondam civitatibus plurimum posset copia dicendi , essetque summum eloquentiæ studium , & exemplo commoti Platonis & gloria , cupidissime Philosophi eam facultatem sequi cœpissent , quam plerique tunc inprimis admirarentur ; simulac ad hanc ætatis rationem accessit

cessit decretum Academiae novae, quod nihil omnino humana intelligentia possit comprehendere, nihil in rebus praeter mera verosimilia reperiri, disputationibus in contrarias partes elicienda; factum est, ut dehinc spatia Philosophorum, non amplius veritatis indagatoribus formandis tam idonea, quam exercendis futuris Oratoribus accommodata viderentur: qui sane percommode, isto Academico more, contrariis probabilitatibus colligendis, iisque laudando modo augendis, modo vituperando rursus affligendis, insignem sibi copiam poterant & dicendi exercitationem comparare. Quod cum mirifice hominibus facundiae appetentissimis placuisset, & magnus undique otiosorum concursus ad instructissimas concertationes paratorum hominum & ingeniosorum diu esset factus, sensim omnes omnium disciplinarum scholae, seculi intemperie abrepti, ad hoc vitium deflexere: Sic corrupti Philosophi, subito probati Rhetores sunt facti: ex quorum certe dicendi officinis magni Oratores in forum prodierunt, quos miratae sunt gentes: contra ex iisdem inopes, nudi, inermes & plebei omnino Philosophi proreperunt, à cunctis merito sprete atque irrisi: praeter inutilem loquacitatem, & inanem locorum communium cantilenam, nihil ad rerum involutarum investigationem adferentes. Evanuerant nunc Thales, Democriti, Pythagorae, Platonis; & tota illa vetusta mens inventrix, geometria imbuta, causarum & involutarum rerum indagatrix. In primævam caliginem revolvebatur philosophia, miseris his Declamatoribus rhetoricè eam in scholis ad obsequium vulgi latrare docentibus. Nec furere desitum est, donec, ut æquum

erat, res verbis labefactatæ, & verba rebus nudata, eodem casu conciderent.

Aristoteles quidem, licet ex hac eadem Platonis Academia profectus, eo quo pollebat acumine & ingenio, ad has levitates non est delapsus; sed primus artem certa ratione viaque differendi & demonstrandi, a se investigatam, tradidit: cujus haud contemnendam partem, in hunc usque diem probatissimi Logicorum libri asservant: ut dubio carere debeat, quin, si pari ingenio fuissent in excolendis ratiocinandi artibus versati, qui in hoc studio Aristotelem sunt subsecuti, brevi ad horum dierum lucem evasura fuisset antiquitas. Sed optima quæque ingenia politiorum adhuc ætatum in transversum egit præposterum illud eloquentiæ studium, & verè Græcula, de quacunque in medium posita re disputandi, extemporalis audacia. Donec ultimùm ad Scholasticorum asperam gentem philosophandi munus, malo suo fato, fuit delatum; quæ, cum perpetuam decrevisset Peripateticam servitutem servire, ad intelligendum Aristotelem aliquid, ad amplificandum atque suppetias serdum nihil conferre poterat.

Genuit tandem superius seculum melioris sapientiæ instauratorem, suæ gentis decus atque ornamentum CARTESIUM. Distincte hic Vir primus, ac intelligibili modo, de rebus philosophari iussit, & sui ingenii luce, si non plenum diem, attamen haud contemnendum diluculum, tam longam post noctem, in philosophiam reduxit. Nimium felix, si justam in reformando mediocritatem tenuisset! Sed ut fieri solet; quæ pravè vitio Scholast

lasticorum in unam partem exierant , in contrariam immodicè reflectendo , parumque lente in constituendis gravissimarum rerum principiis festinando , ultra metam delatus , novorum erratorum causa exstitit , homo cæteroquin magnus atque præclarus. Vidit is philosophiam a Scholasticorum tenebris pariter , Scepticorumque fluctibus esse liberandam. Itaque a dubitatione universalis profectum ad veritatem eniti Philosophaturum iussit : fidenter sanè & ut videbatur præclare. Sed cum ducem se ad evidentiam profectus , cynosuram notionum distinctarum non teneret , neque adeo Scepticismi demonstrationibus evertendi rationem docere posset , comitem ipsa itineris ingressione destituit. Celebratissimo enim suo veri Criterio , quo decrevit , ut quidquid clare ac distincte mens perciperet , verum certumque haberetur , quid effecit ? omnino nihil : nam neque docuit quibus notis signisque , claræ & distinctæ notiones agnosci , & ab obscuris confusisque tuto possint discerni ; neque quibus artificiis ista tam præclara distinctarum notionum facultas possit comparari. Hic ergo , quanquam magnæ perspicaciæ Vir , vim definitionum ignorans , intimamque demonstrationum naturam , maximis ausis excidit ; scholamque suam exili admodum atque invalida rationali Philosophia instruxit : ut , plus una concertatione , non mediocri Cartesiorum perturbatione , apparuit.

Revocata vobis in memoriam est antiquæ Philosophiæ historia A. Quid nunc ? parumne videtis , ut apud Homerum ; tot Heroes viribus

maximis, belli arte nulla, decem annis parvam rem gerunt; sic Philosophos, tam longo tempore, acerrimis ingeniis, labore summo, parum profecisse methodis destitutos? Quam multa secula disputationibus circa Criterium frustra consumpta! Diceret, expectasse ipsos, ut ostentum aliquod cuiusvis enunciato adjunctum inveniatur, quod auditum statim nos moneat, utrum verum enunciatum sit an falsum, ita mirabiliter de criterio disputant. Bone Deus, quanti ad omnem rem, ansa, consilium & prima operis designatio est! Intueamini Geometras, qui obscurissimarum & ab intelligentia vulgari remotissimarum rerum indagationem susceperunt; quantos hi progressus & quam brevi tempore fecere, methodo gubernati? Reliquis disciplinis non moventibus, crederes Geometriam intus a Deo aliquo agitari, qui nusquam consistere illam patiatur. Nam cum Philosophia vix tandem in Græcia nasceretur, ecce antiquissimus Thales jam in cœlos penetraverat, & Ecclipses prænuntiare didicerat: eadem paulo post vix de suis rebus balbutiente, duodecim Geometræ, Apollini ex Geometria sublimiori tentanti, doctissima voce respondent, cubicam Dei arcam duplicando: denique nihil percipi posse Academia pueriliter garriente, Archimedes Quadraturam Parabolæ percipit, & firmissimis rationibus omnem posteritatem simili modo eandem percipere facit. Non hi methodi artifices disputationibus de Veri Criterio se illigarunt, sed ipsum tantopere desideratum criterium suis demonstrationibus exhibuerunt. Quid? nonne decuisset Philosophos ad hoc prodigium maturè attendere, cum his habitare, & hanc rationem studiose ab

iis perdiscere? Quod si, antiquiores isti Sapientes, cordati homines, & aliqua Geometria eruditi minus fecerunt, quid est quod valde miremur? Dispersa Geometriæ membra nondum in corpus fuerant colligata, unum, aptum, consentiens; in quo formam convincendi, & quasi simulacrum stabilitatis, intueri liceret; neque etiam necessaria Logicæ elementa constituta habebantur, sine quibus recondita Veri Architectura intus perspicui, & a materia Geometriæ mente disjuncta, ad alias disciplinas, scienter traduci non poterat. Præterea quam difficile A. & arduum fuisse putatis, primum a vulgo diffociari; sensus & imaginationem vincere; intelligentia & mentis oculo abdita in rebus principia generalia pervidere; denique methodum, rati certique effectricem, quasi animam ex figurarum corpore extractam, Philosophiæ inferre. Postquam Aristoteles eximium opus Organici scripserat, & paulo post mirabiles libros Elementorum Euclides, tum demum aliquid in hoc genere tentare licuisset. Sed summa hæc res, multorum repetitis conaminibus effici debebat, & alia laus philosophantibus placere cœpit, qui varii & populares, quam accurati & sublimes esse maluerunt: satis insignes, & suo & plebis iudicio Philosophi, cum eadem sapientia, de vero & falso poterant & de universa Philosophia garrere, qua Peripateticus ille Phormio, qui nunquam castra adspexerat, coram Hannibale de imperatoris officio & omni re militari, aliquot horas locutus fertur; quem cum cæteri qui audierant admirarentur, Hannibal omnium quos in vita unquam vidisset, delirantium senum principem jure vocavit. Hujus quidem perversæ consuetudinis causam, ex

optimo instituto promanasse reperio. Etenim cum illis temporibus, ut nunc, publice constituti virtutis doctores non essent, Philosophi, ratione a Socrate ducta, laudabili primum consilio, hoc munus populi erudiendi, nostris moribus Concionatoribus sacris delatum, susceperunt. Quod cum minus teneri Geometrico brevi & angusto concludendi more posset, sed multiplex & latum popolare eloquium requireret, desertis Mathematicis, Rhetoribus se totos dederunt, quo susceptam provinciam, quæ & plausus, & nummos dabat, magnificentius tuerentur. Cum itaque caste & prudenter utraque facultate, loco & tempore non uterentur, [ut melius olim Aristoteles, qui alio tempore exoterica disputatione vulgus; alio rursus subtili acroamatica ratione Philosophos erudire instituerat]; factum est ex communi scientiarum jugo, disciplinarum quæ conjunctissimæ esse debebant, pessimum Matheseos & Philosophiæ divortium, quo infelicitè, tam diu utriusque generis progressus fuit retardatus. Ab illo tempore invaluit communis & pervagata opinio, ad nostram ætatem perducta, methodum probandi Geometrarum, sua natura a Philosophorum differendi usu & consuetudine abhorrere. Quod de ista populari fusa ratione verum, de Philosophica inventrice methodo falsissimum erat. Neque hoc præjudicium, plebis solum & eruditorum de plebe animos occupaverat, sed diu etiam ita doctissimos tenuit, ut neque tantum errorem pervidere, neque de illo emendando cogitare potuerint.

Vir certe ex omni antiquitate & ingenio & doctrina summus, & in hac populari facultate
phi-

philosophandi, facile princeps, Cicero, scholarum communi opinione deceptus, alium Mathematicorum, alium Philosophorum morem esse, scribere non dubitavit. Geometras ex concessis atque probatis perpetuo ordine concludere solere, ut paucissimis verbis quæstio ad exitum perveniat. Philosophos contra sic agere, ut quamcunque rem in manus sumant, in eam quæ conveniant, congerant omnia, etsi aliis locis disputata. Propriis enim argumentis & admonitionibus tractandam rem quamque, magnam præsertim. Vera sane methodus concionalis, ad intelligentiam communem accommodata: Doctorum multitudinis, de communibus ac pervagatis rebus persuadere; non Philosophorum, inventores informare, & certa omnibusque ætatibus profutura, tradere cupientium.

Inter recentiores autem, ne ipse quidem *Baco Verulamius*, Vir longe omnium ingeniosissimus; superiori seculo, magnificis de Philosophia instauranda consiliis clarus, vetus hoc (a) *idolum theatri* notavit, notatumque labefactare instituit. Nondum didicerat illa ætas, Philosophiæ robur & vitam societate cum Geometria contineri. Itaque hic insignis Scientiarum consiliarius, Geometriæ

O o 4

me-

(a) BACO in Operibus de *Augmentis Scient. & Novi Organi*, præjudicia *idola* ingeniose vocat, quæ distribuit, in *idola*, *specus*, *tribus*, *fori*, atque *theatri*. *Idola theatri* appellans præjudicia a *pravis Philosophandi rationibus*, & *perversis probandi moribus*, *menti humanæ inducta*.

methodo Philosophiam esse fulciendam, si unquam erigere se debeat, non est suspicatus; neque vidit infinitum Matheseos usum in exploranda natura, eumque satis pro dignitate commendavit. Quæ ejus ratio si apud posteros valuisset, frustra præclaris *Novi Organi* consiliis mos esset gestus.

Quanquam vero ætati nostræ paulo propior Cartesius, sua Philosophiæ principia propter constantiam & geometricum nexum eruditis commendare studuisset, in antiqua tamen populari scribendi ratione permansit; donec hortatu rogatuque Mersenni, Existentiam Dei geometrico more probare fuit aggressus. Fortunam res habuit exordiorum; cessit minus bene, judicio intelligentium: causa erat, ignoratio doctrinæ notionum distinctarum; & procax fastidio Scholæ proscriptio syllogismorum; maximam partem, ut nunc constat, criterii continentium, sine quibus nihil constitui, nihil recte demonstrari potest. Fuit tamen hoc primum tentamen alicujus nominis, eoque hanc magnam & perennem laudem consecutus est Cartesius, quod de ordine primus evidentiaque Geometriæ, in Philosophiam transferenda, fuerit locutus, & alios ad magnam hanc rem perficiendam suo conatu excitaverit. Hujus enim exemplo & auctoritate commotus, Ben. Spinoza, non ita multo post idem tentavit; infausse, vitio definitionum: idem deinde alii aliter, dispari successu. Omnium diu conatus elusit confusio notionum, & imprudens syllogismorum rejectio; quo, insigni flagitio admisso, nunquam poterat copulatio rationum sequi & quasi consentiens ad stabilitatem scientiæ veritatum coagmentatio.

Hæc

Hæc cum ita essent, ad Philosophiam accessit
GODOF. GUIL. LEIBNITIUS; homo supra
fidem ingeniosus, qualem nulla ante ætas viderat,
nobile naturæ prodigium, pæne dixerim, litte-
rarum Julius Cæsar. Ecquod enim scientiarum
genus hæc Mens non adiit? Ecquod non penitus
perspexit? Ecquod sua non luce illustratum reli-
quit? Hujus ductu Philosophia antiquos sensuum
fines subito in immensum transgressa, mundum
intelligibilem aperuit, & in ipso conspectu pene-
traliū ultimi Veri castra posuit. Sed cum in-
finita sint hujus Viri præclara & admiranda, hoc
ejus in Philosophia palmarium, quod primus ve-
ram notionum indolem, à cunctis dudum quæ-
sitam, à nemine inventam, felicissime patefecit;
quæ nobilis doctrina, maximarum molitionum
Philosophiæ Germanicæ, quasi lapis angularis
facta.

Recruduerant vehementius post medium seculi
superioris, antiquæ lites, de Criterio veri multa-
que disputabantur de veris & falsis ideis, occa-
sione jactati principii Philosophiæ Gallicæ, *quid-
quid clare ac distincte de re aliqua percipio, illud est ve-
rum, seu de illa re enuntiabile*; quo cum mire abu-
terentur Cartesiani, ad stabilienda quævis sua por-
tenta, solo hoc titulo, quod eorundem claras
atque distinctas ideas experirentur; jure sæpius
quæsitum fuerat, quænam tandem *clari* at-
que *distincti* certa esset assentiendi nota, & quo-
nam criterio, falli nescio, idea vera posset à falsa
seu deceptrice discerni. Hanc celebrem contro-
versiam Leibnitius tanquam arbiter honorarius

componere cupiens, Meditationem de *cognitione*, *veritate* & *ideis* emisit, mole parvam, siquidem pauculis pagellis inclusam, fructu cunctis superiorum spissis voluminibus anteferendam; cujus rei primam imaginem ex libris (a) Opticorum hausisse videtur. Nam eadem natura, quæ in hunc
unum

(a) Terminos *clari*, *obscuri*, item, *confusi*, *distincti* opticos esse, nemo non novit; cum itaque propter similitudinem quandam a visione ad notiones fuerint translatae, hæc ipsa procul dubio ansam dedit investigandi, quænam, perceptionibus sensualibus visione ortis, reliquisque perceptionibus universis communia, insint. Cartesius terminos *clari* & *distincti* retinuit, sed definire accurate non potuit. Immo constat, notionem *claram ac distinctam* in Philosophia Gallica nihil aliud fuisse, quam quod nunc in Philosophia Germanica, nomine *notionis claræ sed confusæ* venit; Leibnitium Opticorum definitionibus ad hanc investigationem ductum fuisse, plusquam probabile fit, collatis Leibnitianis definitionibus notionum, cum definitionibus visionum Opticorum. Petr. Herigonius Tom. v. Curs. Mathem. Def. x. sic. Clara visio est, *cum res videtur quasi in multo lumine*: obscura, *cum illa videtur quasi in tenui lumine*. Sed ut nemo ignorat, copiosum lumen efficit ut res visa facile agnoscatur; tenue, ut illa non agnoscatur. Hinc Leibnitius definivit, notionem *claram*: quæ sufficit ad rem repræsentatam agnoscendam, & ab aliis similibus discernendam: *obscuram* vero, in qua contrarium obtinet. Rursus

unum omnes ingenii dotes effundere voluisse videtur, eidem dederat mirabile acumen & rarum, pervidendi generalia in singularibus, & ex rebus obviis atque communibus, à doctissimis sæpe contemni temere solitis, principia extrahendi, specie vulgaria, usu inexpectata, atque admiranda.

Def. XI. idem Herigonius: Distincta visio est, in qua partes rei subtiliores elucet, & in conspectum veniunt: confusa, in qua partibus majoribus apparentibus minores latent, & veluti oblitterantur, confusis inter se terminis. Leibnitius vero: notionem claram insuper distinctam esse, in qua notæ intrinsecæ, rei agnoscendæ & ab aliis discernendæ sufficientes, discerni queant: confusam vero, cujus notæ intrinsecæ sigillatim discerni & enumerari non possint; licet totum ab aliis similibus discerni possit. Hæc comparatio notionum in genere, cum perceptionibus visualibus in specie, & consensus definitionum Philosophiæ cum Opticis, non solum jucundus est, sed auctoritatem etiam haud levem huic Theoriæ conciliat. Attamen hoc longe momentosissimum: quoniam ex opticis constat, visione confusa, sub alia facie objectum cerni, quam quæ illi reapse inest, & sub qua visione distincta videretur; consequens est; simili modo omnem notionem confusam fallaci aliqua specie esse indutam, quæ rei repræsentatæ reapse minime inest, perceptione distincta extemplo dissolvenda. Adeoque his recondita notio Phænomeni mirifice illustratur; qui gravissimus locus Philosophiæ Germanicæ est, quo pleraque ardua ejus capita fundan-

randæ. Itaque cum à nonnullis Opticæ scriptoribus visio divisa fuisset in *claram* & *obscuram*; clara rursus subdivisa, in *confusam*, atque *distinctam*, hanc partitionem homo attentissimus notasse; & notatam ad universum genus notionum, memorabili successu, traduxisse videtur. Quidquid sit de occasione inventi; primus ipse docuit notionum alias *claras* esse, quæ sufficiant rebus repræsentatis agnoscendis & ab aliis similibus discernendis; alias *obscuras*, quæ ad hoc idem non sufficiant. Earum vero quæ claræ essent, rursus duplicem speciem dari, ut aliæ sint *confusæ*, quarum notæ intrinsecæ, efficientes ut res possint agnosci, & ab aliis discerni, propter implicationem laterent, ut sigillatim percipi & à se mutuo discerni

---

dantur: quem qui non penitus didicerit, cognoverit, intellexerit, næ illi clarissimæ in luce meridiana positæ res, Cimmeriæ tenebræ videbuntur. Laudi merito datur Cartesio, quod primus agnoverit, qualitates sensibiles omnes, veluti Sapores, Odores & similes, mera esse Phænomena, confusione in organis nostris sensoriis nata, & minime extra mentem in rebus ipsis existentia; dissipata illa turba qualitatum, in entia realia transformatarum ex quibus corpora componebantur; somniantium Scholasticorum portenta. Perpauculis passibus ulterius; & similia Phænomena universis notionibus confusis respondere intellexisset. Quod si Cartesio contigisset cuncta Schola Gallica procul dubio in pleraque illa profundiora dogmata dudum fuisset deducta, quibus nunc Schola Germanica potissimum floret.

discerni nequeant: aliae *distinctae*, in quibus illae notae ita sint sejunctae, ut quævis earum sigillatim mente prehendi, & a sociis suis discerni queat. Distinctarum vero notionum rursus duplicem familiam fecit, & *adaequatas* nominavit, quarum singulis notis, totidem novae notiones distinctae responderent: *inadaequatas* vero, de quarum notis singulis, non distinctae, sed confusae solum notiones haberentur: quibus accuratis definitionum signis, cuique speciei adjunctis, effecit, ut quævis occurrens notio facile possit agnosci, ad suam familiam referri, & sic quid cuique consequens sit, expedite videri. Quo quidem pacto, aditus tandem ad definitiones fecundas & scientiam parientes, fuit apertus, siquidem definitio nihil aliud est, quam notio rei distincta, notis ad rem agnoscendam sufficientibus, neque deficiens, neque abundans: de quarum vi & virtute, tam magnificae praedicationes in Schola Germanica; quarumque facultate, & usu, universae antiquitatis diligentiam se vicisse, non immerito gloriari videtur. Definitiones ipsas in duas species dispescuit: *nominalium*, quæ notas tantum, rei ab aliis discernendae, offerunt; & *realium*, modum rei producendae, & ejusdem simul possibilitatem intrinsecam, declarantium. Et quoniam Cartesiani, cum omnino falsis, tum non sat probatis veris notionibus graviter erant lapsi, Leibnitius etiam monuit, à nulla nominali definitione stabilem scientiam esse expectandam; nisi prius aliunde, vel experientia vel demonstratione ante stabiliendam, quam de veritate aut falsitate notionis, & omnium eorum quæ inde promanant, pronuntiare liceat. Adjunxit, Criteria veritatis enunciationum Logicae regulis contineri, qui-

quibus etiam uti soleant Geometrae, ut nihil admittatur pro certo, nisi accurata experientia, vel firma demonstratione munitum. Eam autem firmam demonstrationem esse, quæ præscriptam à Logica formam servet; non quasi ordinatis scholarum more syllogismis semper opus sit; modo ita sit disposita oratio, ut ad assensum cogat vi formæ, & tota argumentatio similis sit legitimo calculo, in quo unum ex alio continue colligitur. Itaque nullam præmissam necessariam esse transfiliendam, nisi forte ex numero principiorum concessorum fuerit: aut præmissas denique hypothetice tantum esse assumendas; sed hoc casu, conclusionem non aliter quam sub conditione, veritatis assumptæ præmissæ, veram habendam.

Et hæc quidem sunt A. cum præcepta, tum consilia, quibus hic tantus Vir Philosophiam adjuvare, primum est conatus: semina spargens, quorum nunquam fruges vidit. Res & novæ & altæ, angustè concisæque dictæ, ænigmata doctissimis erant, Sphingem expectantia. Quam enim ipse summus Geometra, vim methodi Geometrarum profundissimè fuit rimatus, ut non uno signo intelligentibus indicavit, etiam Principium Rationis sufficientis, quod Methaphysicam demonstrabilem fecit, magno comitatu uberrimorum dogmatum inde natorum, in Philosophiam introduxit, & universorum nexum ita animo percepit, ut senex sæpius fuerit professus, triginta annorum continua meditatione, parem se in Philosophia evidentiam consecutum, illi, quam haberet numerorum scientia; tamen nunquam ab ipso, qui cuncta paratissima habebat, rerum suarum,

rum corpus plenum, ordinatum, & ad intelligentiam communem accommodatum, accepimus; sive quod laborem expoliendi cognita fugeret, ad nova continue tendens, sive quod ignorantiae ætatis & contradictionum esset pertæsus, sive denique quod haud pauca scripserit, (a) quæ non
inte-

(a) Leibnitium multa in Philosophicis scripsisse præclara, quæ interierunt, certissimum est. Ipse ego quondam, tractatum aliquem ejus, animadversiones in Princip. Phil. Cartesii continentem, ingenii plenum, & ad prelum paratum, in Bibliotheca Joh. Bernoullii reperi: quem unquam scriptum fuisse, nemo hætenus, quantum quidem scio, comperit, & cujus autographon procul dubio periit. Fuit hic proprius Leibnitii character, ut suorum libellorum esset negligentissimus, dimittens pulcherrima inventa, quam primum se illa in potestate habere sentiret. Nimis etiam refugiebat contradictiones ignorantiae; & nimis curabat judicium suæ ætatis, maxima preffit, veritus, ne contemnerentur non intellecta. Sic Calculum differentialem neglecturus erat, cum videret eum parvi pendi: ad eum rediit excitatus approbationibus Bernoulliorum. De theoria virium vivarum, cujus infinitum usum videbat, brevi siluit: ne displiceret Papino, Catelano, & aliis ineptissimis judicibus. Eorundem censuris fatigatus, reliqua sua Dynamica non dedit, irreparabili scientiarum damno. Pleraque Philosophiæ suæ decreta reticuit, ne portenta hominibus ignarissimis proferre videretur. Si laudes concupivit, concupivit illas, in parata quasi pecunia, posteras parum curasse videtur.

interierunt. Etenim quod inprimis memorabile, & ingenium Viri declarat, ipsum hoc de Ideis pulcherrimum tentamen, magnam Philosophiæ instaurationem continens, trium vix pagellarum Schediasmati inclusum, in eadem Acta Lipsiensia, ejusdem anni LXXXIV. deposuit, in quæ, mense proxime superiori, inclytum nunc per orbem terrarum, Calculi differentialis specimen, simili brevitæ atque incuria, abjecerat. In quo Actorum volumine, multos utrumque annos, sub doctissimorum (a) oculis, sine fructu, sine laude, quali

---

(a) Constat & Hugenum, & Tschirnhausium, & omnes magnos illius ævi Geometras, specimen Calculi Differentialis, in Actis vidisse, & non intellectum contempsisse. Et eam ob rationem Leibnitius male superbos erudire amplius noluit, ut facile potuisset. Non ita multo post Jacobus Bernoullius Prof. Basileensis, intellecto ingenio fratris natu minoris, Johannis, discipuli sui, ei obtulit societatem, perlegendi communi opera, cunctos Geometriæ libros alicujus nominis, inde ab operibus veterum profecti. Quam conditionem cum libenter accepisset Johannes, adhuc Geometriæ Elementarius, post aliquot annos, absoluturi curriculum, accesserunt ad lectionem Schediasmatum Actis Lipsiensibus insertorum, & seriem temporum sequentes tandem deducti fuerunt ad Schediasma Leibnitianum, (mensis Octobr. An. 1684.) quod cum non statim intelligerent, ut reliqua erant soliti, fere transitori erant, cum revocaret se Jacobus & fratrem, dicens; non esse consultum; nosse se Leibnitii ingenium;

quasi mortuum jacuit, & procul dubio etiam adhuc jaceret, nisi alterum Bernoulliorum fratrum ingeniis fuisset excitatum, alterum magni Viri, de quo mox dicturi erimus, lucem accepisset: ut mirari liceat, quo pacto tam negligens suæ famæ Leibnitius esse potuerit, tam leviter & supine tantas res proponens, quarum utralibet justo commentario, quod facile facere poterat, illustrata, uno anno cunctam Europam nominis sui gloria implevisset. Dormiebat itaque hæc de Cognitione Veritate atque Ideis commentatiuncula, in nominato Actorum volumine, secura nunquam à Cartesianis, in quorum gratiam scripta fuerat, ad aliquem usum è somno excitatum iri.

Tom. VII.

P p

Pars

---

non verisimile, hunc talia scripturum fuisse, nisi aliquid in recessu haberent; denique animum sibi nescio quid portenti augurare. Atque sic ingenii præjudicio permoti, convenerunt, se separatis studiis, investigationem aggressuros: quod cum nulla mora interjecta fecissent, octiduo post, pulcherrimo ingenii humani invento potiti sunt. His demum sociis confirmatus Leibnitius, ad alia evulganda animum adjecit. Sic rem contigisse, sæpe audiavi ex ore Celeber. Viri Johannis Bernoulli. Ex quibus patet, qua probabilitate Homo famæ negligentissimus accusari possit quod Newtono suum furatus fuerit; quam calumniam alia occasione, actis & probatis funditus delebimus.

Pars posterior

Methodum WOLFIANAM exponit.

HAbetis quam potui breviter, historiam rationis Philosophandi, a remotissimis seculis ad nostra tempora deductam. Gravissimæ artis diuturnam tenuitatem videtis; nunc paucis subitum ejusdem incrementum, unius Viri solertia, considerate. Est is alterum Germaniæ ornamentum, nobilissimus hujus ævi Philosophus CHRIST. WOLFIUS: unigenum & singulare ingenium, imitatrix nullius, imitandi omnibus in hoc genere exemplar; a quo maximum atque gravissimum methodi condendæ munus, & recte susceptum, & feliciter confectum fuit. Florebunt sane apud justos rerum aestimatores, quotquot unquam in Philosophia elaborarunt, suis maximis laudibus; sed florebunt ut Operarii, sæpe mirifici; attamen huic uni tanquam Architecto concedent. Sed de hujus summi Viri, Philosophi, ejusdemque Geometræ, Theologi, & Jurisconsulti, ingenio, doctrina, & memorabili arte, tum demum pro meritis dicetur, quando invidiam, odium & malevolentiam, quæ semper vehementissime in tales viros exarsere, mors exstinxerit, & tantam lucem æquior posteritas desiderabit. Quod tot magnos viros, longa experientia, & multiplex doctrina non docuerat, hunc felix natura monuisse videtur; frustra ingenium sibi relictum magna in Philosophia conari, nisi ingenio valentior ars adjungatur & quasi, quædam
dam

dam disciplina scienter progrediendi, menti constitutatur, cujus regulis singula vestigia signentur, singulique gressus regantur. Talem cum habere Geometras comperisset, admodum juvenis in horum scholas properavit, eo consilio, ut artificia quibus Geometria tantos progressus faceret, penitus cognosceret, & experiretur, num quo pacto in Philosophiam transferri possent. Hoc in studio occupatus, mentemque in omnia versans, primus Leibnitianæ de Notionibus doctrinæ infinitum usum in omni Philosophia rationali pervidit, eamque, ut reliqua Leibnitiana, complexam, paulo post in immensum promovit, sed ita promovit A., ut initia non tam à Leibnitio accepisse, quam suis artibus per se invenisse videatur; procul dubio ea quoque inventurus, nisi à tanto ingenio ætate anteverset fuisset. Multum itaque diuque, in hac methodi cura, & in veterum Geometrarum demonstrationibus pensitandis, agitatus, plenè tandem cumulateque quod quæseverat, invenit. Quibus insolitis laboribus, paratissimus ad omnem philosophiam fuit factus; profundissimam Logicæ cognitionem consecutus, cum summo demonstrandi usu conjunctam. Hac magna & præclara facultate instructus, missa antiqua populari differendi ratione, inventoribus Philosophari primus instituit: artis proprium, & creare, & gignere esse, persuasus, Philosophiam ante laceram, disjectam, & hanc ob causam omnino sterilem, in unum doctrinæ corpus magno ingenio ordinare est ausus, quod certis fixisque principiis tanquam radicibus inhærens, & naturali partium coagmentatione contextum, ad vigendum, crescendum; & ad fructus ferendos esset idoneum.

Multa unus fecit, quæ singula pluribus justam nominis celebritatem conciliare potuissent. Philosophiam primam; seu Ontologiam, non cunctæ quondam Scholæ solum, sed Baconis etiam & Leibnitii judicio, *Reginam Scientiarum*, inde à Cartesii temporibus propter paupertatem, & sordes Doctorum, infauiste despiciatam, locupletavit, & luce amictam, in honorem reduxit. Cosmologiam, quam nunc pietatis armamentarium ad religionem tutandam dixeris, quæ nulla fuerat, funditus excitavit, atque instruxit. Psychologiam opinionibus nutantem, experimentis novi generis inædificavit. Theologiam naturalem gravissimam disciplinam digessit, auxit, & contra Atheos firmissimis demonstrationibus munivit. In condendo Juris naturæ & gentium systemate, omnium Jurisconsultorum industriam superavit. Brevi, tantæ præstantiæ opus est orsus, quod facto interruptum, non magis quam illud Veneris Choæ quondam simulachrum, à nemine unquam poterit perfici. Non huic placuit ambitioni, sed veritati Philosophari; non in ullius Sectæ ruinis regnum quærere; sed omnium recta erigere, & vera confirmare. Multorum rebus usus est, non tanquam compilator, ut multi, sed tanquam inventor: ubique propriis artificiis, subtiles lineas confinium veri & falsi ducens, confusa in distincta transformans, & sterilia nova arte fecundans; denique æqua demonstrationum lance suum cuique tribuens, à paucissimis ipse suum consecutus. Sed si in communionem antiquarum rerum confuse cognitarum multi veniunt, quod in omnibus maximum est, nexum, ordinem, evidentiam, solus jure sibi vindicat, & quantum-
cun

cunque hoc est, totum ducit suum. Geometrice enim in Philosophia versari, definitiones invenire, axiomata ponere, demonstrationes adornare, ipse à nemine didicit, omnes docuit. Primus æstimationem probabilium, à dijudicatione certorum rite secretam, in systema redigere, & diversissimas judicandi disciplinas, suis quamque propriis præceptis, tractare decrevit. Logicam probabilium, opus hætenus intentatum, anxie intelligentes expectant. Logicam certorum tenent, tam luculentam, plenam, & omnibus numeris absolutam; ut nihil in hac parte, aliorum industriæ relictum esse videatur. In eximio hoc & studiosis Philosophiæ non satis commendando opere, de Notionibus agitur luculenter, de Definitionibus copiose, de Axiomatibus accuratissime; forma vero, contextus & intima Demonstrationis structura, summis olim ingeniis abscondita, sic aperitur, ut nihil in hoc genere possit à mediocri intelligentia desiderari: denique quibus studiis atque exercitationibus, tantarum rerum facultas sit comparanda, non docte solum & ingeniose, sed candidè etiam & sincere, magna præceptorum abundantia declaratur.

Sed dimitto hæc, &, quoniam ad hunc de Methodo sermonem pertinere videtur, illos nunc amice objurgabo, qui Metaphysica contemnentes, Physicis delectati, res copulatas dissociare, & natura cognatas inter se committere, inconsiderate conantur; methodum experimentalem cui soli fidunt, à cuncta WOLFIANA ratione plurimum abhorrere, & toto cœlo à NEWTONIANA dissidere, existimantes: de quorum in judi-

cando solertia minimè contendo; diligentiam certe in cognoscendo valde requiro. Hi enim si legere prius, quam judicare, voluissent, aut unquam in vita libros aperire, quos contemnere decreverunt, non solum prudentius se cohibere, sed etiam discere potuissent, quam late pateat hæc experiundi ratio apud Wolfium, cujus minimam particulam ipsi in Physicis cognoscere voluerunt, minime tamen à nobis hanc ob rationem reprehendendi. Quod si mirantur, aperiant libros, videbunt. Infit primam paginam suæ Logicæ, infit primam Ontologiæ, à vulgaribus observationibus & obviis, & cuncta suæ Philosophiæ exordia, ut bene provisa principia constituentur, ab experientia ducit. Quis hoc unquam, aut magnificentius de methodo experimentalis sensit? aut gravius eam commendavit? aut doctius unquam & enucleatius ex consuetudine Astronomorum explicavit? Vidit, & nemo unquam vidit melius, matrem scientiæ experientiam esse, sed non aliter quam rationi sociatam. Quoties, & quanta cum auctoritate, eruditos experiri, observare, sciscitari naturam, & ex ipso vulgo sapere iussit? Primus ipse, hanc jure laudatam experimentalem viam, quam in exploranda solum natura adhuc alii adhibuerunt, ad universam Philosophiam translata, longissime ultra hos arctos Physicorum cancellos protulit. Astronomos imitatus, qui ab obviis Phænomenis motus Astrorum communis profecti, in remotissima cælorum arcana penetravere; principio, notiones vitæ communis, cuique præsentis, nunquam non obvias, profert, experiri facit, explorat, & generalibus quæ iisdem insunt acutè notatis, inde principia

cipia extrahit, quorum, ad artis præcepta, in demonstrando usum facit. Sic in subtili hoc & excelso observandi genere ipse progreditur, & in eandem viam alios quasi manu deducit. Quam præclaram rationem, in Philosophia de anima, inprimis tenuisse videtur: in qua constituenda eadem sapientia, quam in natura exploranda tantopere Newtonus commendat, fuit versatus. Non hic leves conjecturas, non bellos sermunculos, non vagas disputationes, de abscondita hac, & à sensibus remota substantia in medium profert; sed novo consilio, historiam experimentalem animæ condit, accuratam, nexam, propositionibus determinatis incinctam, facultates ejus, operationes, operandi leges, denique modum, quo aliæ ab aliis dependent, manifestantem. Et his demum experiundo & observando in *Psychologia empirica* analytice constitutis, enititur altius, & in *Psychologia rationali*, in rationes observatorum synthetice inquirat: discipliceant hic dogmata, si placeat; methodus in quo reprehendi possit, audire velim. Idem institutum secutus est in tradenda Physica, commendando aliis exemplo. Non ut multi nunc faciunt, experientiam cum conclusionibus inde deductis, quæ separatissima esse debent, imprudens confudit; sed sapienter, prorsus ut Newtono in Optica placuit, Physicam experimentalem à dogmatica sejunxit; in illa experimenta recensens, vires naturæ & consuetudines indicantia; in hac principia hæc experientiæ ad interpretanda Phænomena transferens. Quo satis declaravit utrique operam esse dandam, sed non eodem modo. Hypotheses in Philosophiam experimentalem, omnino consentiens Newtono,

non esse admittendas decrevit : neque tamen, quod virum ostendit, in tam lubrico loco, metam transiliens, cum magna turba est lapsus; sed pulchre inhibuit, & solus justo loco stetit : usum enim in hoc genere ab abusu acute discernens, refrænavit cœcam imitatorum temeritatem, hypotheses nuper, quas à sola parte experimentaliperite Newtonus abesse jusserat, ex universa Philosophia imperitissime proscribere conantium; credo, quo hunc tantum Virum in emendando superasse viderentur : nobile tamen & antiquissimum inveniendi artificium, quo Astronomia fuit perfecta, quo Medicina utitur, quo denique neque Arithmetica neque Algebra, neque ulla pars Matheseos carere potest. Quo quid unquam ex Philosophia eliminari potuit obtusius? aut eliminatum revocari prudentius?

Quæ cum ita sint, quid est quod ego dubitem, de his tam apertis rebus & perspicuis, vera justaque animo sentire, & quæ sentiam, lingua profiteri? aut cur verear meritissimo Viro suum jus tribuere, & vivum laudare, quem mortuum, ni omnino hebes sum, posteritas mirabitur. Ego vero fateor A. me & antiquis perlustratis, & novis quantum potui cognitis, nihil in hoc genere reperiisse melius, nihil gravioribus rationibus firmatum, aut majorum hominum consensu comprobatum. Veniant, & contemnant hæc, si qui sunt minutorum opusculorum fabricatores, populares & repentini Philosophi; qui antiqua non cognoverunt, non nova proxime superiora, non his interjecta media; reclamabunt credo, cuncta inde à Thalete ad Cartesii memoriam excitata
Gym-

Gymnasia, & hæc magna, hæc præclara, hæc frustra diu à se quæsitæ, dicent. Sed displicent forte Metaphysica & Contemplativa omnia, tanquam vulgaria & leviora, quoniam infinitus in hoc genere malorum scriptorum numerus fuit: mirum; ergo in nullo genere, summum artificem, à vilissimo operario, non ab agrimensore Newtonum discernent? Ut enim nunc de rebus taceam, & de sola forma loquar, si hoc modo semel in vita expendissent, aut etiam dictum satis intelligere possent, ex quanta & quam recondita arte primæ definitiones Euclidis sint petitæ, & quomodo his initiis, specie tenuissimis, tota Geometriæ feracitas & magnitudo contineatur, nihil futura sine his, aliter profecto de vi methodi in disciplinis judicaturi forent. Quid est hodierna mensurandi facultas Sinensium, quæ tamen gens aliquot mille annos in hoc studio consumsisse ferur, aut antiqua agrimensoria Ægyptiorum, quorum etiam in hoc genere ingenium & investigatio celebratur, quid est, ad Græcorum Geometriam relata? mortua dicas & dissipata ligna, ad arborem vigentem, aut informe marmor, ad Phidiæ Minervam. Quod si Græcia omnibus gentibus hoc uno maxime præstitit, quod formam Geometriæ invenit, qua scientia crevit; & hanc ob rationem satis laudari non potest; illum nihil fecisse dicemus, qui rem multo difficiliorem præstitit, multo illustriorem si aliquod studium sapientiæ est, multoque diutius quæsitam, hac eadem forma in Philosophiam introducta? Est certe aliquid, est aliquid A. cum sensibus primo divortium fecisse; intellectu Geometriam ex Geometria eduxisse; societate ordinis, rerumque or-

dinatarum ingenio dissoluta , quasi creatrice vi, formam à sua materia sejunxisse ; eaque indigestam Philosophiæ molem animasse. Hanc artem, qua cum Græcia contendat , apud se natam, Germania tenebit , hac gloriabitur , hanc augebit & perpoliet , si suæ laudi consultum cupit. Sed ut res tam præclara, ab iniquorum censuris, quorum magnum numerum esse video, plenissime liberetur , & nemo dubitare possit, quam ratione philosophari deceat, vestra bona venia A. disceptabo hanc causam paulo accuratius.

Primum hoc quæro , quinam est scopus universæ Philosophiæ , ad quem totus hic de methodo locus referendus ? *cognitio stabilis veritatum & constans , cum ad scientiarum amplificationem , tum ad communem vitæ fructum , utilis* : nemo sic dubitabit respondere. Quo dato , hoc consequitur : Philosopho si modo susceptum nomen rectè tueri velit , ad scientiam esse enitendum & minimè in sola eruditione subsistendum. Summa enim eruditio sine ulla scientia esse potest , & summa scientia cum mediocri eruditione. Scientia autem est eorum quæ scimus : & tum demum scimus, quando veritatem agnoscimus demonstratione convicti. Tendit itaque Philosophus quem hic quærimus ad *convincendum*. Apud quosnam hanc artem discet ? Historicus , simpliciter narrat ; Orator ad summum persuadet ; ex utroque genere differit Litterator. Sed quis convincit , hoc enim petitur ? Geometris hoc tribuitur , & à doctis & à vulgo. Proficiscetur itaque ad horum scholas noster Philosophus , non solum gravissimo quondam auctore Platone , sed adhortatore etiam ipso vulgo , ibi.
que

que hanc convincendi rationem perdiscet. Geometrarum vero mos talis. Ordiantur à definitionibus, progrediuntur ad axiomata & postulata, aut his deficientibus ad observationes & experimenta; quibus initiis utuntur, in solvendis problematibus, & demonstrandis Theorematis, perpetuo ordine confertis atque contextis. Pauca ut videtur; sed quæ magnam contemplandi materiam Philosopho offerunt, intimas rationes causasque perspicere desideranti, cur tam exiguis specie initiis tanta efficiantur, & cur mens ad assentiendum tanta vi cogatur. Primum itaque hoc est, ut rectè *definiatur*. Præcipit hoc & doctrina & ratio, & quam latè pateat, dici satis non potest. Est vero *Definitio*, brevis quædam patefactio, & circumscripta apertio, rei involutæ; ejus proprias potestates seu intrinsecas notas sigillatim monstrans; ita accuratè, ut neque absit quidquam, neque supersit eorum, quibus res efficitur, & in suo genere continetur. Omnis sive redundantia sive defectus, in hoc scientiæ elemento, summum vitium est. Bona definitio, quæ ad inveniendum & demonstrandum apta sit, complecti debet notionem rei distinctam, notas exhibentem quæ sunt ejus rei propriæ, quibus illa ab omnibus aliis rebus discerni potest; unde cuncta etiam derivanda, quæ ea de re concipi possunt. Hoc quanti momenti sit, quivis facile existimabit, si cogitet; ea quæ in genuina definitione ponuntur, ita esse comparata, ut rationem sufficientem recludant eorum omnium, quæ ei rei convenire possunt. Qui verò fieri poterit, ut inquirendo rei proprietates involutæ deprehendantur, nisi ea antè teneas in quibus fundantur, &

& ita teneas , ut quid sit quidvis eorum & quantum valeat , distinctè perspicias ? sunt hæ rei notæ definitioni inclusæ , prima DATA , ut Geometræ loquuntur , quibus ratio nixa ad conclusionem novorum contendit. Sed non solum inventio potissimum à definitionibus proficiscitur , sed etiam quod huic affine , stabilitas scientiæ ex iisdem ortum ducit. Definitionibus neglectis , quales perfecta ars requirit , non possumus non in perpetua obscuritate , & dissensione versari : neque unquam ad exitum potest perveniri , nisi conveniatur quid sit illa res de qua agitur , ut hoc pacto varietas opinionum tollatur ? Quem enim paulo doctiorem hodiè fugit , inclytas illas Logomachias , quæ tanta & tam diuturna mala litteris intulerunt , ex ignoratione artis definiendi fuisse enatas ? Quis ignorat beneficio definitionum solam Mathesin illis dissensionibus caruisse , quibus reliquæ omnes disciplinæ , iisdem destitutæ , jactatæ fuerunt atque percussæ ? Neque sanè mirum : accuratis definitionibus , incertæ ac vagæ voces fixæ & stabili significationi alligantur : & sic quasi scedere quodam , de finibus , terminis , & tota circumscriptione notionum inito , lites perimi , & pugnantes sensus consociari necesse est : quoniam ita fit , ut nemo , ne volens quidem , à vera significatione aberrare possit , quin facile aut inscitæ aut pertinaciæ convincatur. Qui itaque hanc definiendi rationem Philosophus ignorat , næ is in veritate constituenda , frustra ingenio laborabit : distincta cognitione initiorum destitutus , in opinionibus semper habitabit , ad scientiam nunquam perveniet. Sed cum hujus maximæ rei multæ , æque subtiles regulæ & cautiones

tiones sint , hoc loco non commemorandæ , in iis aperiendis & præscribendis , inprimis occupatur modo laudatum Logicæ WOLFIANÆ opus , in hoc gravissimo loco regnat prorsus , in hoc triumphat de omnium hujus generis Philosophorum libris.

Definitionibus subjunguntur apud Geometras *Axiomata* atque *Postulata* , quæ vulgo *notiones communes* vocantur , omnium animis ita insitæ & apertæ , ut nemo sanus de earum veritate dubitet. Hujus generis in qualibet disciplina , qua ratione & via tractanda , nonnulla sunt præmittenda , ut à simplicioribus ad composita , à cognitis ad incognita , progressus instituatur. Cum verò sæpè optimæ rei pessimus abusus fuisset factus , quo maxima damna Philosophia cepit , tot miseris Sophistis suas precarias hypotheses Axiomatum & Postulatorum magnifico titulo condecorantibus , expugnanda Methodi Conditori , & funditus delenda hæc malorum Philosophorum arx erat , constitutis clarissimis criteriis , quibus genuina Axiomata & Postulata agnosci , spuria revinci possent. Quod , ut reliqua , præclare WOLFIUS perfecisse videtur ; à quo hunc de *Propositionibus demonstrativis* locum ita enucleatè pertractatum & tot luculentis præceptis munitum accepimus , ut truncum esse oporteat , qui , hisce cognitis , nubem ut aiunt pro Junone , posthac in hoc genere amplectatur.

Sed dicat aliquis , cuncta sive Axiomata sive Postulata , in iis tantum disciplinis , quæ rationi puræ patent , reperiuntur : quid igitur Philosophus,

phus , cui ex mundo rationali in mundum sensibilem est descendendum ? quonam hic modo Euclidis imitator erit ? quænam scientiæ exordia faciet ? Responsio in promptu est : principia , ubi desunt , inveniet experiundo & observando. Hic mos est Geometrarum ad quorum se rationem componet. Hi in Optica experiētiis , in Astronomia observationibus , principia artis condunt , quibus in locum Axiomatum & Postulatorum surrogatis , omnem reliquam istarum disciplinarum doctrinam , Geometrica ratione indè conficiunt. Idem itaque sæpissimè Philosopho faciendum ; experietur , observabit ; & , quoties necesse fuerit , loco Axiomatum & Postulatorum , propositionibus utetur experientia aut observatione manifestis : quo facto , reliquas veritates , quæ hæc initia consequuntur , ex his assumtis , tanquam suis principiis efficientibus , accuratè methodicèque demonstrabit. Quod si in hoc permaneat , verum esse , *quidquid legitimo ratiocinio ex observationibus atque experimentis deducitur* ; falsum verò , *quod iisdem repugnat* , næ firmissimè sic vestigiò stabit , facileque & pugnacem Academici eloquentiam , & veteratoriam Sceptici subtilitatem contemnet.

Atque hæc quidem A. O. O. H. paucissima sunt exordia , quibus in omni disciplinarum genere Scientia efficitur *Demonstratione* : in qua rectè adornanda , omnem operam & ingenium collocabit noster Architectus veri , qui non vulgo , sed inventoribus , scribere instituit. Veteris Geometriæ exemplar in oculis semper habebit , quo relicto , nunquam in omni muneris suscepti parte reprehensionem vitabit. Principio , ut Euclides facit ,

facilitat, propositionem demonstrandam enunciat
bit accurate, perspicue, rotunde, verbis brevissimis, ambitu suo, præter solam veritatem demonstratione stabiliendam, nihil recludentibus; deinde cum demonstratio non procedat nisi ex assumptis rationem sufficientem veritatis continentibus, cautissime, si necesse fuerit, cum notione subjecti istas omnes condiciones sociabit, quibus positus, id quod affirmatur verum sit. Et his demum rite constitutis, tanquam in stadium ratio-
cinii intellectus dimittetur; in quo decurrendo, qualis sit, inprimis ut Philosophus noster ostendat, oportebit. Non enim hic, aut probabilitatibus conlegendis immorabitur disputator dissolutus & popularis; aut doctus bajulus, misere sub eruditionis multifariae sarcina vacillans nutansque proreptabit; aut denique calcis immemor, eloquentiam in via sectabitur declamator inutilis & molestus; sed proficiscendo è notione distincta subjecti, per continuatam syllogismorum seriem, itinere brevissimo ad conclusionem properabit; in vestigiis ponendis ita circumspectus, ut singuli passus, cum verioris Logicæ præceptis, tum Geometrarum consuetudinibus consonent; ejusmodi denique universa probationis ratio sit, cujus nullum membrum, nec refelli dialectice, nec oratorie redargui possit, quoniam quodque vel concessum sit, vel antè probatum, vel denique ex intrinsecis rei propriisque potestatibus derivatum, quibus tota demonstratio niti debet; & non magis hoc Ariadnæum filum, si errorum Labyrinthum & opinionum timet, unquam deferet, quam prudens gubernator, mortem in undis vitaturus, clavum & cynosuram dimittit. In hoc

æquo

æquo tramite pergendo, muneri satisfaciet, veritatemque ex veritate derivando, universas in unum systema harmonicum connectet, ut antecedentibus stabilita stent sequentia; cuncta verò Definitionum & Axiomatum, aut Observationum, Experimentorumque fundamento ita insistant, ut nulla pars temerè convelli possit, quin totum ædificium unà cadat, & ipsam naturam mentis & rerum, quibus principia sunt infixæ, in eandem ruinam trahat. Atque hoc demum pacto A. existet mentis opus verè scientificum, consensione partium ad perpetuitatem aptum, quod opiniones non labefactabunt, quod nulla ætas ad senectutem compellet: non hoc opus prisca amplius probabilitatum farrago erit, speciosa quidem, sed effoeta tamen; ad instar Scyllæ in fabulis, verborum splendore, virginis os vultumque referens, rerum verò contentionibus, monstribus latrantibus uterum succinctam gerens; sed corpus sapientiæ naturale, vivum, ad generationem conformatum, quod spernens imaginationis ornamenta, nuda veritate intellectum pellicit, ex quibus amoribus, ut cum Platone loquar, numerosa soboles utilissimorum generi humano inventorum, procreatur.

Hoc vero loco A. multorum vel nimis admirantium hanc novam rationem, vel etiam accusantium voces audio. Quid, inquiunt, magnificè semper isthæc & impunè de hac methodo jactabuntur, quam doctissimi homines cum materia Geometriæ ita conjunctam arbitrantur, ut nullo pacto separari, aliisque disciplinis inferri possit. Vetus, fateor, sed parum spectabilis præjudicata opinio.

opinio. Methodus mathematica via & ratio est, asserta demonstrandi ex ratis principiis & fixis. Quid autem in hunc finem Mathematici sua in arte faciunt, quod simili modo in sua Philosophus facere non possit? scilicet, non poterunt Definitiones accuratae, tam rerum, quam verborum conditi? non pro re nata apta Principia constitui? non Propositiones determinatae formari? non formatae, è Principiis stabilitis, rectis ratiociniis confirmari? non denique inter se cuncta connecti, & in unum doctrinae corpus ordinari? Quis hoc neget, qui primoribus labris Logicam attigit? In his tamen rebus consistit vis Methodi Mathematicae virtusque; rejiciantur invisa stultis vocabula *Theorematis*, *Problematis*, *Corollarii* &c. Methodus tamen eadem manebit.

Conqueritur autem Philosophia de injuria illorum, qui hanc Methodum, causa nunquam cognita, sibi ademptam, Geometriae propriam tradunt, quam & naturae & suam esse jure contendit. Si enim est ejusmodi Methodus, cogitata continuata serie alia ex aliis fundens, aptisque locis ita singula collocans, ut cujuslibet facillimè veritas ex antecedentium veritate perspicui queat; quae summam evidentiam perceptamque cognitionem afferat, cujus praecepta legibus mentis humanae, quibus cogitationes vulgi sua spontè sine arte reguntur, consonent, ut universa inde probationis coagmentatio explicari possit; illa summo jure, ni fallor, vera naturae Methodus brevis & apta dicenda erit. Talem Geometriae esse, cum resolutione demonstrationum probetur; unam solum eandemque & naturae & Geometriae Methodum

esse confitendum est, non re, sed opinione discretam; adeoque Philosophorum, qui interpretes se naturæ profitentur, maximè propriam. Hanc si Geometræ è natura haustam prudenter suæ arti maturè applicaverunt, num eam ob rationem Philosophiæ abjudicanda, quoniam antiqui magistri, ignoratione recti, cum debuissent, eam non adhibuerunt? E Regularum cogitandi natura sancitarum observatione, non e subjecta materia, demonstratio nascitur. Quot enim nuper Geometriæ systemata ineptus iste ad captum vulgi scribendi pruritus, in Gallia peperit, in quibus non plus Geometrici ordinis, quam in pessimo Scholasticorum Metaphysicæ compendio reperias? Itaque si Euclides non scripsisset, aut Archimedes, aliter Geometriam tradi non posse censebimus, quoniam tam malos demonstrandi artifices ars fuit nacta? Simili profectò oratione Philosophiam in antiqua confusione retinere volunt, qui Methodum demonstrativam accommodari posse huic generi negant, quoniam dudum illud factum non vident. Quasi non omnium rerum aliquando initium esse debeat.

Teneamus itaque, quotquot constantem Philosophiam cupimus, hanc Methodum certi rati-que effectricem, ab ipsa natura Philosopho præscriptam esse, & malo scientiæ fato res natura cohærentes hominum errore & tarditate fuisse distractas, credamusque hac sola via simplici directâ, summa Geometriæ amplificatione probata, in rebus obscuris & à sensibus longè remotis, ad scientiam perveniri posse. Hanc qui deserunt, quique nudo ingenii quodam impetu arte non mode-

moderato, ad lucem se ituros confidunt, nã illi vehementer errant; aut in ignorantia tenebris permanebunt, aut probabilitatum ignes fatuos sectabuntur, alios alio ad casum ducentes : exinde perennis discrepantia judiciorum, contentiones & jurgia, crebraeque scientiarum, modò stationes, modò retrogradationes, opinionum dominatio, & miserabilis ignoratio veri.

Sed dum nimis fervide forsan Philosophiæ sic causam agimus, in elegantium hominum & factorum incurrimus urbanitates. Quid, ridendo isti, Vos novi Philosophi satisne sani estis, qui vobis istam stribiginem Mathematicam tanta contentione asseritis? Itaque tristes, barbari, ad omnes lepores inepti homines eritis? ubi tandem antiquæ sapientiæ dulcedo ac splendor? ubinam ista Philosophia, eloquentiam sapientiæ jungens, suavitate quondam magistra vitæ, & animorum domina? Platonis quidem discipulus & nepos Speusippus, tres Charites in atrio Academia pingi fecerat, quo venustate atque gratia homines ad audiendum allicerentur; vos contraria ratione, triste, siccum & horridum sceletum, in aditu vestræ scholæ collocabitis, quo homines viso hoc terri culamento fugam à vobis capeffant?

Has oratorias plagas A. philosophice repellimus; respondendo sedate, ex definitione; Oratoris est *persuadere*: Philosophi, qualem nos quaerimus, omnibus & inventi & constituti veri laudibus cumulatam, *convincere*. Oratori ad suum scopum sufficiunt probabilia; modo sint commode dicta; Philosopho non nisi certa, in eviden-

tiæ luce collocata; hujus summa virtus est, mentem à sensibus ad intelligentiam revocare: istius contra Poetæque focii, ab intelligentia eandem ad sensus re-rahære. Philosophi est, veritatem ipsam in propria rei natura, mentem intelligere facere; Oratoris & Poetæ, ejusdem veluti umbram, in aliena imaginum similitudine, sensibus spectandam dare. Ille, tanquam Anatomicus in natura versatur; hi, tanquam pictores: alteri nihil verbis significare licet, nisi quod in ipsis rebus invenerit; alteris, quodlibet aliunde accersitum, modò speciem habeat & colores. Denique quod palmarium; verba Philosopho nuda rerum signa sunt; contra Oratoribus atque Poetis, stimuli maxime affectuum, & veluti magica quædam voluptatum instrumenta. Ad summam; horum maxima laus, ut perturbando assensionem consequantur; maximum Philosophi dedecus, summumque flagitium. Quæcum ita sint, quomodo has tam dissidentes facultates, atque contrarias in unam compingent? quomodo rationis severas artes cum sensuum præstigiis consociabunt? Sed identidem audiendum, nimia severitate in scribendo aditum ad Philosophiam difficilem & asperum reddi; quod ab optimarum rerum studio quam plurimos absterreat. Quasi vero hic intelligendi præceptor, & inveniendi magister, multitudinem consulto fugiens, ad usus sermocinandi, multis imperitis, non ad facultatem inveniendi, paucis prudentibus, philosopharetur; scilicet! huic, præclaro consilio, populus erit alliciendus, artifices relinquendi. Jubeant hæc *Philosophos populares*, qui, quoniam ut tirones aut homines vulgares utcunque in rebus philosophicis erudire suscipiunt, quæ
huic

huic fini consequentia sunt suscipere debent; ut ad commune iudicium definiant, & ad intelligentiam popularem probent, adhibeantque orationem, quam minimè à communis sensus consuetudine abhorrentem. *Philosopho scientifico* autem, majus quiddam profitenti, eademne leges erunt præscribendæ? à quo non populari quadam trutina probabilia, sed quasi aurificis statera, explorata certaue expectamus; cujus ratio tum optima, si longissime sit ab imperitorum intelligentia sensuque disjuncta. Equidem, cum in omni artificii genere, quantum quisque operando finem consequitur, quem artificium intendit, tantum laudari soleat: solus nunc Philosophus scientificus, non ex sua propria inveniendi & demonstrandi facultate, sed ex aliena, bene dicendi, æstimabitur? & cum fere opprimamur hodie leviter philosophantium multitudine; unum alterumve, soliditati unice inservientem, horum censorum prudentia non feret?

Verum age, geramus morem tantisper, fugiamus horriditatem, & ut multitudinem tenere possimus, copioso & eleganti sermone in disciplinis operam demus. Itaque Algebram nunc, ingenii humani gloriam & decus, abjiciemus totam: quoniam asperitatem ejus vulgus eruditorum perhorrescit: Euclidis Geometriæ Elementa prorsus dissolvemus, ut populariter narrata, pluribus placeant. Quid dici potest obtusius? Attamen, bonæ veritates sermone populari semper explanari potuerunt. Potuerunt quædam; num vero sic, ut essent aptæ ad inveniendum & demonstrandum? de hoc enim agitur. Non puto: ad hos

enim usus nihil quidquam optimæ veritates pro-
sunt, nisi redactæ fuerint in propositiones bre-
ves, concinnas, Euclideo more determinatas. Ra-
tio est, quod nulla conclusio nasci aliter in men-
te potest, quam ex duabus præmissis, ut Logici
loquuntur, terminum communem habentibus.
Itaque, nisi præmissarum utraque accurate cir-
cumscripteque in mente fuerit, ut terminus com-
munis adpareat, nunquam conclusio oriri potest.
Sequitur; non aliter popularem disputationem ad
inveniendum ac demonstrandum utilem futuram,
quam extractis ante veritatibus, & in eandem ip-
sam formam redactis, quæ his censoribus à scrip-
tore statim allata tantopere displicet. Quod si
hanc transformationem probant, & eum, qui le-
git, facere volunt; rursus peccant: malunt enim
imperitis laborem infinitum multæ artis, relin-
quere, quam eundem lectoribus detractum, au-
ctori imponere.

Sed nunc admirabor tarditatem illorum, qui
hoc non vident; Philosopho non solum multitu-
dinem non alliciendam, sed etiam studiose repel-
lendam esse, si & magnas molestias sibi vitare, &
scientiæ tueri dignitatem cupiat. Ecquid enim
Mathematici severo isto & spinoso scribendi ge-
nere, quod reprehenditur, consecuti sunt? num
forte magnum aliquod incommodum? Immo rem
omnium præclarissimam, ut nemo nisi Mathema-
ticus de rebus mathematicis aut scribat aut judi-
cet: cæteri omnes taceant, modo sani haberi ve-
lint. Contra Philosophi populares, suis orato-
riis invitamentis, quid? Odiosissimum pepere-
runt errorem: ut quemadmodum fabulæ aut ora-
tionis

tionis, sic universæ Philosophiæ dijudicatio, popularis quædam facultas existimetur; in qua solus sensus communis & scribere, & fidenter sententiam ferre, dubitare non debeat. Graviter queruntur Medici de circumforaneorum, anicula-
rumque, protervia, artem dedecorantium; sed quanto graviores Philosophorum querimoniæ de simili integrorum ordinum & doctorum & indo-
ctorum impudentia? Quotusquisque enim tam tenuis hodie eruditus reperitur, tam ab omnibus & intelligendi & judicandi præsiidiis nudus, tam denique trium litterarum homo, qui non ingentem injuriam putet, si forte, aut auctor in Philosophia minus idoneus, aut non satis intelligens existimator habeatur? Citharædus perdiscit suam artem, opificum quisque suam; Philosophiam, quam pauci! & tamen omnes de remotissimis ab intelligentia communi decretis, modo veterum Philosophorum, modo recentiorum, eorundemque fama & meritis, procacissime judicantes videas; nullas alias artes præter solum sensum communem ad Philosophiam cognoscendam requiri, opinantes. Quæ misera philosophatrix turba, quanta mala & Philosophiæ & Philosophis sæpe dederit, dicere possem H. A. si longior nunc esse vellem, & non vosmet ipsi multa ejus rei exempla facile recordari possetis. O præclaras itaque Methodi Geometricæ spinas & cultura dignissimas, quibus septa Philosophiæ vineta, à vulgi aliquando, tanquam nocivi pecoris dentibus, liberantur!

Quod si cuncta hæc luce sunt meridiana clariora; quid tandem intempestive delicatuli isti,

quos tanta largitate quotannis Gallia fundit, gregatim nunc, tanquam leves cicadae ventis ex Scythia advectae, per universam Europam solidae cognitionis fruges depopulantes: quid, inquam, in ista siccitate & stribligine Mathematica reperiunt, tantopere fastidiendum? Nunquam ne igitur tempora, loca, personas, fines distinguere; nunquam ne suum cuique tribuere discent? Hos si audiamus *bellos spiritus*, ut vocantur, eorundemque ineptos in Germania imitatores, omnem excellentiam laudemque in splendore illuminati apteque cadentis sermonis ponentes; ipse jam Newtonus erit contemnendus, quod *divinum Principiorum Philosophiae naturalis* opus, non stilo populari, ad captum muliercularum, ad quarum obsequium cuncta isti referunt, perscripserit. Hic tamen tantus Vir, postquam librum tertium *de Systemate Mundi*, methodo primum populari composuerat, quo à pluribus legeretur, ut ipse refert; mutavit paulo post consilium, eundemque librum mathematico more ordinatum emisit; causam subiiciens, *ut is ab iis solis legeretur, qui principia didicissent, ne res in disputationes trahatur*. Præclare: vidit magnus Vir, vidit, methodum popularem infinitis esse concertationibus obnoxiam, mathematicam vero consensionis stabilitatisque effectricem: iis proinde temporibus adhibendam, quando magnae res extra disputationis aleam constitutendae. O causam bonam A. auctoritate Newtoni confirmatam! Etiamne nunc minorum hominum calumniis vexabitur, summi Viri & exemplo defensa? Sed sint hi, quoad placuerit, alienae artis iniqui contemptores; nunquam tamen suae pravitatis imitorem Philosophum facient. Prudens,

dens, idemque æquus omnium artium æstimator
& iudex, neutiquam Oratores unquam aut Poe-
tas stolidè carpet, quod suo non more scribant,
sed ipsorum. Dum ipse soli intelligentiæ loqui-
tur, non solum æquo animo, ut sensui atque
imaginationi isti pingant, concedit; sed etiam, ut
faciant hortatur; immo qua ratione facere aptis-
sime possint, suis præceptis docet. Non itaque
O. O. H. A. hic noster sapiens & bonus vir, ita
barbarus est & omnis leporis impatiens existiman-
dus, ut veniente cum Musis Homero, tanquam
ad Sireneas voces ejusdem Ulysses, aures obtura-
re, quam audire canentem malit; nec adeo cau-
dex, ut ruente ad metam Pindaro non rapiatur:
non adeo denique mens semper & ratio, ut ne-
queat fulminibus Demosthenis percelli; ut cum
Tullio nunquam exardescat; ejusdemque lachri-
mis suas nunquam admisceat. Sentit hæc Philo-
sophus, commovetur, delectatur, laudat, ne-
que tamen rationis se ministrum oblitus, eas-
dem sibi virtutes ridicule imitandas putat. Datum
sibi meminit grande munus, veri certique systema
generi humano aperiendi; perennem fontem, e
quo sæcundantes rivuli ad omnes artes & discipli-
nas dimanent; ad hoc se revocat, hoc exequitur.
Concurrant itaque ad hunc omnes quotquot po-
pulo prodesse delectando volunt. Veniat Orator:
aperientur natura mentis & rerum, persuadendi
artes, argumentorum loca sedesque: Veniat Poeta:
accipiet lyræ sonum, & sententias carminis: Ve-
niat quicumque alius ad exornandum idoneus; da-
bitur liberaliter quod ad communem utilitatem
fructumque exornet. His utantur, his prosint
quam plurimis; ita fieri, generis humani interest.

Non vèro hoc sibi licere putent, ut præceptorem redarguant, modumque Philosophiæ tractandæ à se discere jubeant. Nisi hoc forte contendant, Euclidi geometriam ab operario aut architecto perdiscendam esse; quoniam hi vendibiliorem Mathesin sub oculis vulgi exercent, multoque sunt plures, qui circinum & normam in officinis contrectant, quam qui regulas eorum, quæ isti faciunt, in schola Euclidis contemplantur. Non omnium idem munus est atque officium, nec in civitate, nec in litteris: det operam quisque, ut, quod suum est, recte agat; tum demum utrisque præclare consuletur.

Sed nondum ineptiarum satis est, AUDITORES. Ecce, nunc involat in Philosophum nostrum Grammaticorum iracundum genus, totaque clamosa gens institorum aureæ latinitatis; dudum in Academiis, nostris præsertim, sapientiæ monopolium affectans: propterque pauculorum verborum novationem universi, ut fabri quondam Ephesini, tumultuantur; in horribili trepidatione, ne quid fortè quæstuosa syllabarum nundinatio minuatur, Tullianarum vocum, quasi imaguncularum suarum, cultu neglecto. Sed pax sit rebus. Audite, Viri, vestro quidem iudicio longe omnium Doctissimi, qui sensum communem audire non vultis, audite, inquam, vestrum Ciceronem, quem semper ediscitis, & nunquam intelligitis: “(*) Stoicorum autem non „ ignoras quam sit subtile, vel spinosum potius, „ dis-

---

(*) De Finib. Lib. III. Cap. I.

„ differendi genus : idque cū Græcis , tum ma-
 „ gis nobis , quibus etiam verba parienda sunt ,
 „ imponendaque nova novis rebus nomina. Quod
 „ quidem nemo mediocriter doctus mirabitur ,
 „ cogitans in omni arte , cujus usus vulgaris com-
 „ munisque non sit , multam novitatem nomi-
 „ num esse , cū constituentur earum rerum vo-
 „ cabula , quæ in quaque arte versentur. Itaque
 „ & dialectici & physici verbis utuntur iis , quæ
 „ ipsi Græciæ nota non sunt. Geometræ vero ,
 „ musici , grammatici , etiam more quodam lo-
 „ quuntur suo. Item ipsæ rhetorum artes , quæ
 „ sunt totæ forenses atque populares , ver-
 „ bis tamen in docendo quasi privatis utun-
 „ tur ac suis. Atque , ut omittam tam has
 „ artes elegantes & ingenuas , ne opifices
 „ quidem tueri sua artificia possent , nisi vocabu-
 „ lis uterentur nobis incognitis , usitatis sibi. Quin
 „ etiam agricultura , quæ abhorret ab omni po-
 „ litiore elegantia , tamen eas res , in quibus ver-
 „ satur , nominibus notavit novis. Quo magis
 „ hoc Philosopho faciendum est. Ars est enim
 „ philosophia vitæ : de qua differens , arripere
 „ verba de foro non potest &c. &c. „ Quid ?
 „ satisne bono patrono uti videmur ad defenden-
 „ dam causam nostram ? Quid jam habetis dicere ;
 „ O sempiterna Romanorum mancipia ? Qui rati-
 „ oni obmurmuratis , vobis alienigenæ ; domini
 „ auctoritate nunc fracti , obmutescitis. Auditisne
 „ Philosophum de sua arte differentem verba de foro
 „ arripere non posse ? Quomodo igitur postulatis ,
 „ ut de rebus subtilissimis , ab observatione vulga-
 „ ri , & quotidiano usu longissimè remotis , vulga-
 „ ribus vocibus & usitatis loquatur ? Scilicet , quæ
 „ quon-

quondam ratio Ciceronem impulit , ut de novis rebus scripturus nova verba conderet , eadem hodiè ad idem non valebit ? Negatis : vestro enim iudicio , omnium ætatum inventionibus atque disciplinis , tanquam straminibus , aurea unius seculi vocabula anteferenda , quorum singulos apices miseranda industria Grammaticus Grammatico annumerat , & quorum copiosis indicibus scientiam veluti caudâ tenetis. O præclaros litterarum custodes ! si vestra critica valeat ; universa Ontologia proscribenda , summis viris regina scientiarum ; ne vox barbara *Entis* , incognita Ciceroni , auribus accipienda. Psychologia in priscis arctissimis limitibus studiosè retinenda , quo priscis etiam vocabulis , vestris lexicis dignis , de anima semper philosophari liceat. Cum autem in Theologia naturali Dei *Aseitas* demonstranda ; ipsum numen potius ignorandum , quam tantum tamque inauditum probrum lingua nuncupandum. Itaque , vestris sententiis damnati , claudent auditoria Theologi , Jurisconsulti , Medici ; obmutescent artium omnium doctores , qui antiquis vocabulis in rebus novis suum munus tueri non possint. Quæ hæc tanta perversitas & intemperies ! Scientiarum modum Grammaticus definiet , & syllabarum auceps Philosopho leges præscribet ? Sed quid faciendum illis , qui , quam personam teneant , aut quid profiteantur , nondum intelligere potuerunt. Artificis est rebus nomina indere , Grammatici indita notare , & ex mente artificis vulgo interpretari : & (*) cum ipsis remigibus

Cicero

(*) Epist. ad Attic. 211.

Cicero auctoritatem in verbo quodam nautico concessit ; quoniam artifices adeoque loquendi magistros in hoc genere judicabat : credo, aliquo jure similis auctoritas, nobilissimo artifice Philosopho adimetur, isque de re rebus suis, non suo, sed alieno arbitrio, loqui cogetur. Quam perite ! ad constituendas igitur disciplinas vagantibus sibi-que continuè obstrepentibus vocabulis utetur ; linguaque in ore vulgi adeo confusa, quasi turris alicujus Babylonicae, non perpetuitati destinata sapientiae ædificationem suscepisset. Novæ res nova vocabula gignere debent : numerumque verborum à numero rerum infinito intervallo superari, norunt omnes : qui poterit igitur omnium ætatum cognitio, unius ætatis verbis comprehendere ? Quod si hoc etiam nemo negat, verba rerum in mente repræsentatarum nuda signa esse ; cunctandum ne confiteri, ad cognitionem fixam & accuratam perveniri non posse, nisi res natura diversæ totidem diversis nominibus indigantur, Quoties ergo usitata non prostant, nova cudenda, quæ definitionibus signata, sicut novi nummi, usu valebunt. Quod si ex analogia castè prudenterque fiat, quid est, quod cum ratione reprehendi possit ? Tum demum procax & barbarus mihi Philosophus videbitur, si aut inanes sensusque vacantes, aut gravidas jurgiis & concertationibus voces edat ; quod si vero res aperiantur graves, involutæ ad scientiarum amplificationem necessariæ, dignissimum mihi arte, quam profectur, sonum fundere judicabitur. Equidem posset totus hic locus è præceptis *artis characteristicae* repetitus, qua omnes linguæ reguntur, subtilius explicari, & cuncta, quæ de *Οροματοποία* tenenda sunt,

sunt , accuratissimè demonstrari ; sed quid ego demonstrationes ad illos , qui præter etymon vocis nihil unquam de demonstratione sibi cognoscendum putarunt ? Qui , quoniam proprium iudicium ejurarunt , auctoritate eorum , qui suo utuntur , stare debent. Ecquisnam enim de vi , usu , potestateque verborum legitimè judicabit ? artifices - ne , qui res invenerunt ? an inertes , qui nullam unquam rem contrectant , quique in solis litteris punctisque , quasi vitæ tabernaculum posuerunt ? Sed ne prorsus imperio exuamus , quibus vita sine imperio nulla est : submittant sibi , quod paulò jam antè aliis concessimus , Philosophum popularem ; eumque sua ferula compellant , ut usitatis vocibus , qualemcunque doctrinam de rebus antè oculos positis vulgo imperitorum edisserat. Hominem scientificum autem , nimis altè supra humile ipsorum tribunal elatum , reveantur , sciantque , hujus sermonem tum demum perfectissimum verèque philosophicum futurum , si ab usu verborum , in quibus grammatica versatur , prorsus liberari , adque signorum Algebraicorum brevitatem , vim , & accurationem posset traduci. Sed hos , qui universam Philosophiam apertè contemnere non erubescunt , & in quibus ad sanitatem revocandis jam plura secula operam perdiderunt , tanquam desperatos aliquos , dimittamus.

Hæc quidem , ut hætenus dictum fuit , ita omnium peritorum consensu se habent , AUDITORES , neque unquam , salva scientiarum stabilitate & magnitudine , constitui aliter possunt. Quod si autem quis sublimioris Philosophiæ cupidus

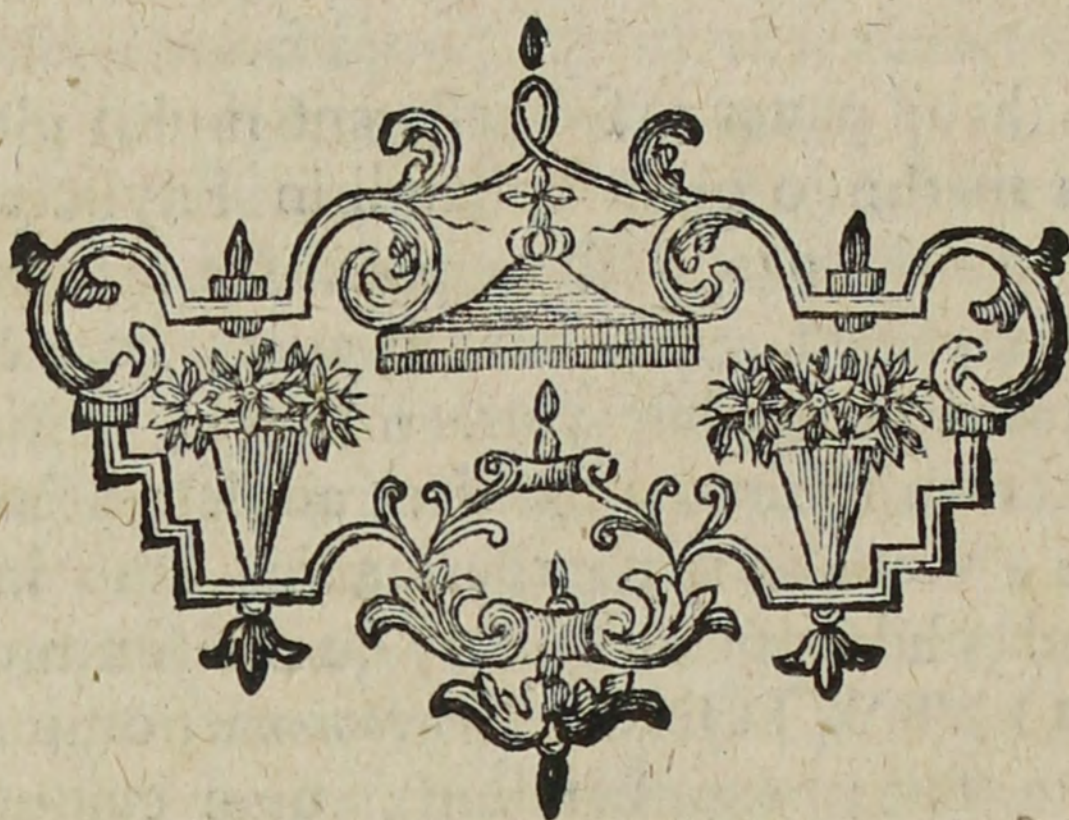

pidus quidem sit ; lamentetur tamen de tam aspe-
ra & injucunda semita , quam ituro ad scientiam ,
ab opinionum arbitrio sejunctam , præscribimus ;
illi , AUDITORES , dolentes respondemus , quod
Euclides quondam Ptolomæo Ægyptiorum Regi ,
sciscitanti , an non daretur amoenior aditus ad
Geometriam , quam per sua Elementa : *μη ἐστὶ
βασιλικὴ ἀγροπὸς ἐπὶ γεωμετρίαν* , non datur via regia
ad scientiam.

Dixi haud pauca ; sed restarent multo plura de
optima methodo philosophandi in Physicis , mi-
rabili scientiæ progressionem proximis his temporibus
comprobata. Ostendenda esset , cum diuturna
hujus Philosophiæ partis infantia , vitio me-
thodi , tum subitanea ejusdem adolescentia , effi-
cacitate , vique artium experiundi. Quo in loco
aperienda philosophandi ratio , quæ à summo viro
ISAACO NEWTONO , *Newtonianæ* nomine con-
decorata fuit ; exponendum , quæ cuique pars
hujus laudis tribuenda : docendumque , quod
utraque Schola , cum Germanica , tum Britannica
in rerum summa mirificè inter se consentiant ,
quodque prorsus eandem methodum probent ; sed
altera maximè Physicam persequatur , altera Me-
taphysicam atque disciplinas morales ; eadem ta-
men philosophandi ratione & via. Dicenda quæ-
dam fuissent de officiis , cum Wolfiani , tum
Newtoniani Philosophi , si nomen susceptum pro
dignitate tueri velint. Denique pauca de me ipso ,
quod utrumque genus cognoscere studuerim ; at-
tamen , propter magnitudinem rerum , neque
Wolfianum me , neque Newtonianum profiteri
audeam : quod utriusque familiæ methodum ad-
seis.

sciscendam, & in omni philosophandi genere sanctè custodiendam putem; dogmatis autem ipsis non aliter serviendum, quam quatenus examina severissima, his ipsis methodis præscripta, sustinere queant. Sed hæc paucis expediri non possunt; adeoque in aliam orationem servanda, cujus occasio deesse non poterit. &c. &c.

A N E K Δ O T A
de
GUILIELMO POSTELLO.

* * *

Communicavit mihi literas , quas ad illum scripsisti Oporinus noster , quoniam illarum ratio maxime ad me pertinebat , mi Domine PELLICANE , unde quum nondum hinc discedam , volui ad illas respondere. Primo itaque tibi de summo illo candore , quem tibi excellentissimum ut si cui mortalium concessit Deus , gratias habeo quas possum maximas , æternas alioqui habiturus , quia ita non tantum mihi hominioni ignoto & omni præsidio virtutis aut sapientiæ destituto , sed etiam cuivis bene usuro tua omnia communia esse cupis & facere satagis. Dolet vero vehementer , quod tibi illum titulum curaverim scribi , qui a te non potuerit intelligi. Ambigua illa vox nominis מנחם in causa fuit , quia multi sunt qui hoc nomine *Menachem* scripsere. Sed unus , meo iudicio , est , quem petebam *Racanati* , qui hoc nominis mihi videbatur habere. Erraverim in nomine *Menachem* , certe est unus , qui ex eo quod in urbe *Racanati* non longe ab *Ancona* ante 200. annos scripsit , nomen *Racanati* habet , quique in *Genesim* & cæteros libros צלתוק (*) scripsit , & est excusus in Quarto semel a *Daniele*

Tom. VII. R r Bom-

(*) Ad marginem exteriorem hæc adscripta sunt :
דרך הקבלה או הסודות

Bombergio & semel a *Justiniano*, ea videlicet forma voluminis, qua & sunt *פרקי ר' אליעזר*, cujus *Racanati* nomen me puto in tuorum Librorum indice vidisse, ut vidi certe. Hunc petebam si habes. Cæterum non possum non vehementissime laudare & admirari divinam in te Providentiam, quod tibi hunc animum fecerit, ut tua omnia ad ejus gloriam & ad erroris potissimum Judaici perfidiam refellendam communia cuivis in hunc finem usuro cupis esse, quod eo etiam lubentius facio, quia simili plane animo quum in Judæos omnes, tum maxime etiam in Ismaelitas & Alcoranistas sum. Quæcunque enim unquam, quantiscunque laboribus aut studiis conquisi, illud vellem omnino cuivis alteri in Dei gloriam relaturum esse commune. Quod autem ita flagras de *Talmude* abdendo, certe piissime facis. Verum quum ea via fieri non possit ut aboleatur, typis multiplicatum & evulgatum satagendum est, ut latissime ipsius pateat absurditas, sicut & *Alcorani*; ut videlicet quæ sunt tam impia, nefaria, excogitata turpia, absurda refellantur, atque uti miser forex indicio pereat suo; & contra, ex iis, quæ in utraque sarragine sunt vero consona, decerpantur quæ contra perfidiam nostra confirmant: qua in re pridem etiam meditari incœperam & peragam, cum alicubi conquievero. Gauderem certe admodum, ut tui illi labores versionis incœptæ, nisi potes peragere ob ætatis jam affectæ rationem, ad manus meas pervenirent, certe ego conarer, licet non sim dignus qui in tanto Opere post tantum Virum ausim vel minimi Discipuli locum obtinere, ut tuus labor non periret. Si possim haberi (nam non ausim sperare

rare ut sim unquam) a te dignus, qui hoc beneficii & jam exasciati, imo jam fundati tanti operis munus a te acciperem, revera ego me felicissimum judicarem, & conarer, non ut aliquid tanti Viri laboribus adderem, sed ut ab ipso inceptum opus olim quantumvis dissimili & longe inferiori architectonice absolverem, quam ad rem una cum animo est mihi adhuc firma ætas. Nam hi labores tui maximum gradum facerent ad futura: Licet enim & (*) *Zoharem* & *Bahir* libros verti, & in *Targumis* utcunque promovi, nondum tamen in lingua illa Thalmudi, & potissimum Babylonici ita promovi, ut possim facile quicquam præstare, nisi prævio hujus tuæ versionis beneficio; quo si tibi ut utar placuerit, spero fore ut revera filio ab ingratitude nota alienissimo tantos sudores transmittas. Sive autem fuero hic Basileæ, sive Bisuntii, parum refert. Nam paulo longius hinc abest Bisuntium quam Friburgum, ubi agit *Schreckenfuchs* cujus merito (uti hominis in utraque lingua exercitatissimi) judicium maximi facis & ambis amicitiam. Doleo quidem vehementer.

R r 2

(*) Jos. Simlerus in Bibliotheca inter Postelli MSS. refert. 1.) ZOHARIS opus super librum Geneseos ex Chaldæo translatus: in quo innumera latent secreta & mysteria, ac ostenditur, priscam priscorum Mosis auditorum doctrinam omnino esse conformem Doctrinæ evangelicæ & reformationi Judaicæ, a Christo inculcatæ & suo sanguine confirmatæ. 2.) Liber BEHIR ex Chaldæis translatus; in quo successus regni Christi videtur.

menter, quod illi sim in omni genere Doctrinae inferior; sed verum tibi in me filium audebis polliceri affectu observantissimo nulli unquam cessurum. Ille longe grandior est, quam qui egeat illis micis Dominicae mensae, quibus hic catellus. Haec apud te liberius, sed veluti apud Patrem a filio sint dicta, Tu tanquam pater judica, non quid filius, sed quid ratio velit. Vale mi D. honoratiss. Pellicane. 5. Julii 1553.

Commenda nos D. Bibliandro, Bullingero, Galtero, Gesnero etiam: Et ut meminerit Bullingerus rerum nostrarum.

Inscriptio: D. CONRADO PELLICANO,
Dño suo observandissimo.

Tuus ex animo in Christo
Guilielmus Postellus.

* * *

Nunc vero præclara occasio se obtulit, PELLICANE doctissime, ut possis multum de Christiana Republ. contra perfidiam Judaicam mereri, si illos errores, injurias, blasphemias, quas verpæ illi apellæ contra Christum suum Regem excogitarunt, & in suo *Talmudo Babylonico* reposuere, evertere satages. Laborat nunc ista Respubl. ut Talmud proscribatur ex orbe Christiano ob impietatem contra Christum excogitatam in ea farragine. Et quia hac in re puto futurum, ut mihi pars Talmudi detur discutienda, Te volo quantum possum rogatum, ut ex illis quæ legisti & vertisti de Talmudo, si quid tibi in mentem venit, quod vehementer blasphemum contra Christum aut Christianos legeris aut notaveris, illud mihi

mihi notare , & in quanam parte , sive in qua
 נסכתא aut פדק inveniatur digneris significare , eo
 quod nunc multis illisque gravissimis & necessitati
 conjunctissimis curis premor , ita ut hoc non li-
 ceat donec me explicavero his tricis. Tuum suf-
 fragium primo in loco ponetur ad hoc monstrum
 profligandum. Ut enim est præstantissimum Theo-
 logizandi genus in *Zohare* & secretis Disciplinis,
 ita in hoc mendaciorum centone sunt conserva-
 tæ nefariæ illæ traditiones , quas Christus tam fre-
 quenter in Evangelio improbavit condemnavitque.
 Commendabis nos interea Bibliandro nostro.

Guilielmus Postellus.

* * *

Salus per Jesum Christum. Nactus occasi-
 onem superioribus mensibus ad *Guilielmum PO.*
STELLUM scripsi : satisque multis verbis hortatus
 sum , ut quod esset pollicitus , de *Grammatica*
Arabica , reipsa præstaret , tandemque aliquando
 edere inciperet. Memineram enim te mihi , cum
 istic a vobis humanissime acceptus essem , istud
 ipsum in mandatis dedisse. Tui igitur nominis &
D. Th. Bibliandri autoritate feci , & jure utens
 amicitiae , & consuetudinis quæ mihi cum illo in-
 tercesserat ; quæ omnia debent aliquid ponderis
 apud hominem non inhumanum habuisse. Sed
 quid tamen effecerim , nondum rescire potui : tan-
 to enim locorum intervallo a nobis disjunctus est ,
 ut raro aut nunquam recta ad nos commeent il-
 linc nuncii. Sed spero tamen brevi aliquid me
 auditurum : expectamus enim quotidie Jo. Curie
 Britonem revolaturum ad nos , si patietur valetu-

do : nam principio veris quartana cognovimus ex
nuntio afflictum fuisse. Si quid quoquo modo
resciero , id non te cælabo , si modo intellexero
id tibi non ingratum futurum esse. Jam de nostro
statu , deque studiorum Lausannensium ratione
melius tibi coram verbis nuntii exponent , quam
ego literis : Pii sunt tres fratres & studiosi , inter
quos excellit *Nicolaus* , acutus disputator , & di-
ligenter Lutetiæ in Dialectica Aristotelis versa-
tus: vixit hic admodum integerrime καὶ ἀμωμήτως.
De clade Metensium arbitror vos nimium vera
audisse , quare illis supersedendum arbitror. Do-
minus ulciscetur , cum illi visum fuerit , non ad
præscriptum humanum. Nescio an debeam quic-
quam de rumoribus Galliae scribere. De Filio
Principis Turcarum in Galliam brevi venturo , cui
aiunt Regem Francorum filiam suam in matrimo-
nium daturum , simul ac ille baptismum accepe-
rit Christianum. Alii dissiparunt , idcirco in Gal-
liam venturum , quod chæradibus deformatus sit ,
quas Francorum Reges solent tollere & persanare :
Sed incerti rumores sunt καὶ ἀδέσποτοι. Illud ni-
mis verum , Turcam apparare maximam Classẽ.
Deus & Dominus Dominatum bene vertat !
Vale 1543. 22. April. Christus te suo Spiritu quo-
tidie magis ac magis cumulet. Amen.

Tuus Joannes Ribittus.

Velim mihi salutes , si non est molestum , *Michae-
lem Adamum* , quem abhinc quinquennium hospes
novus hospitem novum domi tuæ vidi.

Inscriptio : D. Conrado Pellicano , Hebraico
Professori eximio.

Tiguri.

Libri

Libri a G. POSTELLO conscripti,
atque editi.

1. Alphabetum, introductio & legendi modus, Linguarum XII. characteribus differentium: nempe Hebraicæ, Chaldaicæ, Chaldaicæ recentioris, quam a transitu fluminis vocant: Samaritanæ, quæ prisca Hebraica est: Arabicæ vel Punicæ, cujus integra Grammatica sub compendio traditur: Indicæ, Græcæ, Georgianæ, Tzeruianæ, Hieronymianæ vel Illyricæ, Armenicæ, Latinæ. In singulis autem illis rarissimas Christianorum in diversis orbis partibus agentium historias habes, quibus illæ Linguae (præter Arabicam, Hebraicam & Samaritanam) sunt in sacrorum usu ac Grammaticis communes. Excudit Parisiis Dionysius Lescuier. 1538.

2. De Originibus seu de Hebraicæ Linguae & Gentis antiquitate, deque variarum Linguarum affinitate Liber. Ibid. 1538. 4.

3. Grammatica Arabica. Parisiis ap. Petr. Gromorsum, excudebat P. Vidoveus Vernotiensis. 1538. 4.

Nisi forte legendum sit 1548. Vide supra Ribitti Epistolam.

4. De Magistratibus Atheniensium Liber Basileæ apud Joh. Oporinum. An. 1543.

*Iterata editio Lips. 1691. 8. & in Gro-
novii Thesaur. Antiq. Græc.*

5. De Republica Turcica ad Franciscum Gallo-
rum Regem. Libr. II. Idem Liber Gallice edi-
tus hoc Titulo : *La Republique & Religion de*
Turcs & de l'Empire Turc : & l'histoire de l'Origine
des Tartares, Persiens, Arabes, Turcs. Poitiers
per Enguibert de Marnex. 1560. 4.

6. De Orbis terrarum Concordia Libr. IV. Basi-
leæ apud Jo. Oporinum. 1544. fol.

Recusus est Liber primus *Parisiis ap. Petrum*
Gromorsum. Sine nota temporis in 8.

7. Syriæ Descriptio. Primum edita an. 1540.
Repetita in *Temp. Helvet.* Tom. II. Sect. III.
p. 349.. 378.

8. ΠΑΝΘΕΝΩΣΙΑ. Compositio omnium dissidio-
rum circa æternam veritatem aut verisimilitudi-
nem versantium ; quæ non solum inter eos,
qui hodie infidelium, Judæorum, Hæretico-
rum & Catholicorum nomine vocantur, orta
sunt & vigent, sed jam ab admissis per pecca-
tum circa nostrum intellectum tenebris fuere
inter Ecclesiæ peculiaris ac communis membra,
Scriptore ELIA PANDOCHEO.

Sine loci & anni notatione. Constat tamen
impressum fuisse Basileæ apud Oporinum.
Annus tamen 1550. diserte expressus est pag.
86. Libri.

9. Car delabri typici in Mosis Tabernaculo jussu
divino expressi brevis ac dilucida interpretatio.
Venetiis. 1548.

10. De

10. De Nativitate Mediatoris ultima, nunc futura & toti orbi terrarum in singulis ratione præditis manifestanda. Opus, in quo totius Naturæ obscuritas, origo & creatio ita cum sua causa illustratur exponiturque, ut vel pueris sint manifesta quæ in Theosophiæ & Philosophiæ arcanis hætenus fuere, Auctore Spiritu Christi, exscriptore GUIL. POSTELLO, Apostolica Professione Sacerdote. Sine loci & temporis nota. 4.

Jos. Simlerus tamen in Bibliothec. ad an. 1547. refert, atque diserte notat eum Basileæ fuisse excusum a Jo. Oporino & constare Quatern. 23.

11. Absconditorum a Constitutione mundi Clavis, qua mens humana tam in divinis quam humanis pertinet ad interiora velaminis æternæ veritatis: G. POSTELLO ex divinis Decretis exscriptore: Una cum Appendice pro Pace Religionis Christianæ: Editore A. Franc. de Monte S. Amstelod. 1646.

Jos. Simlerus memorat primum fuisse excusum hunc Librum Basileæ ap. Oporinum ac constare chartis 6. & dimid. in 16.

12. De Etruriæ regionis, quæ prima in orbe Europæo habitata est, originibus, institutis, religione & moribus: & imprimis de aurei Sæculi doctrina & vita præstantissima, quæ in Divinationis S. usu posita est, G. POSTELLI Commentatio. Florentiæ. an. 1551. 4.

Exhibetur quoque in GRÆVII Thesouro Antiqq. Italicarum.

13. De vinculo Mundi Liber, in quo fidei summa capita naturalibus rationibus probantur. Parisiis ap. Martin. Juvenem. 1551.

14. De Phœnicum Litteris, seu de prisco Latinæ & Græcæ Linguæ caractere, ejusque antiquissima origine & usu Commentatiuncula: In qua ostenditur, quomodo ex una Phœnicum lingua & Latini & Græci Characteres ortum ducant, ut hac ratione excitetur Christianismus ad primæ Linguæ mundi admirationem. Parisiis ap. Vincentium Gaultherot. 1552. in 8.

Juxta Jos. Simlerum excusus est hic Liber Parisiis ap. Martinum Juvenem.

15. De Linguæ Phœnicis sive Hebraicæ excellentia & de necessario illius & Arabicæ penes Latinos usu Præfatio, aut potius locutionis humanæ perfectionis Panegyris. Viennæ Austriæ opera Michaelis Zimmermanni. MDLIV. in 4.

Iterata ejus editio cura Cl. HASAEI in Bibliotheca Bremens. Class. VII. Fascic. II. pag. 193-233. prodit.

16. Tabulæ in Astronomiam, Arithmeticam theoricam & Musicam theoricam. Parisiis 1552.

Singulæ Tabulæ singulis constant foliis.

17. Abrahami Patriarchæ Liber JEZIRAH inscriptus: id est *Formatio*, ex Hebræo in Latinum translatus a POSTELLO. Parisiis 1552.

Expo-

Exponitur hoc Libro Creationis mundi opificium, sicut ante mundi constitutionem Deus ordinaverat in sua Sapientia, tam æterna quam creata, illa videlicet quæ ab initio & ante Sæcula non tantum erat, sed etiam creata erat, quæ a Philosophis dicitur, Mens aut Intellectus agens & possibilis in unum conjunctus: Ut tradit JOS. SIMLERUS in Biblioth.

18. *Everfio falforum Aristotelis Dogmatum: Autore JUSTINO Martyre, G. POSTELLO interprete. Parisiis apud Sebast. Nivellium. 1552. in 12.*

19. *Liber de Caussis seu Principiis & Originibus Naturæ utriusque: In quo ita de æterna rerum veritate agitur, ut & authoritate & ratione, non tantum ubivis particularis Dei Providentia, sed & animorum & corporis Immortalitas ex ipsius Aristotelis verbis recte intellectis & non detortis, demonstretur clarissime. G. POSTELLO authore. Parisiis. ap. Nivellium.*

Memoratus in Catalogo Bibliothecæ Bodlej.

20. *La Mere Jeanne. h. e. Les très-merveilleuses Victoires des Femmes de ce Monde. Paris ap. Jehan Ruelle. 1553. in 12.*

Jos. SIMLERUS de hujus Libelli argumento hæc habet: Docet Libello de fæmineæ naturæ excellentia gallice scripto inter ceteras ingenio & pietate singulari Fœminas, unam necessario dari Christo instar cordis cum cerebro conjunctissimam, quæ sic super omnes

omnes Fœminas mundi post Virginem Matrem excellat, Salva Divinitate, sicut Christus omnibus hominibus antecellit.

21. De Rationibus Spiritus S. Parisiis apud Gromorsum. 1553. in 8.

22. Sacrarum Apodixeon seu Euclidis Christiani Libr. II. Parisiis. 1553. 8.

23. Signorum cœlestium vera Configuratio. Parisiis ap. Henr. Gromors. 1553. 4.

Iterata editio sub Titulo : de Cosmographica Disciplina, Lugd. Batav. apud Jo. le Maire. 1636. in 12.

24. La Doctrine du Siècle d'oré, h. e. de Evangelio Jesu Christi Regis. Parisiis apud Ruelle. 1553. in 12.

25. De Universitate seu de Cosmographia, præsertim Terræ Sanctæ. Partes II. Parisiis apud Martinum Juvenem. 1553. in 4.

Iterata editio Lugd. Batav. 1635. in 8.

26. Alcorani seu Legis Mahometi & Evangelistarum Concordiæ Liber : In quo de calamitatibus orbi Christiano imminentibus tractatur. Additus est libellus de universalis Conversionis Judiciive tempore Conjectatio, ex divinis ducta Auctoribus, veroque proxima. Parisiis 1553. in 8.

27. Evan-

27. Evangelium Jacobi fratris Jesu Christi de admirabili nativitate & incunabulis Virginis matris Mariæ & ipsius Jesu, e Græco vetustissimo Codice translatum. Basileæ impressum a Jo. Oporino in 8. Scil. *Cum Theod. BIBLIANDRI Libro de Vita Marci Evangelistæ.*

28. De Originibus, seu de varia & potissimum Orbi Latino ad hanc diem incognita aut inconsiderata Historia, cum totius Orientis, tum maxime Tartarorum, Persarum, Turcarum & omnium Abrahami & Noachi alumnorum origines, & mysteria Brachmanum retegente: Quod ad gentium litterarumque quibus utuntur rationes adtinet, ex Libris Noachi & Hanochi, totiusque avitæ traditionis a Mosis alumnis ad nostra tempora servatæ, & Chaldaicis litteris conscriptæ, a G. POSTELLO posteritati eruta, exposita atque proposita. Basileæ ap. Jo. Oporinum. an. 1553.

Constat Chartis 8. & dimid. in 8. cum tabula unius chartæ, teste SIMLERO in Biblioth.

29. Cosmographicæ disciplinæ compendium. Basileæ ap. Oporinum. 1561. in 4.

Iterata est Editio Lugd. Batav. 1636.

30. Apologia pro Serveto Villanovano de Animâ Mundi, sive de ea Natura, quæ omnino necessaria est, & habenda est media inter æternam immobilemque & creatam mobilemque, estque consubstantialiter in ipso Christo, sicuti est etiam

etiam habenda, contra aspergines & præcipitatum Calvinii in hanc causam iudicium. G. POSTELLO, Restitutionis omnium Primogenito, a Calvino hac in causa maligne perfricto, Autore.

Hanc Apologiam an. 1748. Summe Venerandus MOSHEMIUS in Historia Serveti Critica ex αὐτογράφῳ, quod in Bibliotheca Basiliensi asservatur, in lucem produxit a pag. 466. 499.

31. Iudicium Postelli de Stella peregrina, quæ an. 1572. apparere incœpit, impressum in 4. Teste Jos. Simlero in Bibliothec. Gesner.

Qui scire desiderat, quæ quantaque POSTELLUS præterea conscripserit Meletemata, quæ edita hætenus non sunt, sed hinc inde in Bibliothecarum forulis delitescent, adeat JOS. SIMLERI *Bibliothecam Gesner. p. 261. ubi integrum eorum Catalogum exhibet, quem sibi a Postello communicatum esse dicit. Idemque pag. 263. monet: Advexit præterea idem Postellus ex peregrinationibus suis duabus in Syriam & regiones ad orientem sitas, quam plurimos optimos libros, Arabice & aliis linguis externis scriptos, qui a nobis sparsim suo loco quique indicantur.*

ANEKΔOTA quædam
de
CLAUDIO ALLOBROGE,
Homine Fanatico & S. Triadis
hoste.

Ad Virum plurimum Reverendum ac Celeberrimum

J. GEORG. SCHELHORNIIUM,

Ecclesiast. & Bibliothecar. Memming.

EX quo, Tibi, Vir Clarissime καὶ ἐμῶ κεχαρι-
μένε θυμῶ, in Epistolari Dissertatione ad Summe
Venerandum Acad. Georg. Aug. Cancellarium J. L.
a MOSHEIM visum est, quæcunque incredibili
prope diligentia ac sagacitate ad illustrandam ob-
scuri Circumcellionis CLAUDII SABAUDI Histo-
riam tunc temporis congesta habueras, luci pu-
blicæ exponere, mihiq; hoc negotium dare, ut
si quæ præterea vel parata haberem, vel in Scri-
niis nostris delitescencia indagarem, quibus Fana-
tici hominis ingenium, errores, fataque amplius
declarari possint, ea Tecum communicare velim:
Ego profecto nihil magis studui, quam ut expec-
tationi Tuæ aliqua ex parte possim satisfacere:
Sed usu mihi venit, quod præsagiebat animus ita
futurum, quam primum quid Tu a me desidera-
res cognovissem, scilicet ut studium meum fru-
straret

straret Successus : Dudum enim mihi persuasum fuit, quæ in hoc rerum genere aciem Tuam ac indaginem fugiant, in iis quærendis frustra alios operam impendere. Pie venerandi BULLINGERI nostri *Affertio orthodoxa utriusque in Christo Naturæ*, quem Libellum cupide perlustravi, nihil prorsus habet, ex quo vel sagacissimus quisquam eum CLAUDII errores respicere possit suspicari; neque etiam impiis hujus Erroris cavillationibus directe oppositus est, sed ut b. m. Bullingerus in Catalogo operum suorum diserte annotaverat, Allobrox ille occasionem tantum sancto Viro præbuit, ut hoc argumentum *contra varias Hæreses pro Confessione Christi Catholica* (ut titulus præfert) in hoc Libello explicandum sumeret. Quum vero hac minus procedere, & spem meam tantum non deludi cernerem, obfirmavi animum, me non prius ab indagandi studio remissurum, quam aliquo documento tibi possim comprobare, quo minus Tibi fuerit satisfactum, mihi nec fidem nec studium, sed facultatem, defuisse. Quid tandem hac mea pertinacia promoverim, & in quantum a neglecti officii culpa absolvi possim aut debeam, Tu Vir Clarissime, ex adjectis Fragmentis epistolicis cognosces. Cognosces autem ex Frechti & Musculi Epistolis uberiora de CLAUDII Erroribus & fatis ab Augustanis esse repetenda, ut fere Tibi objicere possim illud: *Tute lepus es & pulpamentum quæris*. Ea autem, quæ hic oculis Tuis subjicio, sub titulo ANEKΔOTON venditare audeo, quod præter primam Halleri Epistolam, quam ad fidem *Αὐτογράφου* dare castigatam volui, cetera hætenus lucem nondum vidisse, persuasum habeam; ea vero quæ
qui.

quidem edita aliquando, sed negligenter ac corrupte, pro non editis habenda censeam. Vale
Vir summe Venerande ac Celeberrime, & ama

Breitingerum Tuum.

I.

S. Alteras paraveram literas dum per otium vacabat, & nuntii Friburgi sua agerent, Doctissime *Heinrice*. Interim collocuti sumus cum Gallo hoc, qui tametsi mentis (a) compos non sit, natus tamen videtur ad pertinaciam & contentionem. Afferuerat (b) *primum* Christum nudum esse hominem: dein cum apertissimis a nobis urgeretur Scripturis, admisit, Christum naturalem Dei Filium, adeoque Deum esse, sed non æternum, imo in tempore constitutum, (c) *præordinatum*, . . . & factum. *Act. 2. (v. 36.)* Attamen hunc alioquin purum hominem esse fidei nostræ objectum: Cui satis abunde responsum est, sed minime satisfactum, pertinaci enim satisfieri nequit. Monuimus hominem, ut fidem hanc apud se habeat, id (d) *quod* minime facturum scio. Restat, ut illi probemus, Spiritum S. esse Deum & ab æterno, quem Creaturam asserit. Negat Triadem, personas tam (e) quo ad vocem, quam quo ad rem. Vidi tua in Hebræ. & aliis locis,
Tom. VII. S s qui.

* In Cent. Epist. Ref. n. XL. eadem hæc Epistola exhibetur, ibi vero contra Autographi fidem legitur (a) *mente*. (b) *Jesum*. (c) *constitutum & factum*. *Ait secundo*. (d) *vero*. (e) *personas vero*

quibus magnam mihi cogitandi occasionem dedisti. In hoc hæreo, ut non plene intelligam, quid sibi velit vox PERSONA, quam *Notionem ZWINGLIUS* vocat in Relig. vera & falsa. Alii vero *Nomina Operationum*: Alii *Relationes* aut *proprietas*. Vidi Scholasticos in I. Sententiarum. Sed ex (f) illis omnibus me extricare nescio. Sic semper & in omnibus te cogor perturbare. Paucis dabis occasionem cogitandi, dummodo rei summam depinxeris. Vereor, ne & *Farellus* in hoc (g) captus sit errore. Curabis igitur, (h) quamprimum poteris, potes vero per hunc nuntium Funkii nostri filium, ut respondeas. Ich mein die Henden machen uns eins. (i) *Reliquum in prioribus*. Vale VII. Maji 34.

Tuus B. Haller.

An Meister Heinrich Bullinger synen
insonders geliebten Herren und Bruder.

II.

S. Ut vobiscum, qui Tiguri sacris præestis, familiaritatem amicamque iniret consuetudinem, charissime Heinrice, invisit vos Frater noster *Simpertus Vogtius*, Schaffhusanus, Ecclesiæ Bielenfis Minister, homo & doctus & syncerus: Quare ut commode suo voto potiri possit, cum his diebus nobis

---

tam quoad vocem, quam ad rem. (f) ex illorum ericis. (g) implicitus. (h) si quid respondere poteris. (i) penitus omissa.

biscum Bernæ versaretur, rem illi gratissimam feci,
quod meis eum vobis commendarem literis. Id
autem libentius feci tua fretus in omnes humani-
tate, maxime vero qui nomine meo ad te
veniunt, ut & is testis sit nostræ mutuæ
amicitiæ: quandoquidem Hallerum Bullinge-
ro addictum omnes sic deprædicant, ut to-
tus ab eo pendeat, quantum citra fidei & sanæ
doctrinæ jacturam hoc licet: Cæterum Antido-
tum in nostram comparavimus Bibliothecam,
tuo igitur quantum unquam per ocium licet con-
filio obsequar. *Proscribetur GALLUS CLAUDIUS,*
etiam Simperto optime notus. Interim oremus ut para-
ti simus in omnibus rationem reddere ejus quæ
in nobis est spei. Nova Wirtembergica placent,
placet & hoc quod addidisti, quatenus in timore
Domini omnia suscipiamus, ne extrema gaudii
nostri luctus occupet. Apud nos nihil est quod
scitu dignum videatur. Valemus alioqui omnes.
Valeas & tu, charissime Frater, & me ut soles
ama. Bernæ 21. Maji, Anno 34.

Tuus B. Hallerus.

Inscript. Heinricho Bullingero,
Ecclesiastæ Tigurino,
Fratri suo charissimo.

III.

S. CLAUDIUS hic SABAUDUS inter pranden-
dum indicat Tigurum se hodie profecturum, ut etiam
si per negotia vacaret multis ad te scribere, tem-
poris tamen spatiis excluderet. Patrocinio tuo
apud Clariss. Myconium gratias ago, nam ex ani-

mi sententia & foelicissime cecidit. De gliscentibus bellis hoc plane quod optaverit quisque iudicas, sed in Domino Christo pacem habebimus, utut sæviat mox ruiturus mundus cum suo principe jamdudum elumbe & enervato. *Frechto* nostro articulos istos quos misisti reddendos curavi, qui multis te vicissim &c. Sed mitto ipsius epistolam, quæ novi nonnihil adfert, quum nihil periculi esse putem si tibi chariss. capiti & parti animæ meæ & meipsum & omnia mea communicem. Redibit bonus hic homuncio civis noster postquam dies aliquot istuc transmiserit, per quem valde obsecro ut & *Frechti* epistolam & *Regii* Apologeticum mittas. Valde pudet indiligentissimæ & plusquam tumultuariæ Scriptionis, sed velim nolim avocor, ut nihil præterea possim. Domino nos commenda. Saluta totam domum cum omnibus Fratribus & amicis 20. Martii. 43. (Constantiæ.)

T. A. B. h. e. Tuus Ambros. Blaurer.

Inscript. Bullingero suo.

IV.

FRECHTUS (ut videtur) ad *Ambros. BLAURER*.

Salve mi *Blaurere* in Domino suspiciunde. Pro tua insigni humanitate boni consulas, si gravissimis & sanctissimis occupatum negotiis subinde insullis meis scriptis te interpellem interturbemque: Facit hoc mea in Te charitas & observantia, facit & *Gervasii* nostri interpellatio, quam litteris suis hoc momento acceptis inseruit, rogitans ut ad te mitterem

terem Scriptum , quod recens malus quidam
CLAUDIUS SABAUDIENSIS in Christi Divini-
 tatem & Triadis S. majestatem blasphemo ore
 evomuit : Atque ut retento exemplari descriptum
 tibi transmitterem , sedulus & sollicitus *Gervasius*
 per litteras monuit. Licuit itaque ad hunc mo-
 dum describere illud :

Dominus Deus tuus unus est. Unde igitur
 alii duo , præsertim cum scribitur : *Quis fuit*
illi a consiliis.

Solus ille homo , quem Maria concepit &
 peperit dicitur Filius Dei (Jesus), quod probatur:
Ecce concipies & paries filium & vocabis nomen ejus
Jesum, is erit magnus & Filius altissimi vocabitur.
 Quis igitur est tam sanctus , tam magnus , qui
Filius Dei vocatur , nisi is qui conceptus in ven-
 tre virginis & deinde natus. Non igitur admittet
 Christianus alium esse Filium Dei ab eo quem
 Scriptura admittit.

Item. *Pariet filium, & vocabis Jesum, is enim*
salvum faciet &c. Ecce quod idem ille homo ,
 primogenitus Mariæ , dicitur *Salvator* , & non
 Divinitas aliqua Christi : quod dicitur salvasse nos
 per sanguinem suum , non per Divinitatem suam.
 Quamobrem ipsemet de seipso testatur : *Qui man-*
ducat meam carnem, & bibit meum Sanguinem, habet
vitam æternam; non dicit qui manducat meam Di-
 vinitatem : Igitur non teneor manducare Deita-
 tem Christi : sed tantum carnem & potare sangui-
 nem. Ita Angeli cantaverunt de illo : *Hodie natus*
est Salvator mundi: qui tamen non dixerunt : *Hodie*

natus natus est Deus. Blasphemant ergo qui dicunt de Virgine, quod sit *Mater Dei*: Deum enim non genuit, sed Christum. Si enim cœlum & terra non potest Deum includere, a fortiori nec Venter mulieris. Quod si Jesus sic divideretur in Deum & hominem, non esset Virgo mater Christi, sed tantum partis.

Item nota hanc particulam *HODIE*, quæ certum tempus indicat, non ergo ab æterno a Patre natus, ut imaginantur falso: Sed *ubi advenit plenitudo temporis misit Filium suum ex muliere factum*. Ergo igitur duntaxat dicitur Filius Dei, qui ex muliere factus est.

Item: Pater testimonium perhibuit de illo: *Hic est Filius meus dilectus*. De quo dictum est, nisi de eo qui baptizatus fuit; Divinitas autem Christi dicitur minime baptizata fuisse, sed solus homo demonstratus fuit.

Item: *Ecce Agnus Dei, qui tollit &c.* In hoc quod dicitur *Agnus*, non includitur aliqua Deitas, sed denotatur duntaxat id quod aptum est mactationi.

Item: Per hoc quod dicitur: *Non omnino assumpsit Angelus, sed semen Abrahamæ*, satis denotatur, quod Pater volens sibi reconciliari mundum, hoc voluerit facere per creaturam & per sanguinem, non per Divinitatem aliquam, sed Pater erat in eo per plenitudinem Spiritus reconcilians sibi mundum: Non dicitur assumpsisse aliquid filii quod ab æterno fuerit, sed semen tantum Abrahamæ. Fateor tamen

men *Jesum Christum* esse DEUM eo modo , quo ipsemet seipsum declaravit. Si hos dixerit Deos , ad quos Dei sermo factus est , quanto magis is , quem Pater sanctificavit , qui accepit Spiritum ultra consortes suos , ita ut omnes acciperent per eum a Patre.

Credo in Deum Patrem omnipotentem , Creatorem cœli & terræ , & hunc solum ab æterno fuisse ; Et in *Jesum Christum* Filium ejus unicum Dominum nostrum , credo quod conceptus de Spiritu S. sit , & de virgine natus , & in certo tempore ; non igitur ab æterno. Etiam credo in Spiritum , sed non in Deum Spiritum S.

Summa. Non credo tres personas esse unicum Deum. Sed scio esse tres homines : Tres personæ sunt tres homines , non unus Deus.

Er ist ein klein Männlein , vornen gläset , ein Bart mit zween Stroken , ein böß schwarz Wapen , Höcklein mit Ermlen &c. Negat Deitatem in Christo. Er negiert es als den Locum Joh. I. *In principio &c. & Verbum caro factum est.* Joh. V. *Pater operatur & ego operor.* Joh. VIII. *Ego sum ante Abraham.* Coloss. I. Hebr. I. 1. Corinth. VIII. *Nobis unus & Deus & Dominus.* &c. Item I. Joh. I. de verbo vitæ.

Er spricht : Christus est ab æterno in Verbo , in promissione ; Item *fuit prior Abraham* dignitate , ut Johannes Bapt. de eo dicit Marc. III. At Christus non fuit in eo ab æterno , Christus in Maria antea nihil fuit. Item , Deus unus est ab æterno ,

at non fuit Pater ab æterno , factus est enim Pater , quum creavit homines & Christum. *In principio erat Verbum* , dicit , Christus est verbum , hoc est Verbum loquens. Item , *Verbum factum est caro* , dicit , quod Deus locutus , quod promisit id factum esse nemo negat. Hæc de illo.

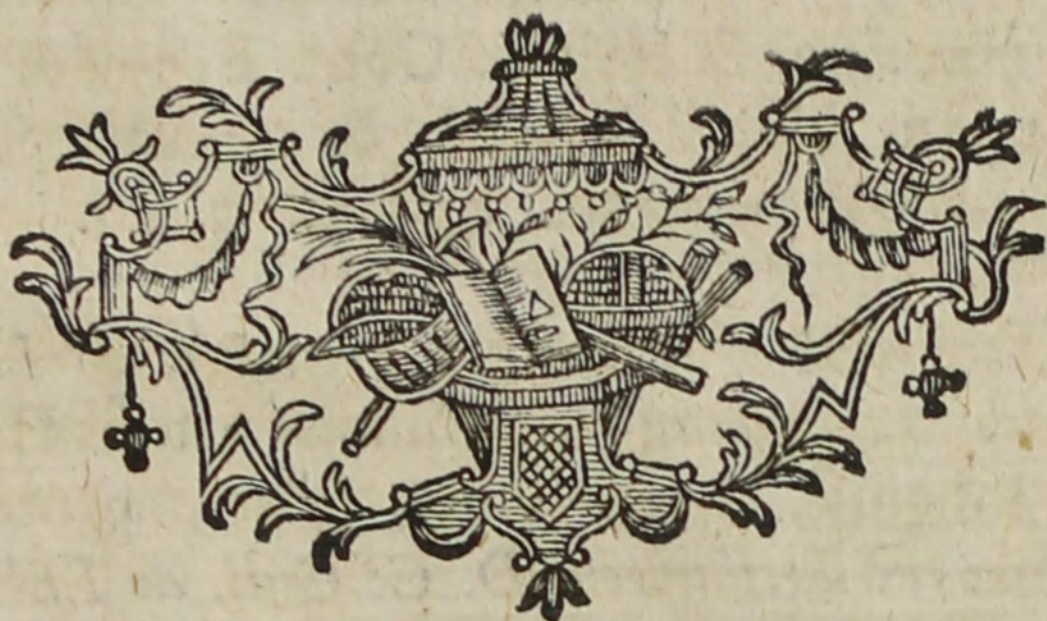
Wolfg. Musculus ad Ambros. Blaurerum.

An. M. D. LIII. (ni fallor.)

Cum primum venissem Augustam reperi in carceribus duos antesignanos Anabaptistarum *Jacobum Pellificum* & *Jac. Dachserum*. Totum quadriennium egerunt in vinculis. Impetravimus Bonifacius & ego a Senatu , ut esset nobis libera invisendi illos copia : permisit Senatus. Tandem illi mansuetudine nostra victi ; qui nullo carcerum squalore , nullo mortis metu vinci poterant , resipuerunt & recantarunt. Postea idem usu venit nobis cum tribus aliis , & ipsis contentiosissimis Anabaptistarum Coryphæis , quos eadem lenitate ac salutandi frequentia ad hoc induximus , ut errores suos agnoverint & abjurarint. Quid actum sit item cum CLAUDIO *Sabando* Trinitario , quem Senatus Augustanus in vincula conjecerat , dubio procul adhuc recordaris. Gratia Domini adjuti malebamus servare animas sanguine Christi redemptas , quam lictori dare perdendas. Senatus pro suo officio cavit , ne quidpiam falsorum dogmatum veneno possent amplius inficere , dum eos in custodia clausos detinuit. Ministri verbi curabant , ut interventu gratiæ Domini misere irretitos tandem a laqueis Satanæ liberarent & ad resipiscentiam inducerent. Et id agebatur non uno
&

& altero mense , sed perseveranter , nec disputationibus & rixis , quibus mentes illaqueatae non solvuntur , sed magis irretiuntur ; sed amicis ac fraternis Salutationibus , Colloquiis , Consolationibus ac beneficiis , quibus futurum sperabatur ut flecterentur tandem illorum mentes & monitionum doctrinaeque capaces redderentur. Est enim hominis animus generosus , ac magis faciliusque ducitur quam trahitur. Huic rationi lucrificandi errantes crede mihi non deest Deus , si Ministri non sint pigri , sed irremissi in opere hoc & studio convertendi homines ab erroribus noxiis & Christo lucrificandi.

ARGUMENTA

Volumine VII. explicata.

Partic. XXV.

- I. Viri Spectatiff. LOYSII de BOCHAT locus JULII CÆSARIS ad Helvetios pertinens adversus Emendationem ab J. C. H. tentatam defensus & illustratus. e MSC. p. 1.
- II. J. G. SCHELHORNII, *Ecclesiast. & Bibliothec. Memmingensis*, Analecta miserandam afflictionem, quam Aug. & Helvet. Conf. Ecclesiæ in Hungaria An. MDCLXXIII. & LXXV. perpessæ sunt, concernentia. e MSC. p. 46.
- III. J. CONRADI Schwarzk, *Poes. Prof. & Lat. Ling. Extr.* Nova designatio Finium veteris Helvetiæ, longius, quam vulgo solet, protrahendorum: ad *Perillustrem D. G. Guil. de LEIBNITZ.* p. 90. *Commentatio hæc albo Corvo rarior ex Bibliothec. ISELIANA prodit.*
- IV. J. ROD. FRYTAGII Animadv. critico-theolog. in JOH. XX. 17. modeste propositæ. e MSC. p. 116.
- V. Electa Epistolica e Thesauro Epistolico HOTTINGERIANO excerpta. p. 128.
- VI. Nova Litteraria. p. 147.

Partic.

Partic. XXVI.

- I. J. JAC. ZIMMERMANNI Differtatio de Religione HOMERI. p. 158. e MSC.
- II. J. JAC. WETSTENII, *Basileens.* de Variis Lectionibus N. T. Differtatio. p. 224. *Ex qua cognoscent omnes Cl. Auctorem, quoad Disciplinæ Freygianæ alumnus fuerat, longe alium fuisse, quam nunc est.*
- III. J. CONR. WIRZII, *Venerab. nunc Eccles. Turic. Antist.* de Judiciis Capitalibus Commentaiuncula. e MSC. p. 257.
- IV. EJUSD. de Cautionibus in Judiciis Capitalibus. p. 278. e MSC.
- V. ANDR. RITZII, Vindicatio Locorum MARC. IV. 12. & LUC. VIII. 10. a *Ψευδερμνεία* Boekelmanni. p. 291. e MSC.
- VI. J. G. ALTMANNI Exercitatio historico-critica de Tesseris Badæ Helvetiorum erutis. p. 305.

Particula XXVII.

- I. J. JAC. ZIMMERMANNI Differtatio de Religione HESIODI. e MSC. p. 359.
- II. Veterum Helvetiorum FORTITUDO contra J. CONRADI SCHWARZII Judicium asserta a *Viro Spectatiss.* LOYSIO de BOCHAT. p. 385.
- III. J.

III. J. JACOBI LAUFERI. Quis sit vere Litteratus Prælectio. p. 432.

IV. J. G. ALTMANNI Exercitatio philologica, in Quæstionem: An Apostolus Paulus Ephesum cum Bestiis pugnaverit? ad illustranda loca I. CORINT. XV. 32. 2. COR. I. 9. & 2. TIMOTH. IV. 17. p. 468.

V. J. C. WIRZII, *Venerab. nunc Eccl. Turic. Antist.* Oratio, in qua nonnulla Scientiæ minus efficacis Signa exponuntur. e MSC. p. 512.

VI. Nova Litteraria. p. 489.

Partic. XXVIII.

I. JO. JALLABERTI Oratio exponens Vitam, Fata ac Virtutes V. Cl. GABRIELIS CRAMERI. *Philos. Profess. in Illustr. Acad. Genev.* dignissimi: habita quum relictam a Cramero Philos. Professionem adiret. e MSC. p. 525.

II. Librorum a CÆLIO SECUNDO CURIONE, ejusque Filiis CÆLIO HORATIO & CÆLIO AUGUSTINO editorum Catalogus. p. 544. e MSC.

III. Epistolæ ineditæ C. S. CURIONIS e MSC. p. 559.

IV. CHRISTOH. TRETII, *Poloni*, Epistola ad Tigurinos de Tumultu Cracoviensi An. MDLXXIII. ex Autographo. p. 571.

V.

V. V. Cl. SAM. KOENIGII Oratio inauguralis
de optimis WOLFIANA & NEWTONIANA
Philosophandi Methodis, earumque amico Con-
sensu. p. 588.

VI. 'Ανέκδοτα de GUIL. POSTELLO. p. 653.

VII. Libri a G. POSTELLO conscripti atque edi-
ti. p. 659.

VIII. 'Ανέκδοτα quædam de CLAUDIO ALLO-
BROGE, homine Fanatico & S. Triadis hoste.
p. 667.

